

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT

ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6, Tallinn 19080, Estonia tel. +372 646 6439, fax +372 667 8399, E-mail eki@ki.ee

Kala ja kalatoodete turg Eestis

Tallinn
Detsember 2003

Töö on teostatud Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimusel

Koostajad: Pille Liivauk, Aet Vanamõlder, Oliver Parts

EKI direktor Marje Josing
19080 Tallinn Rävälä 6
Tel. +372 646 6439
Fax +372 667 8399
E-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Kalapüügi ja -kasvatuse maht	6
1.osa kokkuvõte	11
2. Kalatoodete tootmine	12
Kalatoodete tootmine	12
Investeeringud kalatööstusesse.....	16
Tootearendus kalatööstustes	16
2.osa kokkuvõte.....	18
3. Kala ja kalatoodete väliskaubandus	19
Kala ja kalatoodete eksport ja import.....	19
Kala ja kalatoodete eksport tootegrupiti.....	22
Eksport piirkonniti.....	26
Kala ja kalatoodete eksport 2003. aastal	28
Kala ja kalatoodete import tootegrupiti.....	29
Import piirkonniti	33
Kala ja kalatoodete import 2003. aastal	35
Kala ja kalatoodete väliskaubandus ENK tootegruppide lõikes	36
3.osa kokkuvõte.....	40
Lisad	41
4. Kalakasvatus Eestis	53
Kaubakala kasvatus ja müük.....	53
Investeeringud kaubakala kasvatusse.....	54
Probleemid kaubakala kasvatuses	56
Uuendused kalakasvatuses	58
Infovajadus ja ootused riigilt.....	58
4.osa kokkuvõte.....	60
Lisad	61

5. Kala jaepakkumine.....	66
Sortimendi keskmine laius kaupluse kohta	67
Eestis müügilolevate kalatoodete arv	70
Eesti kalatööstusettevõtete toodete esindatus kauplustes.....	71
Kala ja kalatoodete keskmised hinnad kauplustes	72
5.osa kokkuvõte.....	74
6. Kala tarbimine	76
Kulutused kalale ja kalatoodetele ning kalatarbimine.....	76
Kala ja kalatoodete tarbimisharjumused	84
Kala ja kalatoodete ostmine	92
Kala ja kalatoodete ostueelistused.....	97
6.osa kokkuvõte.....	104
Lisad	106

Sissejuhatus

Töö on teostatud EV Põllumajandusministeeriumi tellimusel ja läbi viidud ajavahemikul juuli-detsember 2003.a.

Töö eesmärgiks on anda ülevaade kala ja kalatoodete turu olukorrast Eestis, kalakasvatuse arengust ja probleemidest, elanike kalatoodete nõudlusest, tarbija eelistustest ja ootustest.

Kooskõlastatult tellijaga olid töö ülesanneteks:

1. Kalapüügi- ja kasvatuse mahu analüüs;
2. Kalatoodete tootmise analüüs;
3. Kala ja kalatoodete väliskaubanduse analüüs;
4. Kalakasvatuse olukorra analüüs ja probleemide väljaselgitamine;
5. Kala jaepakkumise analüüs;
6. Kala tarbimise, tarbijate nõudluse, rahuldamata nõudluse ja ostueelistuste analüüs.

Töö baseerub Eesti Statistikaameti andmete analüüsil ning EKI poolt läbiviidud kalakasvatajate ja Eesti elanike küsitlusel ning kauplustevaatlusel. Küsitluslehed kooskõlastati eelnevalt tellijaga ning saadeti kalakasvatajatele ja elanikele posti teel. Küsitluse tulemused on antud probleemide uurimiseks piisavalt representatiivsed ja laiendatavad kogu Eestile. Kauplustevaatluse viisid läbi kogenud EKI hinnavaatlejad.

Töö koosneb kuuest osast:

1. Kalapüügi ja –kasvatuse maht;
2. Kalatoodete tootmine ja tootearendus;
3. Kala ja kalatoodete väliskaubandus;
4. Kalakasvatus Eestis;
5. Kala jaepakkumine;
6. Kala tarbimine.

1. KALAPÜÜGI JA –KASVATUSE MAHT

1. Kalapüügi ja –kasvatuse maht

Antud peatükis antakse ülevaade kalapüügi ja -kasvatuse mahust Eestis. Analüüsi aluseks on Eesti Statistikaameti viimse 3 aasta andmed ning võrdlusena ka 1995. ja 1992. aasta.

Eesti kalapüügi ja –kasvatuse mahu hindamiseks vaadatakse eraldi ookeani-, Läänemere ja sisevete kalapüüki ning kalakasvatust.

Kalapüügi ja -kasvatuse maht vähenes 2002. aastal viimaste aastate madalaimale tasemele ja oli 101 027 tonni (tabel 1.1). Võrreldes 2001. aastaga vähenes püük Läänemere ja kalakasvatuse maht, suurenes aga ookeani- ja sisevetepüük. Kui 1990-ndate alguses moodustas suurema osa Eesti kalapüügi- ja kasvatuse mahust ookeanipüük (1992.a 69%, 1995.a 53%), siis alates 1996. aastast on selle osakaal märgatavalt langenud (2000.a 22%, 2002.a 17%). Seevastu Läänemerepüük on viimastel aastatel ligi 2 korda suurem kui 10 aastat tagasi. Sisevetepüük oli 2002. aastal viimaste aastate suurim. Kala kasvatamine oli 2002. aastal viimase 3 aasta väiksem, kuid samas suurem kui viimase kümne aasta keskmine.

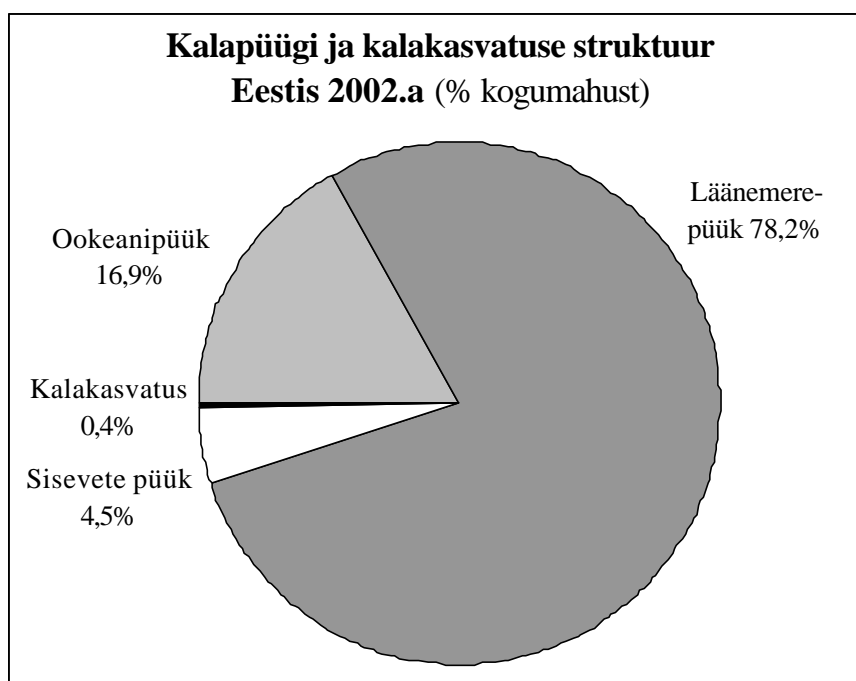
Kalaga isevarustamise tase oli Eestis 2002. aastal 445% ehk Eestis püütakse ja kasvatatakse kala 4,5 korda enam kui tarbitakse.

Tabel 1.1. Kalapüük ja kalakasvatuse Eestis (toorkala, tonnides)

	1992	1995	2000	2001	2002	Struktuur 2002.a
Kokku	131 959	131 959	113 420	103 435	101 027	100,0%
<i>muutus aastas, %</i>		<i>9,2</i>	<i>1,4</i>	<i>-8,8</i>	<i>-2,3</i>	
s.h Ookeanipüük	90 904	70 107	24 695	15 548	17 056	16,9%
Läänemerepüük	36 932,8	59 169,8	85 176	84 959,3	79 034,8	78,2%
Sisevetepüük	3 509	2 365,1	3 189,2	2 461	4 580	4,5%
Kala kasvatamine	613,6	316,8	360,0	466,6	356,1	0,4%

Allikas: ESA

Joonis 1.1

2002.aastal püüti 78% Eesti kalurite püütud ja kalakasvatajate kasvatatud kalast Läänemerelt, 17% ookeanist ja 5% sisevetest (joonis 1). Kalakasvatuse toodangu osakaal kalapüügi ja – kasvatuse mahtudes oli vaid 0,4%.

Tabel 1.2. **Eesti kaugpüügikvoodid** (tonnid või püügipäevad)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
NAFO							
Tursk (t) ¹	196						
Meriahven (t) ¹	18005	13850	13850	13850	13850	13850	1571 ⁴
Meriahven (t) ²					7500	7500	7500
Kalmaar ¹	5000	2500	1133	1133	1133	1133	128 ⁴
Ruske soomuslest (t) ¹	20	30	50	67	65 ²	73 ²	73 ²
Süvalest (t) ²	1330	1624	1725	1971	2169	2070	985 ²
Krevett (3M püügipäevad;3L t)	1667;0	1667;0	1667;67	1389;67	1667;67	1667;144	1667;144
Teravmäed							
Krevett (püügipäevad)	377	377	377	377	377	377	377
Fääri saarte vetes							
Putassuu (t)	10 000						
Makrell (% putassuu kaas- püügil)	13%						
NEAFC							
Meriahven (t) ³		2000	1529	1175	1175	500	350 ⁴
Makrell (t) ³	2000	1000	1000	1000	600	511	150 ⁴

¹Eesti, Läti, Leedu ja Venemaa ühine kvoot. ² nn "teiste" kvoot liikmesriikidele, kellele ei ole eraldatud vastava liigi individuaalset kvooti. ³ nn "koostöökvoot", mis on eraldatud NEAFC-I mitteliikmesriikidele (Jaapan, Kanada, Eesti, Läti, Leedu). ⁴ 2004.aastaks Eestile eraldatud kvoot.

Allikas: Keskkonnaministeerium

Tabel 1.3. **Ookeani kalapüük olulisemate kalaliikide osas** (toorkala, tonnides)

	1992	1995	2000	2001	2002
Kala kokku	90 904	70 107	24 695	15 548	17 056
<i>muutus aastas, %</i>		<i>-3,1</i>	<i>-3,9</i>	<i>-37,0</i>	<i>9,7</i>
Krevett	-	2 379	12 751	11 236	14 235
Süvalest	-	-	177	912	1 125
Kalju-tõmppeakala	-	-	21	701	850
Rai	-	-	247	1 079	334
Trummkala	-	-	-	154	259
Hailised	-	-	-	-	53
Meriahven	1 843	17 717	8 608	785	40
Harilik karelest	-	-	94	54	23
Atlandi tursk	-	-	6	44	23
Sinine moiva	-	-	-	85	22
Ruske soomuslest	-	-	57	47	14
Stauriid	46 101	30 644	-	-	-
Putassuu	6 156	13 715	-	-	-
Sardiin	6 782	163	-	-	-
Muud kalad	30 022	5 489	2 734	451	78

Allikas: ESA

Ookeani kalapüügiks on Eesti laevadel juurdepääs Loode-Atlandi (NAFO) ja Kirde-Atlandi (Teravmäed ja NEAFC) kalaressurssidele, kuid sealset püüki piiratakse osade kalaliikide osas kvootidega (tabel 1.2). Kirde-Atlandi piirkonnas on viimastel aastatel püüdnud 1 Eesti laev, varem püüdis seal kala rohkem Eesti laevu. Kokku on Eestis praegu 8 kaugpüügilaeva.

Alates 1999. aastast moodustab krevetipüük üle poole ookeanikala püügist (1995.a 3%, 2000.a 52%, 2002.a 84%) (tabel 1.3). Varem püüti suurtes kogustes stauriidi, putassuud ja meriahvenat, kuid viimastel aastatel on meriahvena püügikogused olnud väga väikesed, stauriidi ja putassuud püütud ei ole. Lisaks krevettidele püüti 2002. aastal üle 1000 tonni vaid süvalesta.

Kalapüüki Läänemerel piiratakse püügikvootidega. Seetõttu on Eesti kalurite **Läänemere kalapüügimahud** olnud viimasel viiel aastal enam-vähem samal tasemel, kõikumine eri aastatel on olnud kuni 7%. Läänemere kalapüük oli suurim 1997. aastal, mil see ulatus 95 288 tonnini (toorkalas). 2002. aastal püüti Läänemerest kokku 7% vähem kala, kui aasta varem

Tabel 1.4. **Läänemere kalapüük** (toorkala, tonnides)

	1992	1995	2000	2001	2002
Läänemerel	36 932,8	59 169,8	85 176,0	84 959,3	79 034,8
<i>muutus aastas, %</i>		28,4	2,6	-0,3	-7,0
s.h rannapüük	..	11 981,2	10 219,8	13 782,6	10 954,6
s.h avamerepüük	..	47 188,6	74 956,2	71 176,8	68 080,2
Läänemerel kokku:					
Kilu	4 139,4	13 051,1	41 393,8	40 777,0	40 717,1
Räim	29 556,0	43 481,2	41 735,0	41 737,8	36 250,3
Ahven	802,5	383,9	279,8	386,0	577,9
Lest	163,8	101,5	419,5	482,2	514,7
Nurg / Särp	148,2	240,0	243,6	272,3	302,8
Tuulehaug	14,7	192,9	135,1	111,1	148,3
Vimb	70,2	188,1	101,1	82,5	114,7
Tint	91,5	20,7	90,1	127,5	104,2
Siig	9,7	5,7	32,8	32,9	47,0
Koha	169,2	264,2	25,1	33,3	38,5
Tursk	1 369,0	1 049,0	514,2	754,9	37,2
Angerjas	8,4	6,1	26,7	27,1	27,3
Säinas	97,7	98,3	60,5	35,8	26,4
Haug	36,7	29,8	21,3	18,6	18,6
Forell	8,8	6,0	13,3	12,7	16,0
Latikas	3,6	8,8	10,5	9,8	16,0
Lõhe	31,2	9,1	21,1	14,1	15,7
Silm	11,4	0,4	8,2	3,0	2,4
Emakala	5,0	1,5	1,4	1,3	0,8
Luts	0,9	2,0	2,2	0,5	0,5
Muu kala	194,9	29,2	40,6	38,8	58,4

Allikas: ESA

(tabel 1.4), kusjuures vähenesid nii rannapüük kui avamerepüük. Avamerepüügi osakaal Läänemere kalapüügis on viimastel aastatel olnud 83-88% (1990-te alguses 70-80%), 2002. aastal oli see 86%. Läänemerest püüavad Eesti kalurid põhiliselt räime ja kilu, teisi kalaliike oluliselt vähem. Avamerel püütakse räime, kilu, lesta ja turska, rannapüügis on olulisemad räim, ahven, lest, särg, tuulehaug ja vimb. Kui varasematel aastatel püüdsid Eesti kalurid räime Läänemerest enam kui kilu, siis räime püügikvoodi vähenemine 2002. aastal on vähendanud ka räimepüüki. Räime- ja kilukvoodid on Eesti kalurid enam-vähem täis püüdnud, tursa osas on püügikvoot tegelikust püügist oluliselt suurem (tabel 1.5). Kuna turska Eesti vetes ei ole, siis tursapüügiks on Eesti riik sõlminud EL-ga lepingu, millega Eesti kalurid on lubatud poole kvoodi osas EL vetesse turska püüdma ning pool kvooti on selle eest antud EL-le. 2002. aastal EL-ga lepingut ei õnnestunud sõlmida ning seetõttu jäi ka Eesti tursasaak väikseks. Peale EL-ga liitumist, mil Eesti kalurid tohivad oma kvoodi piires turska püüda kogu EL vetes, suureneb tursapüük tõenäoliselt niivõrd, et Eesti kalurid püüavad oma kvoodi ise täis.

Tabel 1.5. Läänemere püügikvoodid ja kvoodi täitmine (tonnides)

	Läänemere püügikvoodid (t)			Püügikvoodi täitmine (%)		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Räim	41 070	41 070	39 000	102	102	93
Kilu	41 200	41 200	41 200	101	99	99
Tursk	1 869	1 869	1 353	28	40	3
Lõhe (isendit Läänemeres)	9 297	9 297	9 297	x	x	x
Lõhe (isendit (Soome lahes))	8 370	6 510	5 580	x	x	x

Allikas: keskkonnaministeerium

Tabel 1.6. Sisevete kalapüük (toorkala, tonnides)

	1992	1995	2000	2001	2002
Kokku	3509	2365,1	3189,2	2461	4580
<i>muutus aastas, %</i>		23,9	4,9	-22,8	86,1
Tint	1551	710	1104,2	623	2214
Koha	433	393	652,1	484	938
Nurg/Särg	154	92,4	234,3	231	469
Latikas	325	154,8	193,9	318	386
Ahven	412	622,7	561,3	300	246
Haug	93,9	41,8	156,4	180	200
Luts	13,2	28,6	37,9	37,4	40,7
Silm	-	1	25,9	25,3	22,4
Angerjas	30	31,5	40,2	39,8	22,3
Peipsi siig	33,8	24,9	8,7	9,1	11,2
Säinas	0,8	1	3,7	3,8	1
Lõhe	-	-	-	-	0,1
Rääbis	-	45,3	1,1	-	-
Vimb	0,4	0,4	-	0,1	-
Muu kala	463	217,7	169,6	209	28,9

Allikas: ESA

Sisevete kalapüük on reguleeritud kalapüügi püüniste arvuga, mille osas seab piiranguid keskkonnaminister. Sisevete kalapüük oli möödunud aastal praeguse iseseisvusaja suurim (tabel 1.6). Võrreldes 2001. aastaga andis sisevete kalapüügi kasvu eelkõige suurem tindi-püük Peipsil, mis moodustas kogu sisevetepüügist 2002. aastal koguni 48%. Peale tindi püüti suuremates kogustes veel koha (21% kogu sisevete kalapüügist), särge (10%), latikat (8%) ja ahvenat (5%). Viimaste aastatega võrreldes püüti 2002. aastal sisevetest märgatavalt rohkem just tinti, koha ja särge. Mõnevõrra vähem püüti angerjat, kuid muude kalaliikide osas olid püügimahud enam-vähem samal tasemel.

2002. aastal moodustas 91% sisevete kalapüügist kalapüük Peipsi järvel, 8% Võrtsjärvel ja 1% muudel siseveekogudel.

Kuna Eesti tarbib ja ekspordib kala rohkem kui meil ressursi on, siis tõenäoliselt on nii ametliku statistika poolt kajastatud Läänemere kui sisevete kalapüük alahinnatud, tegelikult püütakse Eesti kalurite poolt kala rohkem.

Eesti **kalakasvatus** on vahepealsest mõõnaperioodist üle saamas ning tootmismahud on viimastel aastatel taas üle 350 tonni ulatunud (tabel 1.7). Eesti kalatiikides kasvatatakse põhiliselt vikerforelli, mille osakaal kalakasvatuse tootmismahus oli mullu 81% (2001.a 88%, 2000.a 87%). Kalakasvatuse vähenemist eelmisel aastal mõjutaski eelkõige vikerforelli väiksemad tootmismahud võrreldes viimaste aastatega. Karpkala kasvatus on viimasel neljal aastal küll vähehaaval suurenenud, kuid 1990-ndate alguse taset veel niipea ei saavutata. Kalakasvatuse mõõna-aastad puudutasidki eelkõige karpkalakasvandusi, kuna forelli tootmismahtude muutused on olnud tunduvalt väiksemad.

73% Eesti kalatiikides kasvatatud kaladest on läinud müügiks. Müügi osakaal oli 2002. aastal suurem kui kahel eelneval aastal (2001.a 62%, 2000.a 39%).

Tabel 1.7. **Kala kasvatamine** (toorkala, tonnides)

	1992	1995	2000	2001	2002
Kokku	613,6	316,8	360,0	466,6	356,1
<i>muutus aastas, %</i>		<i>-24,1</i>	<i>103,9</i>	<i>29,6</i>	<i>-23,7</i>
Vikerforell	379,1	278,0	313,0	411,8	286,7
Karpkala	234,4	30,0	47,0	51,7	52,6
Angerjas	-	-	-	0,3	12,5
Jõevähk	-	-	-	0,3	2,6
Linask	-	-	-	0,9	0,8
Haug	-	-	-	0,7	0,5
Koger	-	1,9	-	0,3	0,4
Jõeforell	-	-	-	0,5	-
Peled	0,1	-	-	-	-
Siig-peled	-	-	-	0,1	-
Muu kala	-	6,9	-	-	-

Allikas: ESA

1. osa kokkuvõte

- 2002. aastal püüdsid Eesti kalurid 74,1 kg kala inimese kohta aastas, sellest 12,6 kg oli ookeanikala, 58,2 kg Läänemere kala ja 3,3 kg sisevete kala. Eestis kasvatati 2002. aastal 262 g kala ühe elaniku kohta aastas.
- **Kalapüügi ja –kasvatuse maht** 2002. aastal vähenes viimaste aastate madalaimale tasemele (101 027 tonni, vähenemine 2%). Vähenes eelkõige püük Läänemerel ja kalakasvatuse mahud, suurenesid aga ookeani- ja sisevetepüük.
- 2002. aastal moodustas püük Läänemerel 78%, ookeanipüük 17%, sisevetepüük 5% ja kalakasvatus 0,4% Eesti kalurite poolt püütud ja kalakasvatajate poolt kasvatatud kala kogumahust.
- Läänemerepüügi osatähtsus on viimastel aastatel suurenenud, ookeanipüügil vähenenud.
- 2002. aastal **ookeanikalapüügi mahud** suurenesid 10%. Krevetipüük moodustas 84% ookeanikalapüügist ning krevetipüügi mahud ja osakaal on aasta-aastalt suurenenud.
- **Püügimahud Läänemerel** 2002. aastal vähenesid 7%. Sealt püüti põhiliselt kilu (52% kogu Läänemerepüügist) ja räime (46%). Räime- ja kilukvoodid on Eesti kalurid enam-vähem täis püüdnud, turska püütakse kvoodist tunduvalt vähem.
- **Sisevete kalapüük** suurenes 2002. aastal 86% võrreldes 2001.aasta väga madala tasemega. 46% sisevetepüügist moodustas tindipüük Peipsi järvel. 91% sisevete kalapüügist tuleb Peipsilt, 8% Võrtsjärvelt ja 1% muudelt veekogudelt.
- Eesti **kalakasvatuse mahud** 2002. aastal vähenesid võrreldes eelmise aastaga 24%, kuid jäi samale tasemele kui 2000. aastal. 81% kalakasvatuste toodangust moodustab vikerforell. Suurenemas on karpkala kasvatus. 2002. aastal läks müügiks 73% kalakasvatuste toodangust.

2. KALATOODETE TOOTMINE JA TOOTEARENDUS

2. Kalatoodete tootmine ja tootearendus

Kalatoodete tootmine¹

Vastavalt toiduseadusele ja Vabariigi valitsuse määrusele nr 444 oli 2003. aasta novembriks Veterinaar- ja Toiduameti poolt nõuetele vastavaks tunnistatud 92 kalakäitlemisega tegelevat ettevõtet, neist 46-l oli ekspordiluba Euroopa Liitu.

Kalatööstus on Eesti jaoks oluline tööstussektor. Kalatööstuse osakaal tööstustoodangus oli 1994-1998. aastatel 4-5%, kuid pärast 1999. aasta nn Vene kriisi langes see konservitootmise vähenemise tõttu 3% lähedale. 2001. aastal andis kalatöötlemine 17% toiduainetööstuse toodangust ja müügist ning ligi poole (48%) toiduainetööstuse ekspordist. Töötleva tööstuse ekspordist andis kalasektor 2001. aastal 5,5%.

2002. aasta lõpus töötas Eesti kalatööstustes ligi 3750 inimest (1999.a 4600 in.).

Kalatööstuse ettevõtete turusituatsioon on olnud viimastel aastatel küllaltki komplitseeritud. Sama komplitseeritud on ka kalatoodete ESA tootmis- ja müügistatistika põhjal järelduste tegemine. Kui 2002. ja 2003. aasta kiirstatistika andmeil kalatoodete tootmise ja müügiindeksid langesid, siis suurema valimiga saadud esialgsed kalatoodete tootmise kogused (absoluutarvudes) 2002. aasta kohta näitavad toodangu kasvu (tabel 2.1). Arvestades seda, et kalatoodete ekspordist 2002-2003. aastal vähenes, siis võib eeldada, et ka kalatoodete tootmine on pigem väikese langustrendiga.

Kalatöötlemise aastastatistikat tehakse arvestusega, et see hõlmaks vähemalt 90% vastava sektori tootmismahust. Tervenisti kuuluvad aastavalimisse kõik 10 ja enama töötajaga sel alal tegutsevad ettevõtted. Hiljem korrigeeritakse tulemusi, lisades näiteks finantsaruannete põhjal saadud info nende ettevõtete kohta, kellel kalatöötlemine on kõrvaltegevuseks, samuti hiljem laekunud aruanded. Kiirstatistika, mille alusel avaldatakse esmased müügiindeksid, hõlmab peamiselt 50 ja enama töötajaga ja teisi suurema käibega ettevõtteid. 2002. aasta aastastatistika hõlmas ligikaudu 50, kiirstatistika ligikaudu 20 kalatöötlemisettevõtet. Tulenevalt erinevustest ettevõtete kogumis on erinevusi ka tootmisnäitajates.

Kalatööstuste toodangu väärtus oli 2002. aastal hinnanguliselt 1,69 miljardit krooni (joonis 2.1). Võrreldes eelmise aastaga vähenes see ligikaudu 15%, kuid oli mõne protsendi jagu kõrgem kui kolme viimase aasta keskmine. Kalatoodete müüginäitajate halvenemine algas 2001. aasta II poolest ning jätkub ESA müügiindekseid arvestades ka 2003. aastal (joonis 2.2). Sama trend on ka kala ja kalatoodete ekspordil.

Tabel 2.1. **Kalatoodete tootmine 1996-2002** (tuhat tonni)

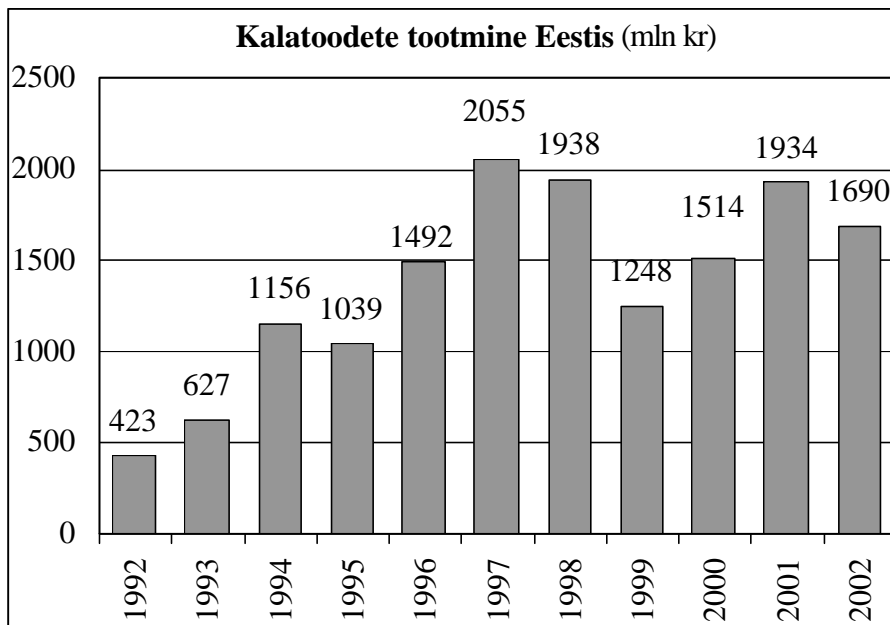
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*
Kalatooted	35,4	53,1	51	37,7	57,4	80,7	91,8
Kalakonservid	43,1	67,5	63,7	32,7	44,4	44,2	34,2
Kokku	81,4	120,6	114,7	70,4	101,8	124,9	126,0

*esialgsedel andmetel

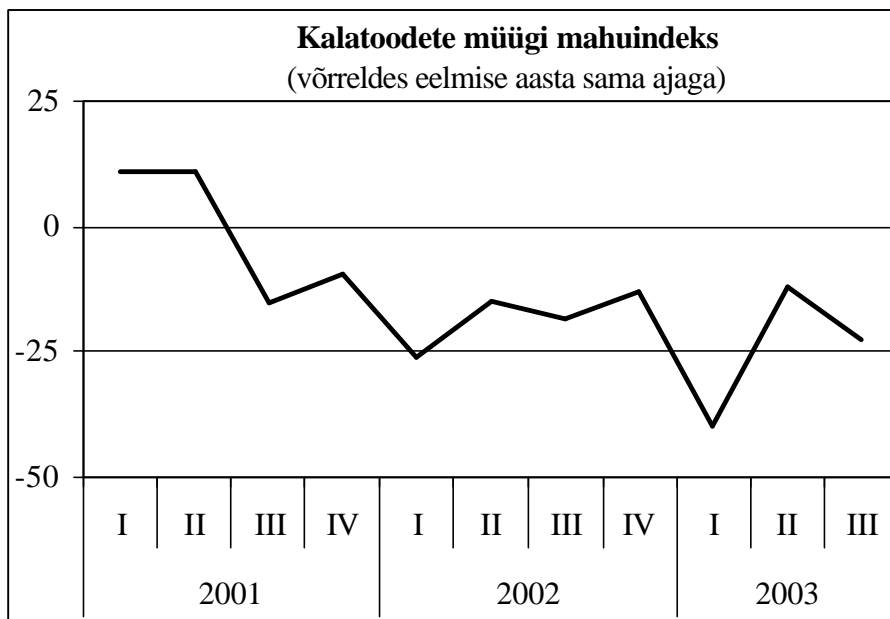
Allikas: ESA

¹ Kalatoodete tootmise nimetuse alla on antud uuringus koondatud kala ja kalatoodete töötlemine ja säilitamine.

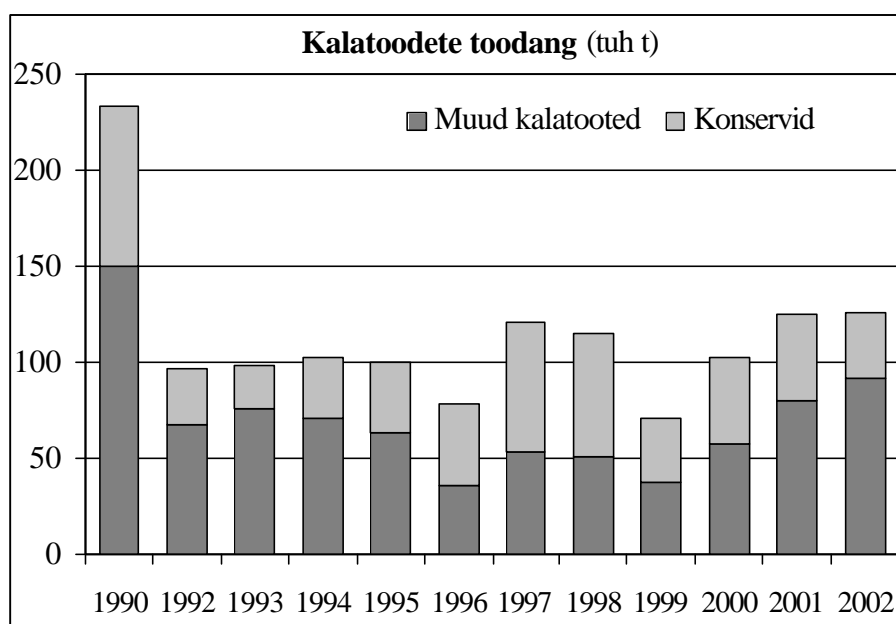
Joonis 2.1

Joonis 2.2

Kalatoodete tootmises on vähenenud konserve valmistamine ning suurenenud külmutatud kala, filee, eelkuumutatud paneeritud toodete tootmine (tabel 2.1, joonis 2.3). Konservitoodangu langust on põhjustanud ekspordiprobleemid ida suunas; peamiselt USA dollari nõrgenemisest tingitud kalakonservide ekspordihindade languse tõttu on ekspordi tulusus Venemaale ja Ukrainasse vähenenud.

Raskuste tõttu välisurgudel on kalatööstuse ekspordi osakaal müügis alates 2002. aastast vähenenud, ulatudes ESA esialgsetel andmetel 2002. aastal 74%-ni (1994-1997. aastatel 82-85%) (tabel 2.2).

Tabel 2.2. Ekspordi osakaal kalatööstuse toodangu müügis (%)

1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
84,7	83,7	82,0	84,1	78,8	69,4	79,6	81,0	74,5*

* esialgsetel andmetel

Allikas: ESA

Kalatööstuste toodangu müük sõltub suures osas ekspordist, kuid viimastel aastatel on ka siseturu müük hakanud taas suurenema (tabel 2.3 ja joonis 2.4).

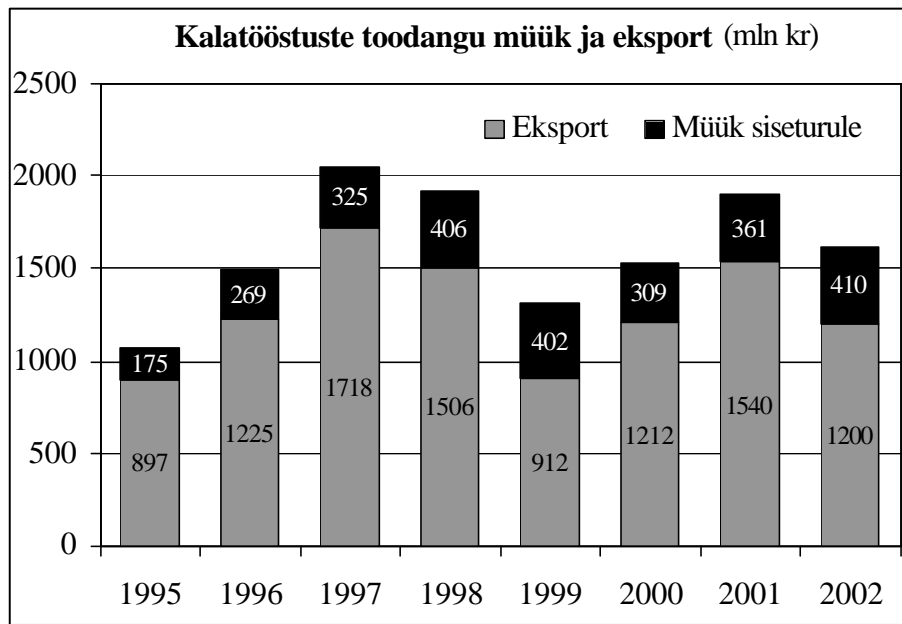
Tabel 2.3. Eesti kalatööstuste toodangu müük (mln kr)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002*
Müük	1072	1494	2043	1912	1314	1521	1901	1610
sh eksport	897	1225	1718	1506	912	1212	1540	1200
siseturule	175	269	325	406	402	309	361	410
Müügiindeks (eelm.a=100)			139,9	96,7	65,5	103,6	108,1	85,0

* esialgsel hinnangul

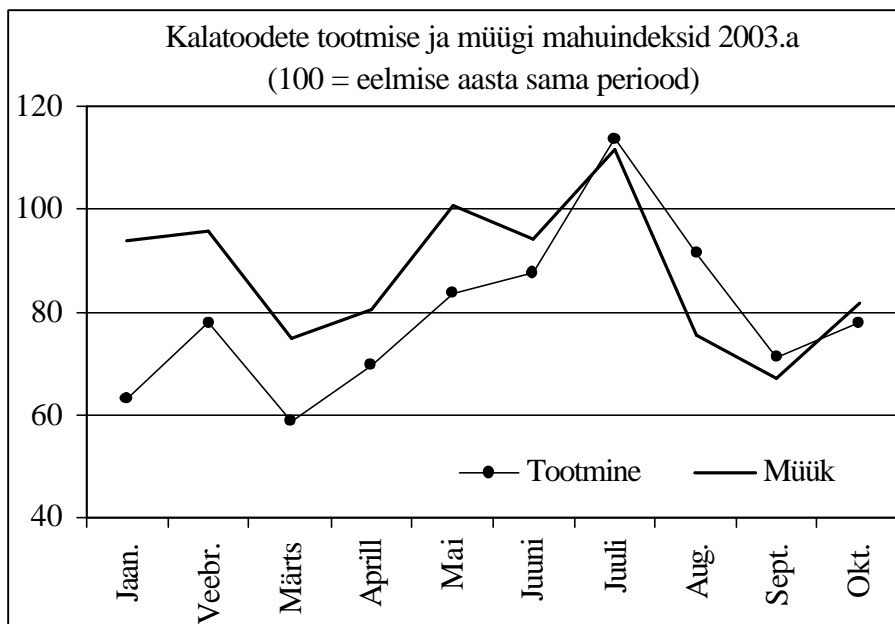
Allikas: ESA

Joonis 2.4

ESA kiirstatistika andmetel jätkus 2003. aastal Eesti kalatööstusettevõtete toodangu- ja müüginäitajate halvenemine (joonis 2.5). Enamikel kuudel jäi nii kalatoodete tootmine kui müük eelmise aasta sama perioodi tasemest väiksemaks. Selle põhjuseks võib pidada raskeid ilmastiku- ja jääolusid aasta alguses ja USA dollari kursi tõttu vähenenud eksporti.

Joonis 2.5

Investeeringud kalatööstustesse

Kuna kalatöötlemisettevõtted olid kohustatud viima ettevõtted 2003. aasta 1. jaanuariks vastavusse kehtima hakkavate hügieeni- ja keskkonnanõuetega, suurenesid aastatel 2000-2003 oluliselt investeeringud põhivarasse.

ESA andmetel tehti kalatöötlemissektoris investeeringuid põhivarasse järgmistes mahtudes:

2000.a - 43,5 mln krooni

2001.a - 106,5 mln krooni

2002.a - 139,0 mln krooni (andmed ainult Kalaliidu ettevõtete kohta)

Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt 2000. aasta lõpus tehtud uuringu alusel ulatusid investeeringuvajadused kalatöötlemissektori hügieeni- ja keskkonnanõuetega vastavusse viimiseks 2003. aasta 1. jaanuariks ligi 300 mln kroonini. Seega on ettevõtted suutnud olulise osa vajalikest investeeringutest teha.

Kalatöötlemissektoris tegutsevate ettevõtete arv on 2003. aasta lõpuks Veterinaarameti andmeil võrreldes 2000. aastaga (127 ettevõtet) vähenenud 35 ettevõtte võrra.

Lisaks suurele investeeringuvajadusele ja raskustele senistel suurematel eksporditurgudel (Venemaa ja Ukraina) on viimastel aastatel kalatööstusettevõtetele probleeme tekitanud ka tooraine vähesus. Selle põhjuseks on olnud Läänemere püügikvootide vähendamine ning eelmise talve raskete jääolude tõttu tooraine kallinemine. Kalatööstuste tegevust on häirinud ka ebastabiilne ettevõtluskeskkond, mis tekkis muutustega käibemaksuseaduses ja mistõttu kalatoodete eksport 2002. aasta alguses takerdus. Sellised muudatused avaldavad kalatööstusettevõtetele kohest mõju, sest suure finantskoormuse tõttu on ettevõtetel vähe vabu käibevahendeid, mis aitaksid muutusi kergemini läbi teha.

EL-ga liitumisel kaob aga Eestil vabakaubandusleping Ukrainaga ja tõenäoliselt kohe Venemaale eksporti piiravad topelttollid Eesti ettevõtetele ei kao, mistõttu peavad Eesti kalatööstusettevõtted oma tootmist ümber orienteerima või oma praegustele toodetele uusi turgusid otsima. Lääne-Euroopa turul ja siseturul tuleb aga arvestada ka Läti ja Leedu konkurentidega, kes samuti oma müügivõimalusi laiendada püüavad.

Tootearendus kalatööstustes

Antud lühikokkuvõtte põhineb 2003. aasta alguses EKI poolt tehtud uuringul Eesti toiduainetetööstuste tootearenduse olukord ja arenguperspektiivid.

Kalatööstuste viimaste aastate põhitegevused on olnud tootmise hügieeninõuetele vastavuse tagamine. Sellega on tõsiselt tegelenud 90% Eesti kalatööstustest. Tähtsamateks tegevussuundadeks on olnud ka tootmise/toodete kvaliteedikontrolli tõhustamine ja tooraine kvaliteedi tagamine ja tõstmine. Tootearenduse tähtsus kalatööstusettevõtetes on pidevalt suurenenud. Selleks on tõuke andnud teravnenud siseturu konkurents ja oodatav liitumine EL-ga. Tootearendustegevuse aktiveerumist ja tootmise efektiivsuse tõstmist on aastaid võimalda-

nud edasi lükata ekspordivõimalused Ukrainasse ja Venemaale, kuid liitumine EL-ga seab kalatööstusettevõtted uutesse turutingimustesse. Konkurentsipüsimiseks peavad ettevõtted odavate kalakonservide asemel välja töötama suurema lisandväärtusega jõukamatel turgudel müüdavaid kalatooteid või konservidele uusi turge leidma.

Kuigi suurem osa (62%) kalatööstusettevõtetest on oma tootearendusspetsialistide kvalifikatsiooniga enam-vähem rahul, siis tootearenduse tasemega oma ettevõttes ei ole rahul üle poolte ettevõtetest. Selle põhjuseks on ebakindlus tuleviku ees ja seni väheste finantside suunamine tootearendusse.

Eesti ettevõtjate tootearendustegevuse tulemusi näitavad paljud uued ja nägusates pakendites kalatooted. Kuid samas võib öelda, et paljud erinevate ettevõtete tooted on üsna sarnased ja kalatööstusettevõtted hindavad ka ise, et osade tootegruppide puhul on sortiment juba liiga lai (nt kalakonservid ja preservid). Ka tarbija jaoks on valiku tegemine raske, kui enam-vähem ühenimelisi ja sarnaste maitsetega tooteid on müügilettidel liiga palju. Viimast ei saa kindlasti öelda aga värske kala kohta. Viimastel aastatel on valik laienenud eelkõige kulinaartoodete, külmutatud valmistoodete, konservide ja surimitoodete osas. Pooled ettevõtted plaanivad oma sortimenti lähiaastail veelgi suurendada.

Varasemast enam on kalatööstusettevõtted viimasel paaril aastal tähelepanu pööranud ka toodete brändimisele, enamik kalatooteid on koondatud brändiperedesse.

Tootearenduseks saavad kalatööstusettevõtted ideid põhiliselt välismessidelt, toodete kvaliteeti- ja võrdlus- ning tarbijauuringutest. Samas ollakse sunnitud tootearendusse suhtuma mõningase ettevaatusega ning piirama sinna tehtavaid investeeringuid, sest üle poolte kalatööstusettevõtetest ei ole EL tingimustes oma jätkusuutlikkuses kindel ja siseturule kõik praegu tegutsevad ettevõtted ära ei mahu.

Lähiaastatel plaanivad kalatööstusettevõtted tugevdada oma brände, võtta kasutusele uusi pakendeid, rõhutada kalatoodete tervislikkust ja tuua turule uute retseptidega tooteid. Riigilt ootavad ettevõtted messikülastuste toetamise jätkamist, tootearendusalastel koolitustel osalemise ja uuringute teostamise toetamist. Teadlastelt oodatakse uuringutes kaasalöömist ja uuematest tootearendustrendidest teavitamist.

Lähiaastate turgudena näevad kalatööstusettevõtted põhiliselt siseturgu, mõnevõrra suurenenud on ootused ka Balti riikide ja Venemaa turu osas. EL turule müügi märgatavat kasvu veel ei loodeta ning seoses EL-ga liitumisega nähakse Ukrainas väiksemaid turuvõimalusi.

2. osa kokkuvõte

- 2003. aasta novembris tegutses Eestis 92 kalatööstusettevõtet, millest 46-l oli ka Euroopa Liitu ekspordiluba.
- Kalatoodete tootmine 2002. aastal tõenäoliselt vähenes, kuigi lõplikke andmeid ESA veel avaldanud ei ole ning esialgsed andmed on vastakate trendidega. Kalatoodete müük samal ajal aga vähenes ning langustrend on jätkunud ka 2003. aastal.
- Kalakonservide tootmine on viimase paari aasta jooksul vähenenud ja teiste kalatoodete tootmine suurenenud.
- Ekspordi osakaal kalatööstuse toodangus langes 2002. aastal 75%-ni (1995-2000.a keskmiselt 80%). Siseturu müük samal aastal kasvas.
- 90% kalatööstuse ettevõtetest on viimastel aastatel investeerinud tootmise hügieeninõuete täitmisse.
- Tootearenduse tähtsus kalatööstusettevõtetes suureneb, kuid selle praeguse tasemega ei ole rahul üle poole ettevõtetest. Tootearendusse ei ole viimasel ajal piisavalt investeeritud, kuna tuntakse ebakindlust tuleviku suhtes.

3. KALA JA KALATOODETE VÄLISKAUBANDUS

3. Kala ja kalatoodete väliskaubandus

Kala ja kalatoodete eksport ja import

Kala ja kalatoodete eksport- ja import on olnud aastate lõikes küllaltki kõikuv. Viimaste aastate kalatööstuse edukamaiks ekspordiaastaks oli 2001. aasta, mil ametlik põhieksport¹ ulatus 2,1 mld kroonini. Ka aastatel 1997-1998 oli eksport sellele ligilähedasel tasemel. 1999-2000 kahanes eksport ida suunal nn Vene kriisi tõttu.

Ametlikus statistikas ei ole täielikult kajastatud Põhja-Atlandil Eesti laevade poolt püütud krevettide müüki, mille lisamisel ekspordinäitajad oluliselt suurenevad (2002.a +10%) (tabel 3.2). 2002. aastal ületas ametlik põhieksport põhiimpordi² koguseliselt 2,9 korda, rahaliselt 3,1 korda, tegelik hinnanguline ekspordikäive ületas impordikäibe 3,7 korda. Ka tegelik kala import võib olla suurem, kui ametlik statistika näitab, kuna kalaressursi kasutus (tarbimine ja eksport) on suurem kui püük ja import.

Tabel 3.1. Kala- ja kalatoodete põhieksport ja -import (tuh tonni)

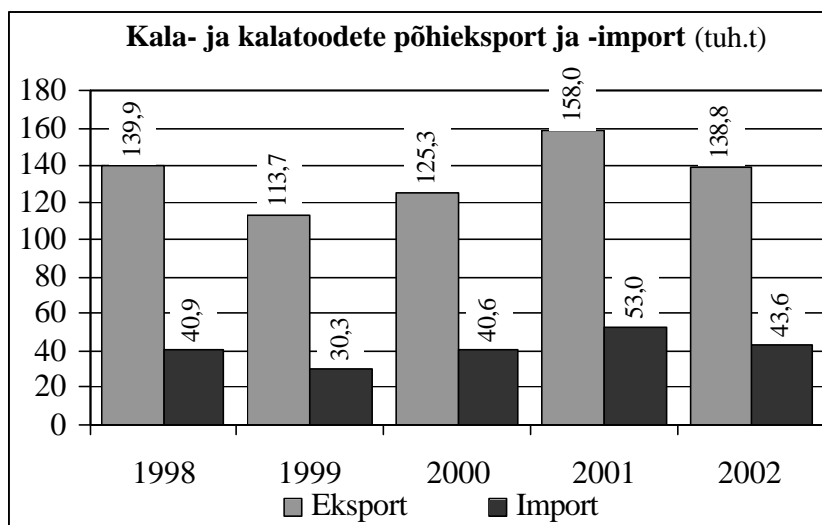
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Muutus '02/'01 (%)
PÕHIEKSPORT									
Kalad, vähilaadsed, molluskid	70,01	39,76	61,55	68,40	60,72	75,62	101,74	63,72	-37%
Konservid, toidud kalast, vähilaadsetest ja molluskitest	41,64	46,63	69,78	66,70	40,63	46,35	46,43	62,32	+34%
Kokku	111,7	86,40	131,32	135,10	101,35	122,06	148,17	126,05	-15%
Põhja-Atlandil püütud krevettide müük välis-sadamates jm, mis ei kajastu ametlikus stat-s	4,78	12,37	3,24	9,83	12,74	+1,3
Kõik kokku	139,88	113,72	125,30	158,00	138,79	-12%
PÕHIIMPORT									
Kalad, vähilaadsed, molluskid	20,85	27,31	47,58	39,64	29,08	39,19	50,54	40,63	-20%
Konservid, toidud kalast, vähilaadsetest ja molluskitest	0,7	1,0	0,7	1,27	1,24	1,42	2,46	2,94	+20%
Kokku	21,55	28,31	48,38	40,91	30,32	40,61	53,00	43,57	-18%

Allikas: ESA

¹ *põhieksport* sisaldab normaaleksporti (Eestis toodetud või Eesti juriidilistele isikutele kuuluvate kaupade väljavedu) ja ajutiselt töötlemiseks sissetoodud kaupade taasväljavedu

² *põhiimport* sisaldab normaalimporti (kaupade sissevedu Eestisse sisetarbimiseks), ajutist sissevedu töötlemiseks taasväljaveo kohustusega ja taassissevedu pärast töötlemist väljaspool Eestit.

Joonis 3.1

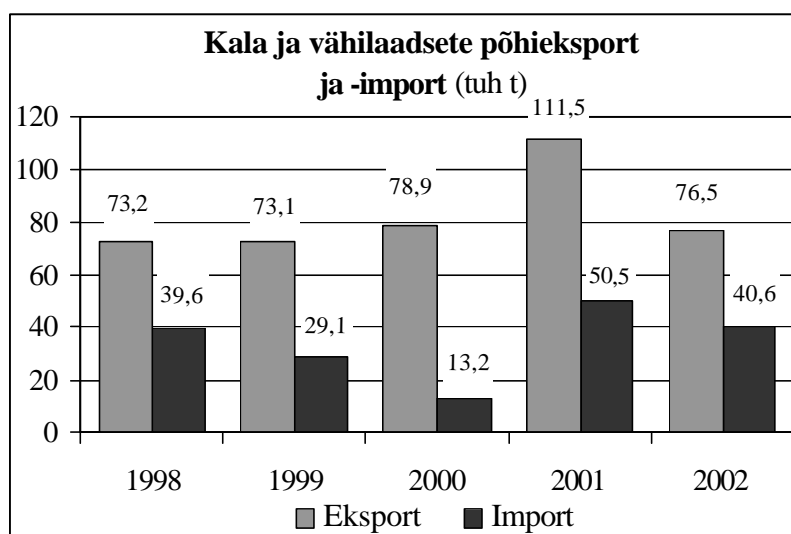

Üldkaubandussüsteem³ hõlmab ka tolliladude kaudu sisse- ja väljaveetavat kaupa, seega ületavad kogused põhikaubandussüsteemis registreeritud eksporti-importi. Üldeksporti ja –importi andmed on toodud lisas 3.1.

Kala ja kalatoodete eksporti ja impordi järgneval spetsiifilisemal analüüsil tuginetakse põhieksporti ja –importi andmetele.

Kala- ja kalatoodete põhieksport jäi 2002. aastal 12% väiksemaks kui 2001. aastal. *Kala, vähilaadsete ja molluskite* (EKN 0301-0307) põhieksport vähenes 2002. aastal koguliselt 32% ehk 35 000 tonni võrra, seda peamiselt soola- ja suitsukala (EKN 0305) väljaveo 2/3-lise vähenemise tõttu. Põhjuseks oli käibemaksuseaduse muudatusest tingitud ajutine eksporti-seisak.

Joonis 3.2

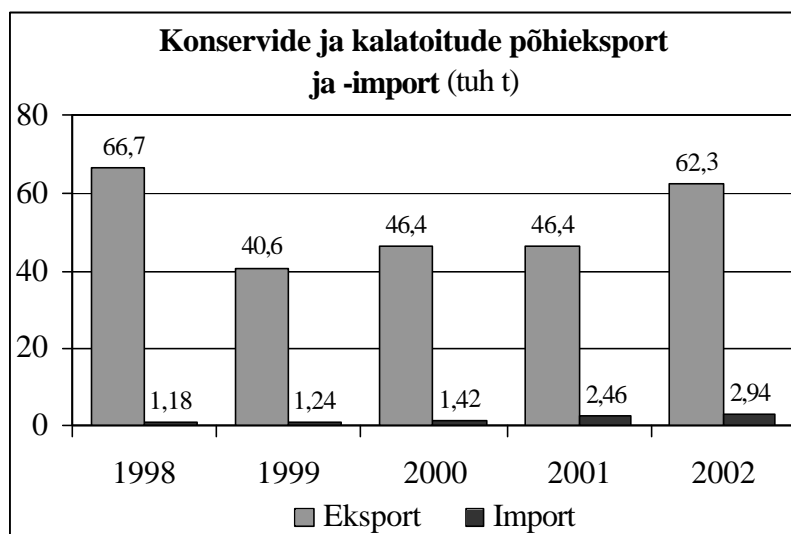
³ väliskaubanduse arvestuse süsteem, mille puhul lisaks vabaringluse piiri ületavatele kaupadele võetakse arvesse ka kaupade sissevedu välisriikidest tolliladudesse ja taasväljavedu tolliladudest

Konservide ja kalatoitude (EKN 1604-1605) eksport suurenes samal ajal 34% ehk 16 000 tonni võrra. Väljavedu suurenes eriti Ukrainasse, Venemaale, Moldovasse ja USA-sse. Suurenes ka krevetikonservide eksport Rootsi.

Kalakonservide ja kalatoitude sissevedu on samuti viimastel aastatel oluliselt suurenenud (2002.a +20%), seda peamiselt Leedust ja Lätist impordi arvel.

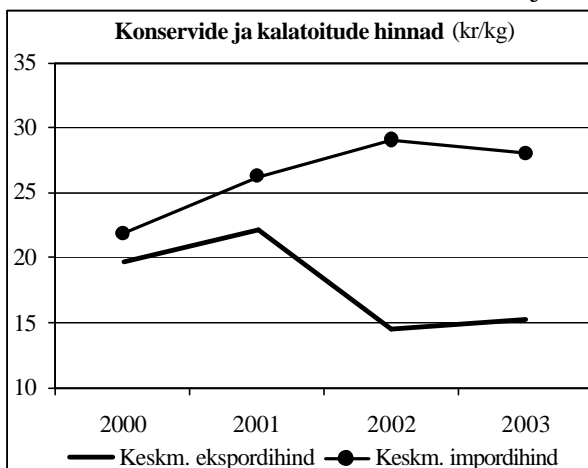
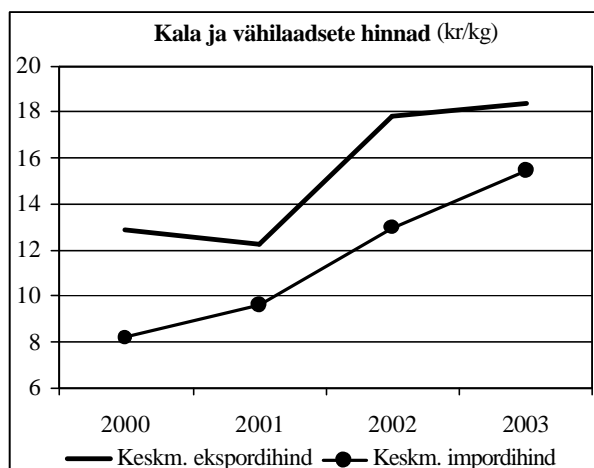
Koguseliselt ületas *konservide ja kalatoitude* eksport impordi 21,5 korda, rahaliselt 10,6 korda.

Joonis 3.3

Viimaste aastate keskmiste ekspordi- ja impordihindade areng on kujutatud joonistel 3.4 ja 3.5. *Kala ja vähilaadsete* aasta keskmine impordihind on ekspordihinnast madalam, kuna sisaldab suures osas tooraine impordi. *Konservide ja kalatoitude* ekspordihinna langust on mõjutanud nii dollari kursi langus (2002.a keskmiselt -5%, 2003. 11 kuuga -16%) kui ka odavamate kalakonservide suurem osakaal ekspordikogustes. Importkonservide (eelkõige tuunikala) hind on kõrgem kui Eestist eksporditavate konservide keskmine hind.

Joonised 3.4 ja 3.5

Kala ja kalatoodete eksport tootegrupiti

Kala ja kalatoodete ekspordikogused vähenesid 2002. aastal 12% (tabel 3.2). Kala ja kalatoodete ekspordikäive oli 2002. aastal 2,3 miljardit krooni, mis võrreldes 2001. aastaga langes 5,4%. Languse põhjustas eelkõige kalakonservide ekspordikoguste vähenemine ning kalakonservide ja kalatoitude ekspordihindade langus.

Tabel 3.2. **Kala- ja kalatoodete põhieksport tootegrupiti**

	2000	2001	2002	2002/2001 (+/- %)
Ekspordi kogus, tuh tonni				
0302 Värske ja jahutatud kala	1,78	1,21	1,04	-14,1
0303 Külmutatud kala	39,35	54,32	41,68	-23,3
0304 Kalafilee, kalaliha, surimi	5,34	5,64	6,67	18,3
0305 Kuivatatud, soola- ja suitsukala	19,39	39,12	12,83	-67,2
0306 Vähilaadsed	12,75	11,24	14,24	26,7
0307 Molluskid	0,24	0,01	0,01	0,0
1604 Kalakonservid, toidud, surimitooted	46,35	46,31	62,19	34,3
1605 Konservid vähilistest ja molluskitest	0,09	0,12	0,13	8,3
Kokku tuh. tonni (koos lisakrevettidega)	125,30	157,96	138,79	-12,1
Ekspordi väärtus, mln kr				
	2000	2001	2002	2002/2001 (+/- %)
0302 Värske ja jahutatud kala	65,6	65,9	47,1	-28,5
0303 Külmutatud kala	119,9	188,1	160,5	-14,7
0304 Kalafilee, kalaliha, surimi	464,3	573,4	634,0	10,6
0305 Kuivatatud, soola- ja suitsukala	92,5	199,5	80,7	-59,6
0306 Vähilaadsed (arvestuslik)	272,4	335,4	438,3	30,7
0307 Molluskid	1,6	0,3	0,3	0,0
1604 Kalakonservid, toidud, surimitooted	898,9	1017,7	885,9	-13,0
1605 Konservid vähilistest ja molluskitest	11,2	14,4	18,6	29,2
Kokku ilma lisatud krevettideta	1857,0	2101,4	1873,4	-10,9
Kõik kokku	1926,3	2394,7	2265,6	-5,4
Keskmised ekspordihinnad, kr/kg				
	2000	2001	2002	2002/2001 (+/- %)
0302 Värske ja jahutatud kala	36,85	54,43	45,32	-16,7
0303 Külmutatud kala	3,05	3,46	3,85	11,3
0304 Kalafilee, kalaliha, surimi	86,92	101,74	95,11	-6,5
0305 Kuivatatud, soola- ja suitsukala	4,77	5,10	6,29	23,3
0306 Vähilaadsed	21,36	29,85	30,79	3,2
0307 Molluskid	115,35	30,17	32,48	7,7
1604 Kalakonservid, toidud, surimitooted	22,81	21,98	14,24	-35,2
1605 Konservid vähilistest ja molluskitest	125,47	122,10	146,01	19,6
Kokku ilma lisatud krevettideta	15,21	14,18	14,86	4,8
Kõikide keskmine	15,37	15,16	16,32	7,7

Allikas: ESA ja Keskkonnaministeerium

Kala ja kalatoodete ekspordi kahandas 2002. aastal nii aasta algul kehtinud käibemaksuseaduse muutmise seadus kui ka dollari kursi langus. Käibemaksuseaduse muutmise seadus fikseeris ekspordi toimumise alles kauba väljumisel vabatsoonist (enne kauba sisenemisel vabatsooni), mistõttu kalatööstused seiskasid aasta alguskuudel ekspordi SRÜ riikidesse. 2002. aastal odavnes USA dollar aasta keskmiselt 5% Eesti krooni suhtes, 2003. aastal odavnes see veel 16% (jaan-nov). 2003. aasta oktoobris-novembris maksis 1 USA dollar 13,4 Eesti krooni, detsembris isegi 12,8, 2001. aasta keskmine kurss oli aga 17,5. See muutis kalakonservide itta ekspordi vähem tulusaks.

Kogu kala ja kalatoodete ekspordi (EKN 03+16) rahalisest väärtusest andsid 2002. aastal *kala ja vähilaadsed* (EKN 0301-0307) 60% ning *konservid ja kalatoidud* (EKN 16) 40%.

Kala ja vähilaadsete ekspordikogusest üle poole (55%) moodustas 2002. aastal külmutatud kala (peamiselt kilu), 19% krevetid ja 17% soolakala. Filee osatähtsus ekspordikoguses ulatus 9%-ni. Rahalises väärtuses moodustas kalafilee (EKN 0304) *kala ja vähilaadsete* ekspordis koguni 47%, kogu kala ja kalatoodete ekspordikäibest oli filee 28%. Suurem osa väljaviidavast fileest oli mageveekalade filee.

Kala ja vähilaadsete ekspordikäive jäi 2002. aastal samale tasemele 2001. aasta ekspordikäibega.

Kuna ametlikust statistikast väljajäänud krevettide ekspordiriike ei ole teada, siis riigiti välja toodud ekspordistruktuurid on arvestatud ametliku statistika järgi.

Kala ja vähilaadsete ekspordis on peamiseks **kaubanduspartneriteks** Venemaa ja Ukraina, kuhu on viimasel neljal aastal läinud 71-86% antud tootegrupi ekspordikogusest (peamiselt külmutatud kala, vürtsi- ja soolakala) (tabel 3.5). 2002. aastal vähenes eksport neisse maadesse oluliselt, seda eelkõige nn käibemaksukriisi tõttu.

Tabel 3.3. **Kala ja vähilaadsete (EKN 0301-0307) põhieksport riigiti 1999-2002** (tonnides)

	1999		2000		2001		2002		'02/'01 +/-,%
	kogus, t	%	kogus, t	%	kogus, t	%	kogus, t	%	
Kõik kokku¹	73090		78858		111538		76479		-31,4
Kokku²	60719	100	75618,3	100	101648	100	63739	100	-37,3
Venemaa	27527	45	24401	32,2	33394	32,9	25608	40,2	-23,3
Ukraina	24005	39,5	27381	36,2	47178	46,4	20291	31,8	-57,0
Holland	2418	4,0	2617	3,6	2134	2,1	2321	3,6	8,8
Moldova	909	1,5	2184	2,9	3166	3,1	1429	2,2	-54,9
Šveits	634	1,0	796	1,0	1149	1,1	1354	2,1	17,8
Hiina	-	-	658	0,9	1341	1,3	1352	2,1	0,8
Läti	463	0,8	775	1,1	601	0,6	1241	1,9	106,5
Taani	1650	2,7	2243	3,0	935	0,9	1029	1,6	10,1
Saksamaa	1016	1,7	1102	1,4	984	1,0	883	1,4	-10,3
Jaapan	263	0,4	584	0,8	660	0,6	676	1,1	2,4
Muud riigid ³	1834	3,0	12877	17,0	10106	9,9	7555	11,9	-25,2

¹koos lisatud krevettidega (hinnanguline); ²ametliku statistika järgi; ³sh määramata sihtriigiga vabatsooni minev kaup

Allikas: ESA, Keskkonnaministeerium

Tabel 3.4. Kala- ja vähilaadsete (EKN 0301-0307) põhieksport riigiti 1999-2002 (mln kr)

	1999		2000		2001		2002		'02/'01 +/-,%
	mln kr	%	mln kr	%	mln kr	%	mln kr	%	
Kõik kokku¹	...		1016,2		1362,6		1361,1		-0,1
Kokku²	611,83	100	946,99	100	1069,02	100	974,51	100	-8,8
Šveits	76,20	12,5	102,11	10,8	155,45	14,5	165,23	17,0	6,3
Holland	146,72	24,0	167,43	17,7	147,22	13,8	163,73	16,8	11,2
Venemaa	53,25	8,7	57,05	6,1	116,44	10,9	105,76	10,9	-9,1
Taani	98,10	16,0	119,69	12,7	78,45	7,3	89,59	9,2	14,2
Ukraina	102,35	16,7	106,70	11,3	174,66	16,3	72,39	7,4	-58,6
Kanada	-	-	9,30	1,0	43,55	4,1	53,30	5,5	22,4
Prantsusmaa	7,38	1,2	17,68	1,8	29,86	2,8	52,71	5,4	76,5
Saksamaa	53,20	8,7	57,47	6,0	61,46	5,7	51,20	5,3	-16,7
USA	-	0,0	18,26	1,9	60,20	5,6	44,97	4,6	-25,3
Hiina	-	0,0	22,15	2,3	38,57	3,6	38,96	4,0	1,0
Soome	24,12	3,9	32,79	3,5	27,27	2,6	29,08	3,0	6,6
Jaapan	3,27	0,5	12,48	1,3	20,23	1,9	18,89	1,9	-6,4
Rootsi	20,40	3,3	18,32	1,9	16,12	1,5	14,33	1,5	-11,1
Leedu	-	-	0,39	0,0	1,50	0,1	9,81	1,0	6,54
Läti	2,86	0,5	5,85	0,6	6,42	0,6	8,83	0,9	37,54
Moldova	2,94	0,5	7,52	0,8	15,05	1,4	7,29	0,7	-51,6
Island	4,39	0,7	160,57	17,0	-	-	-	-	-
Muud riigid	16,65	2,7	31,225	3,3	76,57	7,16	48,44	5,0	-36,7

¹koos lisatud krevettidega (hinnanguline); ²ametliku statistika järgi

Tabel 3.5. Kala- ja vähilaadsete keskmised ekspordihinnad riigiti 1999-2002 (kr/kg)

	1999	2000	2001	2002	'02/'01 (+/-,%)
Kõikide keskmine¹	...	15,37	15,16	16,32	7,7
Keskmine²	10,08	12,52	10,51	15,29	45,5
Šveits	120,19	128,28	135,29	122,00	-9,8
Rootsi	50,86	65,18	70,37	99,36	41,2
Kanada	-	10,92	121,64	98,52	-19,0
Prantsusmaa	77,70	76,85	93,30	97,80	4,8
USA	-	115,58	112,73	89,06	-21,0
Taani	59,46	53,41	81,46	87,07	6,9
Soome	80,66	66,78	73,51	82,14	11,7
Holland	60,68	63,93	68,99	70,54	2,2
Saksamaa	52,36	52,15	62,46	57,99	-7,2
Hiina	-	33,67	28,76	28,82	0,2
Jaapan	12,44	21,36	30,65	27,94	-8,8
Leedu	-	7,43	31,85	16,92	-46,9
Läti	6,18	7,57	10,68	7,12	-33,3
Moldova	3,24	3,47	4,75	5,10	7,4
Venemaa	1,93	2,34	3,49	4,13	18,3
Ukraina	4,26	3,88	3,7	3,57	-3,5
Island	118,78	20,50	-	-	-
Muud riigid	26,60	2,43	10,92	12,46	14,1

¹koos lisatud krevettidega; ²ametliku statistika järgi

Lääne-Euroopa riikidest, kuhu viiakse peamiselt fileed, on *kala ja vähilaadsete* puhul arvestatavaks ekspordipartneriks vaid Holland (2002.a 4% nende ekspordikogusest) ja Šveits (2%). Saksamaa ja Taani osakaal on vähenenud. Vähehaaval on suurenenud eksport Hiinasse (krevetid) ja Jaapanisse.

Kui väljaveetava koguse järgi on ülekaalus eksport Ukrainasse ja Venemaale, siis ekspordi rahalisest väärtusest annab suure osa just väljavedu Hollandisse, Šveitsi ja Taani, kuhu müüakse kalafileed keskmise hinnaga 90-130 kr/kg (tabelid 3.4 ja 3.5). 2002. aastal müüdi Eestist rahaliselt kõige enam *kala ja vähilaadseid* Šveitsi ja Hollandisse (mõlemasse 17% antud grupi ekspordikäibest). Vaatamata ligi 10 korda suurematele ekspordikogustele, oli ekspordikäive Venemaale ja Ukrainasse märgatavalt väiksem kui Šveitsi ja Hollandisse ekspordil. *Kala ja vähilaadsete* ekspordihind oli neisse riikidesse kümnetes kordades madalam kui Lääne-Euroopa riikidesse ekspordil (tabel 3.5). Kõige kallimaid tooteid müüdi Šveitsi (2002.a keskm. hind 122 kr/kg).

Konservide ja kalatoitude (EKN 1604-1605) eksport kasvas 2002. aastal koguseliselt 1/3 võrra, kasv oli nii Ukraina kui Venemaa suunal, kuhu läks kokku 61% ekspordist (tabel 3.6). Väljavedu on suurenenud ka USA-sse, Moldovasse, Leetu, Läti ja Saksamaale. Kesk-Euroopa suunaline eksport (Tšehhi ja Slovakkiasse) on olnud enam-vähem stabiilne.

Tabel 3.6. **Konservide ja kalatoitude (EKN 1604-1605) põhieksport riigiti 1999-2002 (t)**

	1999		2000		2001		2002		'02/'01
	kogus, t	%	kogus, t	%	kogus, t	%	kogus, t	%	%
Kokku	40627	100	46440	100	46429	100	62317	100	33,9
Ukraina	20553	50,6	5860	12,6	21707	46,8	30980	49,8	42,4
Venemaa	12638	31,1	319	0,7	1198	2,6	7079	11,4	490,9
USA	87	0,2	181	0,5	94	0,2	3126	5,0	27,6
Leedu	1264	3,1	914	2,0	1628	3,5	2077	3,3	27,6
Tšehhi	1724	4,2	1694	3,6	1764	3,8	1801	2,9	1,1
Moldova	496	1,2	524	1,1	381	0,8	1684	2,7	343,2
Läti	947	2,3	1509	3,2	1012	2,2	1542	2,5	52,4
Slovakkia	596	1,5	1008	2,2	602	1,3	970	1,6	61,1
Saksamaa	326	0,8	452	1,0	725	1,6	819	1,3	13,0
Määramata			32497	70,0	15007	32,3	7799	12,5	-48,0
Muud riigid	1996	4,9	1482	3,1	2311	4,9	4313	7,0	86,6

Allikas: ESA

Vaatamata *konservide ja kalatoitude* ekspordikoguste märkimisväärsele kasvule vähenes nende ekspordikäive (tabel 3.7). Selle põhjuseks oli ekspordihindade ligi 35%-line langus (tabel 3.6). *Konserve ja kalatoitudesid* eksporditi 2002. aastal 903 miljoni krooni eest.

Ka rahalises väärtuses oli 2002. aastal *konservide ja kalatoitude* ekspordis esikohal Ukraina (36%), kasvas USA osakaal. Kogu idasuunaline eksport (SRÜ maad, määramata sihtriigiga eksport vabatsiooni kaudu) hõlmas 2002. aastal 58% ekspordikäibest.

Tabel 3.7. **Konservide ja kalatoitude (EKN 1604-1605) põhieksport 1999-2002** (mln kr)

	1999		2000		2001		2002		'02/'01
	mln kr	%	mln kr	%	%	%	mln kr	%	%
Kokku	413,94	100	910,05	100	1032,12	100	903,34	100	-12,5
Ukraina	189,46	45,9	109,01	12,0	437,61	42,4	327,31	36,2	-25,2
USA	1,31	0,3	3,98	0,4	2,49	0,2	62,96	7,0	2428,5
Saksamaa	28,89	7,0	39,07	4,3	57,52	5,6	53,95	6,0	-6,2
Leedu	32,78	7,9	24,24	2,7	38,14	3,7	49,83	5,5	30,6
Venemaa	38,65	9,4	5,73	0,6	23,84	2,3	41,68	4,6	74,8
Tšehhi	35,25	8,5	35,33	4,0	41,17	4,0	36,53	4,0	-11,3
Läti	24,38	5,9	37,19	4,1	25,67	2,5	31,28	3,5	21,9
Slovakkia	11,31	2,7	20,73	2,3	12,95	1,3	19,55	2,2	51,0
Moldova	4,41	1,1	3,47	0,4	6,87	0,7	9,76	1,1	42,1
Soome	20,82	5,0	18,51	2,0	-	-	-	-	-
Määramata	-	-	582,89	64,1	311,80	30,2	143,10	15,8	-54,1
Muud riigid	26,674	6,5	29,8	3,1	73,94	7,1	127,30	14,1	72,2

Allikas: ESA

Konservide ja kalatoitude keskmised ekspordihinnad olid 2002. aastal viimase 3 aasta madalaimad.

Tabel 3.8. **Konservide ja kalatoitude (EKN 16) keskmised ekspordihinnad riigiti** (kr/kg)

	1999	2000	2001	2002	'02/'01 (%)
Keskmine	10,19	19,60	22,23	14,53	-34,6
Saksamaa	88,61	86,43	79,34	65,87	-17,0
Leedu	25,94	26,52	23,43	23,99	2,4
Tšehhi	20,44	20,85	23,34	20,48	-12,3
Läti	25,74	24,64	25,36	20,29	-20,0
Slovakkia	18,97	20,23	21,51	20,15	-6,3
USA	15,06	21,99	26,25	20,14	-23,3
Ukraina	9,22	18,6	20,16	10,59	-47,5
Venemaa	3,06	17,96	19,9	5,89	-70,4
Moldova	8,89	6,63	18,07	5,79	-68,0
Soome	38,07	38,02	-	-	-
Määramata	-	17,94	20,78	16,10	-22,5
Muud riigid	18,41	43,79	32,00	31,83	-0,5

Allikas: ESA

Eksport piirkonniti

Kogu kala ja kalatoodete (EKN 03+16) ekspordikogustes oli 2002. aastal nn idaturu (SRÜ riikide) osakaal 80%, ülejäänud Euroopal 15% (sh Euroopa Liidul 6%) ja muudel turgudel 5%.

Rahalises väärtuses oli SRÜ riikide osakaal ekspordis vaid 41%, muul Euroopal 47% ja muudel turgudel 2%.

Tabel 3.9. Kala ja kalatoodete põhieksport¹ 2002.a eksporditurgude lõikes

	tonnides	osakaal (%)	mln kroonides	osakaal (%)
Kokku SRÜ	100849,3	80,0	768,6	41,0
sh Ukraina	51270,8	40,7	399,9	21,4
Venemaa	32667,8	25,9	147,4	7,9
Määramata	12107,9	9,6	168,0	9,0
Nn off-shore territooriumid	1129,9	0,9	27,5	1,5
Muud SRÜ riigid	3672,8	2,9	25,8	1,4
Euroopa	18587,9	14,7	878,3	47,0
sh Euroopa Liit	7984,4	6,3	534,1	28,5
Šveits	1354,4	1,1	165,2	8,8
Balti riigid	5449,9	4,3	99,9	5,3
Teised kandidaatriigid	3546,5	2,8	73,8	4,0
Muu Euroopa	252,7	0,2	5,3	0,3
Muu maailm	6609,5	5,3	22,7	12,0
sh USA, Kanada	4223,9	3,4	163,6	8,7
Aasia, Austraalia	2366,0	1,9	62,8	3,3
Muud	19,6	0,0	0,15	0,0
Kokku	126046,7	100	1873,4	100

¹ametliku statistika järgi; ² vabatooni kaudu eksporditav esialgselt määramata sihtriigiga kaup

Tabel 3.10. Peamised ekspordiartiklid riigiti 2002.a

Riik	Riigi osakaal ekspordis, %		Peamised ekspordiartiklid	% vastavasse riiki minevast ekspordist		Hind kr/kg
	kogu-seliselt	raha-liselt		kogu-seliselt	raha-liselt	
Ukraina	40,7	21,3	1604 Konservid	60,4	81,8	10,57
			0303 Külmutatud k.	26,7	10,6	3,10
			0305 Soola-, suitsukala	12,6	6,4	3,96
Venemaa	25,9	7,8	0303 Külmutatud k.	65,9	55,6	3,81
			1604 Konservid	21,7	28,3	5,89
			0305 Soola-, suitsukala	12,4	16,0	5,84
Nn määramata	9,6	8,9	1604 Konservid	64,4	85,1	18,34
			0303 Külmutatud kala	30,9	9,4	4,23
Holland	2,1	9,2	0304 Filee	59,8	84,5	92,36
			0303 Külmutatud kala	17,1	3,1	11,98
Šveits	1,1	8,9	0304 Filee	89,0	94,8	129,87
USA	2,9	5,7	1604 Konservid	86,1	58,3	20,14
			0304 Filee	9,9	39,8	119,00
Saksamaa	1,3	5,6	1604 Konservid	48,1	51,3	65,90
			0304 Filee	29,1	40,1	85,30
Taani	1,0	5,1	0304 Filee	59,2	74,7	100,15
			0302 Värske kala	26,3	19,3	58,32
Leedu	2,1	3,2	1604 Konservid	77,9	83,5	24,00
Kanada	0,5	3,0	0304 Filee	89,1	95,2	100,17
Prantsusmaa	0,5	3,0	0304 Filee	86,9	97,1	101,61
Hiina	1,1	2,1	0306 Krevetid	78,6	87,0	32,02

Erinevad ekspordipiirkonnad on olulised erinevate kalatoodete ekspordi jaoks. Ukraina on tähtis kalakonservide, Venemaa külmutatud kala, Euroopa ja Põhja-Ameerika riigid on olulised kalafilee ekspordipiirkonnad. Tähtsamatesse partnerriikidesse müüdud toodang peamiste ekspordiar artiklite löikes on toodud tabelis 3.10.

Täpsemad andmed eksporditavate toodete kohta vastavalt EKN klassifikatsioonile on esitatud lisa 3.2.

Kala ja kalatoodete eksport 2003. aastal

2003. aasta 9 kuuga on kala ja kalatoodete põhieksport vähenenud koguseliselt 7% ja rahalises väärtuses 9% võrreldes 2002. aasta sama perioodiga (tabel 3.11).

Eksport vähenes peamiselt soola- ja vürtsikala (EKN 0305) arvel, mille kogus on 6 korda väiksem, kui aasta tagasi. Põhjuseks oli kalapuudus raskete jääolude tõttu Läänemerel 2003. aasta talvel. Kalafilee (EKN 0304) eksport suurenes koguseliselt 50%, kuid selle ekspordiväärtus vähenes 2% (2002.a ekspordihind 104 kr/kg, 2003.a 68 kr/kg). Ekspordihindade langust on märgata ka värskel ja jahutatud kala, külmutatud kala ja konservide puhul (tabel 3.12), mille põhipõhjuseks võib pidada USA dollari kursi langust.

Tabel 3.11. Kala ja kalatoodete põhieksport 2002 ja 2003.a 9 kuuga

	tonnides			miljonites kroonides		
	2002 9 k	2003 9 k	Muutus, ± %	2002 9 k	2003 9 k	Muutus, ± %
Eluskala	1,3	0,5	-61,5	0,086	0,063	-26,2
Värskel ja jahutatud kala	877,0	1116,3	+27,3	39,545	45,871	+16,0
Külmutatud kala	29465,9	26554,9	-9,9	116,650	96,691	-17,1
Kalafilee, kalaliha, surimi	4437,6	6656,1	+50,0	461,698	452,654	-2,0
Kuivatatud, soola- ja suitsukala	11804,3	1977,1	-83,3	72,725	2,797	-96,2
Vähilaadsed	934,1	1924,6	+106,0	27,565	54,557	97,9
Molluskid	8,3	6,0	-27,7	0,256	0,206	-21,1
Kokku kala ja vähilaad-d	49530,5	40238,5	-18,8	720,526	654,842	-9,1
Kalakonservid, toidud, surimitooted	37181,3	40621,8	+9,3	600,830	550,366	-8,4
Konservid vähilistest ja molluskitest	79,2	86,7	+9,5	11,192	11,861	+6,0
Kokku konservid ja kalatooted	37260,5	40708,5	+9,3	612,021	562,227	-8,1
Kokku	86791	80947,0	-6,7	1332,547	1217,069	-8,7
Lisaks ametlikust statistikast väljajäänud krevetid		8470,7			240,127	
Kõik kokku		89417,7			1457,196	

Allikas: Põllumajandusministeeriumi kaubandusbüroo

Tabel 3.12. **Kala ja kalatoodete keskmised ekspordihinnad 2002 ja 2003.a 9 kuuga** (kr/kg)

	2002 9 k	2003 9 k	Muutus, ± %
Eluskala	66,41	137,87	107,6
Värske ja jahutatud kala	45,09	41,09	-8,9
Külmutatud kala	3,96	3,64	-8,1
Kalafilee, kalaliha, surimi	104,04	68,01	-34,6
Kuivatatud, soola- ja suitsukala	6,16	14,14	129,5
Vähilaadsed	29,51	28,35	-3,9
Molluskid	30,85	34,32	11,2
Kalakonservid, -toidud, surimitooted	16,16	13,55	-16,2
Konservid vähilistest ja molluskitest	141,37	136,79	-3,2
Kõigi keskmine	15,35	15,04	-2,0

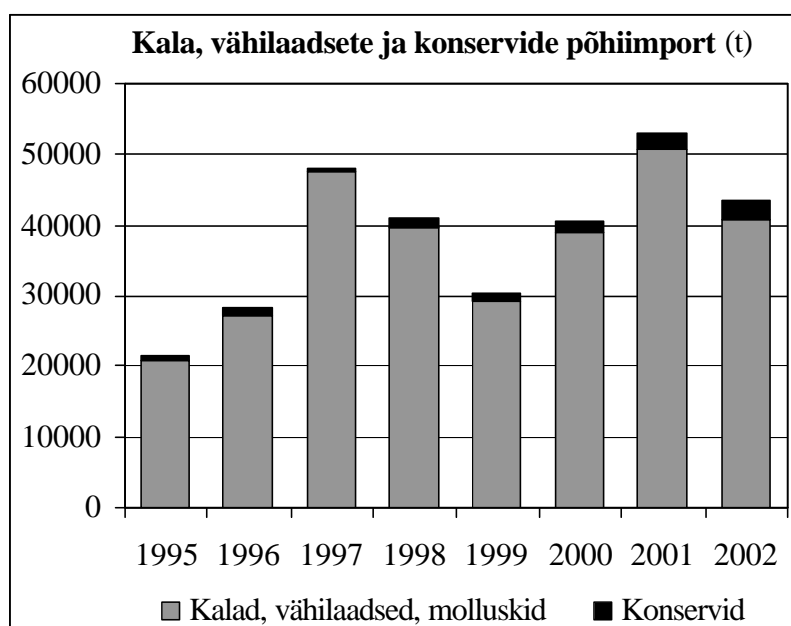
Allikas: Põllumajandusministeeriumi kaubandusbüroo

2003. aastal on eksport vähenenud nii SRÜ riikidesse, Prantsusmaale, Hollandisse, Šveitsi, USA-sse ja Aasiasse, kuid aastatagusest rohkem on eksporditud eelkõige Leetu, mõnevõrra rohkem ka Kanadasse, Itaaliasse ja Saksamaale.

Kala ja kalatoodete import tootegrupiti

Kala ja kalatoodete impordikogused vähenesid 2002. aastal 18% (tabel 3.13). Kala ja kalatoodete impordikäive oli 2002. aastal 613 miljonit krooni, kuid impordi peale kulutati eelmisel aastal 11% rohkem kui 2001. aastal. Impordikäibe suurenemist põhjustas eelkõige kalafilee ning konservide suuremad impordikogused. Kala ja kalatoodete keskmine impordihind oli 2002. aastal 35% kõrgem kui aasta varem.

Kala ja kalatoodete impordikogusest 2002. aastal moodustas ligi poole (48%) *külmutatud kala* (peamiselt Hollandist, Skandinaaviamaadest ja Venemaalt), 28% *värske ja jahutatud kala* (Skandinaaviast, Venemaalt) ning 15% *filee, kalaliha ja surimi* (Venemaalt, Norrast, Põhja-Ameerika riikidest).

Joonis 3.6

Rahalisest impordist moodustas *filee, kalaliha ja surimi* 34%, *külmutatud kala* 23%, *jahutatud kala* 20% ning *kalakonservid* 13%.

Eluskalade, jahutatud ja külmutatud kalade import 2002. aastal vähenes, teistes tootegruppides suurenes. Kala ja kalatoodete import rahalises väärtuses on alates nn Vene kriisi ajast kasvanud nii *kala ja vähilaadsete* (EKN 03) kui ka *konservide ja kalatoitude* osas (EKN 16). Koguseline import on aastati kõikumam (joonis 3.6).

Tabel 3.13. **Kala- ja kalatoodete põhiimport**

	2000	2001	2002	'02/'01 (+/- %)
Impordikogus (tuh tonni)				
Eluskala	0,02	0,01	0,01	0,0
Värske ja jahutatud kala	18,05	21,99	12,01	-45,4
Külmutatud kala	17,56	23,43	20,88	-10,9
Kalafilee, kalaliha, surimi	2,91	4,23	6,60	56,0
Kuivatatud, soola- ja suitsukala	0,20	0,30	0,35	16,7
Vähilaadsed	0,39	0,54	0,75	38,9
Molluskid	0,06	0,03	0,04	33,3
Kalakonservid, -toidud, surimitooted	1,37	2,39	2,80	17,2
Konservid vähilistest ja molluskitest	0,05	0,07	0,14	200,0
Kokku	40,61	52,99	43,57	-17,8
Impordiväärtus (mln krooni)				
Eluskala	3,4	2,1	1,9	-9,5
Värske ja jahutatud kala	133,4	148,3	123,7	-16,6
Külmutatud kala	89,5	161,0	142,0	-11,8
Kalafilee, kalaliha, surimi	68,1	136,3	209,2	53,5
Kuivatatud, soola- ja suitsukala	5,4	11,9	14,9	25,2
Vähilaadsed	20,8	26,1	32,4	24,1
Molluskid	1,5	1,8	2,1	16,7
Kalakonservid, -toidud, surimitooted	27,3	58,9	77,3	31,2
Konservid vähilistest ja molluskitest	3,9	5,7	8,4	47,4
Kokku	354,0	552,7	612,9	10,9
Keskised impordihinnad (kr/kg)				
Eluskala	157,00	141,12	186,29	32,0
Värske ja jahutatud kala	7,39	6,75	10,30	52,6
Külmutatud kala	5,09	6,87	6,80	-1,0
Kalafilee, kalaliha, surimi	23,35	32,23	31,68	-1,7
Kuivatatud, soola- ja suitsukala	27,69	39,51	43,09	9,1
Vähilaadsed	53,33	48,20	43,46	-9,8
Molluskid	27,26	55,18	57,27	3,8
Kalakonservid, -toidud, surimitooted	19,90	24,68	27,56	11,7
Konservid vähilistest ja molluskitest	76,15	82,35	61,55	-25,3
Kõikide keskmine	8,72	10,43	14,07	34,9

Allikas: ESA

Peamised ***kala ja vähilaadsete*** (EKN 0301-0307) impordimaad olid 2002. aastal Holland, Rootsi, Venemaa, Norra ja Soome (tabel 3.14). Hollandist toodi peamiselt külmutatud kala (räime), Põhjamaadest ja Venemaalt nii värsket kui ka külmutatud kala ja fileed. Suitsutatud ja soolakala imporditi põhiliselt Leedust.

Tabel 3.14. **Kala- ja vähilaadsete (EKN 0301-0307) põhiimport 1999-2002** (tonnides)

	1999		2000		2001		2002		'02/'01 +/- %
	tonnid	%	tonnid	%	tonnid	%	tonnid	%	
Kokku	29084	100	39183	100	50537	100	40631	100	-19,6
Holland	5861	19,5	3772	9,6	6617	13,1	8601	21,2	30,0
Rootsi	1080	3,7	7255	18,5	14562	28,8	7301	18,0	-49,9
Venemaa	6611	22,7	7637	19,5	8697	17,2	6897	17,0	-20,7
Norra	4570	15,7	5800	14,8	4665	9,2	5092	12,5	9,2
Soome	6287	21,6	10221	26,1	6912	13,7	4338	10,7	-37,2
USA	704	2,4	576	1,5	1790	3,5	1106	2,7	-38,2
Hispaania	509	1,8	443	1,1	2359	4,7	248	0,6	-89,5
Muud riigid	3462	11,9	3479	8,9	4935	9,8	7048	17,3	42,8

Allikas: ESA

Rahalises väärtuses oli olulisimaks impordimaaks jätkuvalt Venemaa (160 mln kr ehk 23%), kuigi sisseveetavalt koguselt oli Venemaa kolmandal kohal (tabel 3.15). Impordikäivet arvestades oli tähtsusest teiseks importööriks püsivalt Norra (17% impordi väärtusest), järgnesid Holland ja Rootsi, kust osteti sisse odavamad kala toormeks (4-5 kr/kg).

Tabel 3.15. **Kala ja vähilaadsete (EKN 0301-0307) põhiimport** (mln kr)

	1999		2000		2001		2002		'02/'01 +/- %
	mln kr	%	mln kr	%	mln kr	%	mln kr	%	
Kokku	252,83	100	322,55	100	487,5	100	526,17	100	7,9
Venemaa	82,89	32,8	111,71	34,6	165,22	33,9	159,813	30,4	-3,3
Norra	50,61	20,0	63,12	19,6	71,93	14,8	88,47	16,8	23,0
Holland	20,26	8,0	9,64	3,0	37,69	7,7	46,36	8,8	23,0
Rootsi	7,91	3,1	31,89	9,9	53,34	10,9	29,53	5,6	-44,6
Soome	24,54	9,7	38,41	11,9	30,11	6,2	26,28	5,0	-12,7
USA	10,19	4,0	9,32	2,9	25,89	5,3	26,28	5,0	1,5
Hispaania	4,33	1,7	7,13	2,2	22,61	4,6	6,61	1,3	-70,8
Taani	11,25	4,4	7,41	2,3	10,11	2,1	7,8	1,5	-22,8
Muud riigid	40,85	16,2	43,92	13,6	70,6	14,5	135,03	25,7	91,3

Allikas: ESA

Kala ja vähilaadsete keskmiste impordihindade võrdlemisel selgub, et 2002. aastal toodi Eestisse varasemast enam kallimaid kalu.

2002. aastal imporditi Eestisse 915 t jahutatud lõhe/forelli keskmise impordihinnaga 43 kr/kg. Värsket lõhe ja forelli imporditi seega 3,2 korda suuremates kogustes kui Eesti kalakasvatajad samal aastal kasvatasid. Aasta keskmine forelli ja lõhe jaehind oli 2002. aastal Eesti kauplustes 82 kr/kg.

Tabel 3.16. **Kala ja vähilaadsete (EKN 0301-0307) keskmised impordihinnad** (kr/kg)

	1999	2000	2001	2002	'02/'01 +/- %
Keskmine	8.69	8.20	9.65	12.95	34,2
Venemaa	12.54	14.60	19.00	23.17	21,9
Norra	11.07	10.84	15.42	17.37	12,6
Holland	3.46	2.56	5.70	5.39	-5,4
Rootsi	7.32	4.34	3.66	4.05	10,7
Soome	3.90	3.76	4.36	23.76	445,0
USA	14.47	16.17	14.46	23.76	64,3
Hispaania	8.50	16.09	9.59	26.66	178,0
Taani	32.34	24.54	34.43	31.98	-7,1
Muud riigid	19.91	25.23	16.35	20.02	22,4

Allikas: ESA

Konservide ja kalatoitude (EKN 1604-1605) import on aasta-aastalt suurenenud ning 2002. aastal toodi neid Eestisse koguseliselt ligi viiendiku enam kui eelmisel aastal. Kuid tänu varasemast kallimatele toodetele suurenes selle tootegrupi impordikäive kolmandiku võrra. *Konserve ja kalatoitusid* imporditi koguseliselt 2002. aastal kõige enam Leedust (37% sisseveokogusest), mida oli näha ka kauplustes müügilolnud sortimendist. Suurenenud on ka Läti osatähtsus antud tootegrupi impordimaana, vähenenud aga Saksamaa osakaal (tabel 3.17). Vähilistest ja molluskitest valmistatud toodetest (EKN 1605) toodi üle poole Norrast ja viiendik Taanist. *Konservide ja kalatoitude* impordikogused olid 2002. aastal 21 korda väiksemad kui antud tootegrupi ekspordikogused.

Tabel 3.17. **Konservide ja kalatoitude (EKN 1604-1605) põhiimport** (tonnides)

	1999		2000		2001		2002		2002/2001 +/- %
	tonnid	%	tonnid	%	tonnid	%	tonnid	%	
Kokku	1240	100	1421	100	2455	100	2940	100	19,8
Leedu	67	5,4	164	11,5	574	23,4	1074	36,5	87,1
Saksamaa	539	43,5	658	46,3	947	38,6	546	18,6	-42,3
Läti	22	1,8	53	3,7	110	4,5	343	11,7	211,8
Rootsi	25	2,0	71	5,0	89	3,6	232	7,9	160,7
Tai	60	4,8	48	3,4	73	3,0	181	6,2	147,9
Taani	190	15,3	200	14,1	212	8,6	174	5,9	-17,9
Norra	12	1,0	82	5,8	191	7,8	146	5,0	-23,6
Tšiili	130	10,5	-	-	-	-	-	-	-
Muud riigid	195	15,7	145	10,2	259	10,6	244	8,3	-15,6

Allikas: ESA

Rahalises väärtuses oli *konservide ja kalatoitude* import 2002. aastal 11 korda ekspordist väiksem. Leedu osakaal ulatus 2002. aasta *konservide ja kalatoitude* impordikäibes 40%-ni (tabel 3.18).

Tabel 3.18. **Konservide ja kalatoitude (EKN 1604-1605) põhiimport** (mln kr)

	1999		2000		2001		2002		2002/2001
	mln kr	%	mln kr	%	mln kr	%	mln kr	%	+/- %
Kokku	26,75	100	30,98	100	64,55	100	85,63	100	32,7
Leedu	2,12	7,9	4,53	14,6	15,41	23,9	34,55	40,3	124,2
Saksamaa	8,46	31,6	10,38	33,5	20,74	32,1	12,88	15,0	-37,9
Rootsi	0,61	2,3	0,82	2,6	2,14	3,3	7,24	8,5	238,3
Norra	1,03	3,9	2,47	8,0	6,92	10,7	6,93	8,1	0,1
Läti	0,56	2,1	1,37	4,4	2,28	3,5	6,39	7,5	180,3
Tai	2,46	9,2	1,84	5,9	2,44	3,8	5,63	6,6	130,7
Taani	3,89	14,5	3,71	12,0	4,21	6,5	3,87	4,5	-8,1
Hispaania	0,21	0,8	0,89	2,9	0,91	1,4	0,90	1,1	-1,1
Muud riigid	7,41	27,7	4,97	16,0	9,5	14,7	7,24	8,5	-23,8

Allikas: ESA

Tabel 3.19. **Konservide ja kalatoitude keskmised impordihinnad** (kr/kg)

	1999	2000	2001	2002	2002/2001 +/- %
Keskmine	21.57	22.1	26.29	29.13	10,8
Norra	85.73	30.18	36.23	47.45	31,0
Leedu	31.64	27.62	26.85	32.17	19,8
Rootsi	24.32	17.03	24.09	31.22	29,6
Tai	41.06	32.29	33.42	31.13	-6,9
Hispaania	26.55	16.44	19.18	30.02	56,5
Saksamaa	15.69	15.78	21.91	23.60	7,7
Taani	20.49	18.55	19.85	22.23	12,0
Läti	25.67	25.91	20.75	18.64	-10,2
Muud riigid	33.62	52.27	40.15	33.29	-17,1

Import piirkonniti

Euroopa Liidu osakaal oli 2002. aastal kala ja kalatoodete (EKN 03+16) impordis oluliselt suurem kui ekspordis, ulatudes koguliselt 52%-ni (tabel 3.20). Rahalises käibes EL nii suurt rolli ei mängi (osakaal 27%), sest EL-st sisseveetav kala on suures osas tööstuse tooraine. 2002. aasta impordikäibes oli suurim osakaal Venemaalt ja Ukrainast pärit impordil (kokku 29%). Olulise osa impordikäibest andsid ka Norra ja Island (kokku 18%). Impordi rahalisest väärtusest ligi kümnendiku moodustasid Põhja- ja Lõuna-Ameerika riigid, kust toodi põhiliselt kalaliha ja surimit. Aasiast imporditi nii fileed kui konserve.

Tabel 3.20. **Kala ja kalatoodete põhiimport 2002.a riikide ja piirkondade lõikes**

	tuh tonni	%	mln kr	%	kr/kg
SRÜ	7629,5	17,5	180,1	29,4	23.61
Venemaa	6905,2	15,8	160,2	26,1	23.20
Ukraina	724,3	1,7	19,9	3,3	27.53
Euroopa Liit	22760,2	52,2	164,2	26,8	7.21
Holland	8602,8	19,7	46,4	7,6	5.39
Rootsi	7532,7	17,3	36,8	6,0	4.88
Soome	4353,6	10,0	29,6	4,8	6.80
Saksamaa	586,1	1,3	14,2	2,3	24.29
Taani	444,0	1,0	12,8	2,1	28.88
Hispaania	278,0	0,6	7,5	1,2	27.02
Prantsusmaa	345,2	0,8	6,9	1,1	20.03
Suurbritannia	215,0	0,5	5,4	0,9	25.00
Iirimaa	356,1	0,8	2,9	0,5	8.03
Teised	46,5	0,1	1,7	0,3	37.07
Norra	5238,2	12,0	95,4	15,6	18.21
Island	1002,0	2,3	14,3	2,3	14.30
Balti riigid	2486,9	5,7	56,4	9,2	22.70
Leedu	1463,7	3,4	46,8	7,6	31.98
Läti	1023,2	2,3	9,6	1,6	9.41
Lõuna-Ameerika	1799,9	4,1	35,4	5,8	19.67
Tšiili	582,1	1,3	14,4	2,3	24.74
Argentiina	894,5	2,1	12,9	2,1	14.36
Peruu	323,3	0,7	8,2	1,3	25.26
Põhja-Ameerika	1432,8	3,3	31,6	5,2	22.04
USA	1106,3	2,5	26,3	4,3	23.75
Kanada	326,4	0,7	5,3	0,9	16.23
Aasia	882,5	2,0	23,9	4,0	27.10
Tai	419,5	1,0	10,8	1,8	25.79
India	336,0	0,8	8,0	1,3	23.88
Hiina	58,7	0,1	1,7	0,3	29.70
Filipiinid	49,5	0,1	1,7	0,3	34.91
Teised Aasia riigid	18,9	0,0	1,6	0,4	85.12
Muud	342	0,8	1,2	1,7	3.39
Kokku	43574	100	613,0	100	14.07

Allikas: ESA

Olulisematest impordiriikidest toodud põhilised kalatooted on märgitud tabelis 3.21.

Tabel 3.21. Peamised importartiklid riigiti 2002.a

Riik	Riigi osakaal impordis. %		Peamised impordiartiklid	% vastavast riigist imporditud toodangust		Hind kr/kg
	kogu-seliselt	raha-liselt		kogu-seliselt	raha-liselt	
Holland	19,7	7,6	0303 Külmutatud kala	100	100	5.39
Venemaa	15,8	26,1	0302 Värske kala	38,2	23,0	13.96
			0304 Filee	29,3	62,9	49.83
			0303 Külmutatud kala	31,7	11,2	88.20
Rootsi	17,3	6,0	0302 Värske, jahutatud kala	55,3	34,8	3.07
			0303 Külmutatud kala	40,8	39,8	4.77
Norra	12,0	15,6	0303 Külmutatud kala	58,0	30,6	9.62
			0302 Värske kala	16,4	39,0	43.40
			0304 Filee	21,2	19,0	16.26
Soome	10,0	4,8	0302 Värske kala	73,2	50,4	4.68
			0303 Külmutatud kala	24,7	20,9	5.75
Leedu	3,4	7,6	1604 Konservid, toidud	73,3	73,6	32.11
USA	2,5	4,3	0304 Filee	85,0	96,2	26.88
Saksamaa	1,3	2,3	1604 Konservid	93,2	90,5	23.60
Argentiina	2,1	2,1	0303 Külmutatud kala	72,4	55,2	10.95
			0304 Filee	26,4	41,6	22.58
Tšiili	1,3	2,3	0304 Filee	93,0	93,5	24.87
Kokku	85,4	83,0				

Allikas: ESA

Kala ja kalatoodete import 2003. aastal

Kala ja kalatoodete impordikogused on 2003. aastal võrreldes eelmisega aastaga vähenenud (-17,5%). Samas on impordi peale kulutatud 8% enam raha, kui eelmise aasta samal perioodil. Impordikogused on vähenenud eelkõige värskete kala ostukoguste languse tõttu, mille põhjustasid rasked jääolud aasta algul. Imporditud krevettide jm vähilaadsete, molluskite, külmutatud kala, filee ja kalakonservide hinnatase on sel aastal olnud madalam kui eelmisel aastal, selle põhjuseks võib pidada eelkõige USA dollari langust.

2003. aasta 9 kuu kala ja kalatoodete impordikogused olid 2,9 korda väiksemad kui ekspordikogused.

Tabel 3.22. **Kala ja kalatoodete põhiimport 2002 ja 2003. aasta 9 kuuga**

	tonnides			miljonites kroonides		
	2002 9 k	2003 9 k	Muutus, ± %	2002 9 k	2003 9 k	Muutus, ± %
Eluskala	10,1	3,1	-69,3	1,760	1,881	+6,9
Värske ja jahutatud kala	10890,8	1199,0	-89,0	98,829	75,546	-23,6
Külmutatud kala	16582,9	17720,4	+6,9	107,739	110,640	+2,7
Kalafilee, kalaliha, surimi	4421,2	5518,5	+24,8	145,107	173,429	+19,5
Kuivatatud, soola- ja suitsukala	247,0	253,7	+2,7	10,587	11,658	+10,1
Vähilaadsed	525,1	1218,3	+132,0	23,593	40,932	+73,5
Molluskid	29,3	76,4	+160,8	1,578	2,319	+47,0
Kokku kala ja vähilaadsed	34708,4	27992,4	-19,3	391,196	418,407	+7,0
Kalakonservid, -toidud, surimitooted	2012,8	2284,6	+13,5	53,714	60,162	+12,0
Konservid vähilistest ja molluskitest	96,3	104,6	+8,6	5,599	7,659	+36,8
Kokku konservid ja kalatooted	2109,1	2389,2	+13,3	51,313	67,821	+32,2
Kõik kokku	36817,5	30381,6	-17,5	450,509	486,228	+7,9

Allikas: Põllumajandusministeeriumi kaubandusbüroo

Tabel 3.23. **Kala ja kalatoodete keskmised impordihinnad 2002 ja 2003.a 9 kuuga (kr/kg)**

	2002 9 k	2003 9 k	Muutus +/- %
Eluskala	175.00	614.19	251,0
Värske ja jahutatud kala	9.08	16.79	84,9
Külmutatud kala	6.50	6.24	-4,0
Kalafilee, kalaliha, surimi	32.82	31.43	-4,2
Kuivatatud, soola- ja suitsukala	42.86	45.94	7,2
Vähilaadsed	44.93	33.60	-25,2
Molluskid	53.78	30.36	-43,5
Kalakonservid, -toidud, surimitooted	26.69	26.33	-1,3
Konservid vähilistest ja molluskitest	58.12	73.61	26,7
Kõigi keskmine	12.24	16.00	30,7

Allikas: Põllumajandusministeeriumi kaubandusbüroo

Kala ja kalatoodete väliskaubandus EKN kaubagruppide lõikes

0301 Eluskala

Eksporditava eluskala kogused on väikesed, kuid näitavad kasvutendentsi. 2002. aastal viidi välja ligi 2 tonni eluskala, suurem osa sellest läks Lätti (80%).

Eluskala import on viimasel kolmel aastal vähenenud poole võrra. 2002. aastal toodi sisse 10,3 tonni eluskala 1,9 mln krooni eest. Suurem osa sellest (94%) tuli Soomest.

0302 Värske ja jahutatud kala

Värske ja jahutatud kala moodustas 2002. aastal vaid 0,8% kala- ja kalatoodete põhieksport (1040 tonni, 47,1 mln krooni). Olulisemateks sihtriikideks olid Taani (30%), Hiina (24%), Šveits, Holland ja Saksamaa (kõik 13-14%). Suurenenud on väljavedu Hiinasse ja Šveitsi, vähenenud Hollandisse ja Venemaale.

Värske ja jahutatud kala import (peamiselt tööstuste tarbeks) ületas 2002. aastal ekspordi koguseliselt 11 korda, rahaliselt 2,6 korda. 60% impordikogusest moodustas kilu (2.88 kr/kg), 8% forell ja lõhelised. Olulisemad impordimaad olid Rootsi (35% kogusest), Soome (27%), Venemaa (22%), vähemal määral Norra, Ukraina ja Läti. Vähenenud on kala sisseost Soomest ja Venemaalt, suurenenud Rootsist, Norrast, Ukrainast ja Lätist. Imporditava kala hind on 2000-2002. aastatel kallinenud 7.39 kr/kg-lt kuni 10.30 kr/kg-ni ehk ligi 40% (2003.a 16.79 kr/kg).

2002 ja 2003. aastatel vähenes värske ja jahutatud kala import oluliselt.

0303 Külmutatud kala

Külmutatud kala moodustas 2002. aastal koguseliselt ligi 1/3 kala- ja kalatoodete eksport (41,7 tuh tonni, 160,5 mln krooni). Üle poole (52%) sellest läks Venemaale, 1/3 Ukrainasse. Eksport vähenes 2001. aastaga võrreldes 23%, eriti Ukraina suunal. 2003. aastal ekspordikoguste vähenemine jätkus.

Suurem osa eksporditud külmutatud kalast (90%) oli 2002. aastal kilu, hinnaga 3.66 kr/kg.

Külmutatud kala import oli 2002. aastal koguseliselt 2 korda väiksem kui eksport ja vähenes võrreldes 2001. aastaga 11%. Tähtsaimaks impordiriigiks oli Holland (41% kogusest, 33% väärtusest), järgnesid Norra, Rootsi (mõlemad 15% kogusest) ja Venemaa. Sissevedu Norrast ja Rootsist on vähenemas, Hollandist suurenemas. Külmutatud kilu imporditi 2002. aastal keskmise hinnaga 4.54 kr/kg.

2003. aastal külmutatud kala import on taas suurenenud.

0304 Kalafilee ja kalaliha, k.a surimi (värske või külmutatud)

Kalafilee ja kalaliha moodustas 2002. aastal 5% kala- ja kalatoodete põhieksporti kogusest ja 28% ekspordikäibest (6,67 tuh tonni, 634 mln krooni). 2003. aastal moodustas antud tootegrupp kogu kala ja kalatoodete ekspordikäibest 31%.

Viimase 3 aastaga kasvas selle kaubagrupi eksport koguseliselt 25%, rahaliselt isegi 37%. Väljavedu suurenes peaaegu kõigisse sihtriikidesse. 24% ekspordist läks 2002. aastal Hollandisse, 18% Šveitsi, 11% Taani, 7-8% Kanadasse, Prantsusmaale, Saksamaale ja Leetu.

Kalafilee ja kalaliha import, mis läheb suures osas tööstuste tooraineks, on 3 viimasel aastal kiiresti kasvanud - koguseliselt 2,3 korda, rahaliselt 3,1 korda. Tähtsamateks impordimaadeks olid Venemaa (31%, väärtuseliselt isegi 48%), Norra (17%) ja USA (14%). 2000-2002. aastatel kasvas import enamikust partnerriikidest, sh Venemaalt ligi 4 korda. 28% impordist oli surimi (kalahakkliha), keskmine impordihind 21.5 kr/kg.

2003. aastal impordi kasv jätkus (9 kuuga +25%).

0305 Soola- ja suitsukala, kuivatatud, vinnutatud kala

Soola-, suitsu- ja kuivatatud kala eksport oli 2002. aastal 12825 tonni ning see moodustas 9,2% kala- ja kalatoodete üldisest ekspordikogusest. 2002. aastal vähenes eksport 2/3 võrra, seda eelkõige SRÜ riikide arvel. Ukrainasse läks 2002. aastal 50% soola-, suitsu- ja kuivatatud kala kogusest (32% ekspordikäibest), millest peamine oli soolakala. Venemaale viidi 32% antud grupi ekspordikogusest (29% käibest). Eksport Jaapanisse oli stabiilsem, andes 2002. aastal juba 15% antud kaubagrupi ekspordist.

2002. aastal andis 89% selle kaubagrupi ekspordist vürtsikala (ekspordihinnaga 4.98 kr/kg), 6% suitsukala, 5% kalamaks ja -mari (22.70 kr/kg) ning 0,3% kuivatatud kala.

2003. aastal jätkus ekspordi vähenemine, mille põhjustas ajutiselt jääoludest tingitud kalapuudus.

Soola-, suitsu- ja kuivatatud kala impordikogus (2002.a 346 t) on koguseliselt võrreldes ekspordiga väike, kuid see kasvab kiiresti. Tootegrupi aasta keskmine impordihind (43 kr/kg) ületab ekspordihinna (6.30 kr/kg) ligi 7 korda. 2000-2002. aastatel suurenes sissevedu 76% (rahalisel väärtuses isegi 174%). Põhiliseks impordimaaks on kujunenud Leedu, kust 2002. aastal toodi 212 tonni ehk 61% vastavatest toodetest. Olulisteks impordimaadeks on veel Norra, Venemaa, Soome, Prantsusmaa ja Saksamaa.

Ligi 70% sisseveokogusest (237 tonni) oli 2002. aastal suitsukala, 10% soolakala, 12% filee (soolatud, vürtsitatud, kuivatatud), 7% kuivatatud kala ning 1% kalamaks ja mari.

0306 Vähilaadsed (sh vähid, langustid, homaarid, garneelid ja krevetid, krabid)

Vähilaadseid eksportiti 2002. aastal ametliku statistika järgi 1496 tonni 46 mln krooni eest (1% kala ja kalatoodete ekspordist). Võrreldes 2001. aastaga kasvas eksport 14%. Peamiseks sihtriigiks on kujunenud Hiina, kes ostis 71,5% vähilaadsete ekspordikogusest. Suurenenud on ka Jaapanisse ja Ukrainasse müüdavad kogused.

Arvestades tõenäolist krevettide müügikogust püügi andmete alusel, müüdi Eesti laevade poolt püütud krevette kuni 14 235 tonni ehk ligikaudu 438 mln krooni eest.

Suures osas toormeks kasutatav krevettide import suurenes 2000-2002. aastatel ligi 2 korda (745 t 2002.a), 2003. aastal kasv jätkus. 2002. aasta keskmine krevettide impordihind (43.46 kr/kg) oli ekspordihinnast (30.79 kr/kg) kõrgem. Olulisemateks krevettide impordimaadeks olid 2002. aastal Island (28%), Gröönimaa (21%) ja Taani (20%). Ostud Rootsist ja Norrast on vähenenud, lisandunud on import Gröönimaalt, Fääri saartelt ja Saksamaalt.

0307 Molluskid (sh austrid, karbid, seepiad, kalmaarid, kaheksajalad, teod jms)

Molluskeid eksportiti 2002. aastal vähe - 9,2 tonni 429 tuh krooni eest, millest 90% läks Läti kaudu Venemaale. 2000. aastal eksporditi molluskeid 238 tonni.

Molluskite import 2002-2003. aastatel kasvas. Olulisemad impordiriigid olid 2002. aastal Hispaania (32%), Argentiina (21%), Soome (15%) ja Leedu (9%).

1604 Kalakonservid ja -toidud

2002. aastaks kasvas kalakonservide ja -toitude eksport 62,2 tuh tonnini, olles seega peale Vene kriisi taastunud peaaegu kriisieelsele tasemele (1998.a 66 tuh t). Pool ekspordikogusest

läks Ukrainasse. Ukraina ja Venemaa osatähtsus sihtriigina on kasvanud nii koguseliselt kui ka rahaliselt. 2002. aastal suurenes kalakonservide ja –toitude väljavedu ka USA-sse, Saksamaale, Leetu, Tšehhi, Moldovasse ja Läti. 2003. aasta 9 kuuga ekspordikoguste kasv jätkus (+9%), kuid 16%-lise hinnalanguse tõttu ekspordikäive vähenes 8%. Peapõhjuseks võib pida USA dollari kursi langust. Soodne on olnud ekspordihind Saksamaale, kuid see langes 86 kr/kg-lt 66 kr/kg-le.

71% väljaviidud konservidest-toitudest kuulus EKN järgi gruppi 160413, seega oli valmistatud sardiinidest, sardinellidest või kilust. Niinimetatud muud konservid ja tooted (EKN 160420), sh surimist andsid 26% väljaveokogusest. Heeringast (sh ka räimest) valmistatud tooted moodustasid 2% väljaveost, makrellist (skumbriast) tooted 0,6%.

Kalakonservide ja –toitude impordikogus oli 2002. aastal 22 korda ekspordist väiksem ning impordikäive 11 korda väiksem ekspordikäibest. Kalakonservide ja –toitude keskmine impordihind oli 2 korda kõrgem keskmisest ekspordihinnast.

Viimastel aastatel on jõuliselt suurenenud antud kalakonservide ja –toitude import Leedust ja sellega ka Leedu osakaal kogu tootegrupi impordis (2002.a 38% impordikogusest ja 45% - käibest). Suureneb ka import Rootsist, Lätist, Taist, kuid Saksamaalt, Taanist ja Norrast on impordikogused mõnevõrra vähenenud.

1605 Konservid ja toidud vähilaadsetest ja molluskitest

Vähilaadsete ja molluskite konservide ja toitude eksport on olnud edukas eelkõige Rootsi suunal, kuhu läks 2002. aasta antud tootegrupi ekspordikogusest 98% (125 t). Väljavedu sinna suurenes aastatel 2000-2002 koguseliselt 1,5 korda, ka hinnad tõusid.

2003. aastal vähilaadsete ja molluskite konservide ja toitude ekspordikasv jätkus (+10%).

Antud tootegrupi import on viimase kolme aastaga suurenenud 2,7 korda. 2002. aastal oli impordikogus 6% suurem ekspordikogusest. Imporditakse peamiselt Põhjamaadest, eelkõige Norrast (56% kogusest) ja Taanist (23%), aga ka Islandilt ja Soomest. Norra, Taani ja Hispaania import kasvasid 2000-2002. aastatel oluliselt, kusjuures impordihinnad langesid.

2003. aastal on nende konservide import jätkuvalt suurenenud, impordihinnad on tõusnud.

1504 Kalarasvad ja õlid (sh kalamaksaõli, mereimetajate, nt vaala rasvad)

Kalarasvu ja –õlisid eksporditi 2002. aastal 10 tonni, sellest 98% Leetu (2000.a 53 tonni).

Kalarasvu imporditi 2002. aastal 3,66 tonni 1,1 mln krooni eest. Peamised impordiriigid olid Prantsusmaa (32%), Austria (32%) ja Suurbritannia (23%).

3. osa kokkuvõte

- 2002. aastal eksporditi kala ja kalatooteid Eestist 139 tuhat tonni ja ligi 2,3 miljardi krooni väärtuses. Kala ja kalatoodete eksport vähenes nii koguseliselt (-12%) kui rahaliselt (-5%) võrreldes eelmise aastaga. Langustrend jätkub ka 2003. aastal.
- Kala ja kalatoodete rahaline eksport oli 2002. aastal 3,7 korda suurem kui import.
- 2002. aastal olid Eesti jaoks olulisemad kala ja kalatoodete ekspordipiirkonnad SRÜ (41% ekspordikäibest) ja teised Euroopa riigid (47%). Ekspordikogusest viidi SRÜ riikidesse 80% ja teistesse Euroopa riikidesse 15%.
- Kala ja kalatoodete ekspordikäibest andsid 2002. aastal *kala ja vähilaadsed* (EKN 0301-0307) 60% ning *konservid ja kalatoidud* (EKN 16) 40%.
- 2002. aastal moodustas *kala ja vähilaadsete* ekspordikogusest 55% külmutatud kala, 19% krevetid, 17% soolakala ja 9% kalafilee. Suurema osa *kala ja vähilaadsete* ekspordikäibest andis aga kalafilee (47%). Rahaliselt olid olulisemateks ekspordimaadeks *kala ja vähilaadsete* väljaveol Šveits, Holland, Venemaa ja Taani.
- 2002. aastal moodustasid *konservide ja kalatoitude* ekspordikogusest 99,8% kalakonservid, kalatoidud ja surimitooted ning 0,2% konservid vähilistest ja molluskitest. Rahaliselt olid olulisemateks ekspordimaadeks *konservide ja kalatoitude* ekspordil Ukraina, USA, Saksamaa, Leedu, Venemaa ja Tšehhi.
- 2002. aasta imporditi Eestisse kala ja kalatooteid 44 tuhat tonni ja ligi 613 miljoni krooni eest. Koguseline import vähenes 18%, impordikäive suurenes 11% võrreldes eelmise aastaga. Sama trend jätkub ka 2003. aastal.
- Kala ja kalatoodete impordil on olulisemad impordipiirkonnad EL (52% impordikogusest), SRÜ (18%) ja Norra (12%).
- Kala ja kalatoodete impordikogustest moodustas 2002. aastal *külmutatud kala* 48%, *jahutatud kala* 28% ning *kalafilee, kalaliha ja surimi* 15%.
- Värsket lõhe ja forelli imporditi 2002. aastal 3,2 korda suuremates kogustes kui Eesti kalakasvatajad kasvasid. Jahutatud lõhe ja forelli jaehind on ligikaudu 90% kõrgem kui impordihind.

Kala- ja kalatoodete üldeksport ja -import (tuh tonni)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
ÜLDEKSPORT								
Kalad, vähilaadsed, molluskid	70,52	41,78	76,60	91,10	74,24	78,64	106,30	76,16
Konservid, toidud kalast, vähilaadsetest ja molluskitest	42,38	48,20	71,18	71,64	43,42	18,14	48,75	63,36
Kokku	112,8	88,98	147,78	162,74	117,66	96,78	155,05	139,52
Üld- ja põhieksporti vahe								
tonnides	510	2020	15050	22700	13520	10128	6909	13481
% üldeksportist	0,7	4,8	19,7	24,9	18,2	10,5	4,5	9,7
ÜLDIMPORT								
Kalad, vähilaadsed, molluskid	21,32	29,55	64,76	64,24	40,91	45,23	56,25	52,79
Konservid, toidud kalast, vähilaadsetest ja molluskitest	0,76	1,18	2,48	6,81	2,54	5,54	5,16	3,73
Kokku	22,08	30,73	67,24	71,05	43,45	50,77	61,42	56,52
Üld- ja põhiimpordi vahe								
tonnides	530	2240	17240	24600	11820	10163	8425	12942
% üldeksportist	2,5	7,6	26,6	38,3	28,9	20,0	13,7	22,9

Allikas: ESA

Kala ja kalatoodete põhieksport ja -import riigiti ja tootegrupiti

0301 Eluskala põhieksport ja import

Eksport

	2000					2001					2002				
	kg	%	tuh kr	%	kr/kg	kg	%	tuh kr	%	kr/kg	kg	%	tuh kr	%	kr/kg
Läti						40	18,8	4,25	17,3	107	1580	80,4	87,0	66,9	55
Bahama	42	46,0	4,1	40,0	97						111	5,6	11,8	9,1	106
Küpros	14	15,4	1,8	17,9	130	5	2,3	0,60	2,4	122	88	4,5	11,9	9,1	135
Venemaa	10	10,9	0,5	4,4	45	42	19,9	5,04	20,4	120	11	0,6	1,2	0,9	106
Muud	25	27,7	3,9	37,7	152	125	59	14,77	59,9	119	176	8,9	18,2	14,0	103
Kokku	92	100	10,3	100	112	211	100	24,65	100	117	1965	100	130,0	100	66

Import

	2000					2001					2002				
	kg	%	tuh kr	%	kr/kg	kg	%	tuh kr	%	kr/kg	kg	%	tuh kr	%	kr/kg
Soome	20220	94,4	1569	46,7	78	13988	94,5	1012	48,4	72	9672	93,8	681	35,4	70
Singapur											185	1,8	28	1,5	153
Taani	12	0,1	19	0,6	1576	110	0,7	82	3,9	747	175	1,7	155	8,1	885
Suurbritannia	260	1,2	1457	43,3	5604	150	1,0	927	44,4	6182	138	1,3	811	42,2	5879
Venemaa	362	1,7	45	1,3	124	559	3,8	68	3,3	122				0,0	
Muud	560	2,6	272	8,1	486				0		144	1,4	246	12,8	1712
Kokku	21414	100	3362	100	157	14807	100	2090	100	141	10313	100	1921	100	186

0302 Värske kala põhieksport ja -import

Eksport

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Taani	578,8	32,5	27,8	42,5	48,09	422,2	34,9	24,7	37,5	58,49	315,1	30,3	18,4	39,0	58,32
Hiina											247,5	23,8	4,1	8,7	16,52
Šveits	75,4	4,2	4,4	6,7	57,90	131,1	10,8	9,1	13,8	69,35	145,3	14,0	8,3	17,5	56,86
Holland	441,9	24,8	19,7	30,1	44,68	338,7	28,0	17,2	26,1	50,79	144,9	13,9	8,2	17,3	56,42
Saksamaa	121,2	6,8	5,0	7,6	40,96	149,5	12,3	6,9	10,5	46,45	132,0	12,7	6,6	14,1	50,32
Venemaa	246,9	13,9	0,4	0,6	1,50	30,3	2,5	0,2	0,2	5,19	19,0	1,8	0,1	0,2	5,87
Rootsi	90,3	5,1	3,7	5,6	40,98	75,9	6,3	3,9	5,9	51,46	16,8	1,6	0,9	1,9	53,52
Läti	156,5	8,8	0,6	1,0	4,06	11,8	1,0	0,0	0,1	3,81	11,9	1,1	0,0	0,1	2,31
Muud	68,3	3,8	4,0	6,0	57,96	51,6	4,3	3,9	5,9	75,28	7,5	0,7	0,5	1,2	72,82
Kokku	1779,3	100	65,6	100	36,85	1211,3	100	65,9	100	54,43	1040,0	100	47,1	100	45,32

Import

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Rootsi	2768,3	15,3	6,2	4,7	2,26	10107,9	46,0	26,7	18,0	2,64	4167,6	34,7	12,8	10,4	3,07
Soome	8893,2	49,3	29,4	22,0	3,31	6348,3	28,9	20,8	14,0	3,27	3186,4	26,5	14,9	12,1	4,68
Venemaa	5953,8	33,0	81,2	60,9	13,64	4426,9	20,1	60,5	40,8	13,67	2636,8	22,0	36,8	29,8	13,96
Norra	270,2	1,5	14,2	10,7	52,67	591,7	2,7	27,8	18,7	46,94	858,0	7,1	37,2	30,1	43,39
Ukraina	115,2	0,6	1,3	1,0	11,69	468,1	2,1	11,9	8,1	25,52	705,2	5,9	19,9	16,1	28,22
Läti	18,0	0,1	0,1	0,1	5,00	28,4	0,1	0,2	0,1	5,75	427,0	3,6	1,0	0,8	2,45
Taani	16,0	0,1	0,7	0,6	46,16	12,7	0,1	0,5	0,3	37,84	26,1	0,2	0,9	0,8	35,88
Muud	10,8	0,1	0,1	0,1	12,13	4,4	0,0	0,0	0,0	6,11					
Kokku	18045,5	100	133,4	100	7,39	21988,4	100	148,3	100,0	6,75	12007,1	100	123,7	100	10,3

0303 Külmutatud kala põhieksport- ja import

Eksport

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Venemaa	18504,5	33,4	40031,6	47,0	2,16	24015,3	44,2	73846,1	39,3	3,07	21532,6	51,7	81955,5	51,1	3,81
Ukraina	16761,1	46,8	56117,0	42,6	3,35	22259,6	41,0	72536,3	38,6	3,26	13667,0	32,8	42419,7	26,4	3,10
Määramata	2171,3	6,9	8250,4	5,5	3,80	6161,1	11,3	26017,5	13,8	4,22	3739,1	9,0	15801,1	9,8	4,23
Läti	468,5	2,2	2606,8	1,2	5,56	494,2	0,9	3406,1	1,8	6,89	1122,4	2,7	6007,4	3,7	5,35
Moldova	545,1	2,2	2665,2	1,4	4,89	694,5	1,3	3984,5	2,1	5,74	480,7	1,2	2014,8	1,3	4,19
Holland	244,6	2,1	2558,0	0,6	10,46	183,1	0,3	2539,1	1,3	13,87	452,2	1,1	5415,8	3,4	11,98
Saksamaa	284,3	2,4	2926,3	0,7	10,29	195,9	0,4	2490,1	1,3	12,71	252,9	0,6	2180,5	1,4	8,62
Leedu	51,7	0,2	289,1	0,1	5,59	27,4	0,1	316,7	0,2	11,57	100,4	0,2	636,9	0,4	6,35
Muud	322,0	3,7	4434,6	0,8	70,16	293,7	0,6	2951,7	1,6	10,05	334,7	0,8	4107,9	2,6	12,27
Kokku	39353,1	100,0	119879,1	100	3,05	54324,9	100	188088,1	100	3,46	41681,9	100	160539,5	100	3,85

Import

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Holland	3756,3	21,4	9462,2	10,6	2,52	6615,8	28,2	37622,1	23,4	5,69	8600,5	41,2	46320,0	32,6	5,39
Rootsi	4202,4	23,9	14763,2	16,5	3,51	4164,3	17,8	16328,9	10,1	3,92	3074,7	14,7	14653,4	10,3	4,77
Norra	4493,5	25,6	30293,7	33,9	6,74	3195,6	13,6	24455,2	15,2	7,65	3036,9	14,5	29212,0	20,6	9,62
Venemaa	1143,8	6,5	10511,6	11,8	9,19	2791,0	11,9	33769,8	21,0	12,10	2188,8	10,5	17951,2	12,6	8,20
Soome	1180,0	6,7	3294,6	3,7	2,79	463,2	2,0	3384,2	2,1	7,31	1075,0	5,1	6183,7	4,4	5,75
Island	92,9	0,5	799,6	0,9	8,61						740,6	3,5	5544,2	3,9	7,49
Argentiina	622,8	3,5	3566,7	4,0	5,73	569,6	2,4	3877,1	2,4	6,81	647,6	3,1	7094,1	5,0	10,95
Saksamaa						910,8	3,9	5046,1	3,1	5,54					
Läti						324,7	1,4	1595,4	1,0	4,91	226,1	1,1	843,6	0,6	3,73
Kanada						114,4	0,5	873,8	0,5	7,63	174,3	0,8	1291,9	0,9	7,41
USA	311,9	1,8	1788,4	2,0	5,73	1011,4	4,3	5410,6	3,4	5,35	164,6	0,8	878,6	0,6	5,34
Mauritania	611,5	3,5	4749,2	5,3	7,77										
Hispaania	278,5	1,6	3844,4	4,3	13,80	2204,6	9,4	17932,4	11,1	8,13	114,5	0,5	2428,9	1,7	21,21
Suurbritann	400,1	2,3	2506,4	2,8	6,26	646,6	2,8	5893,9	3,7	9,11	82,3	0,4	1126,8	0,8	13,68
Taani	181,0	1,0	1879,2	2,1	10,38	93,5	0,4	1586,7	1,0	16,97	74,3	0,4	1565,6	1,1	21,06
Muu	284,8	1,6	1992,2	2,2	7,00	324,6	1,4	3215,8	2,0	9,91	681,3	3,3	6889,9	4,9	
Kokku	17559,7	100,0	89451,2	100,0	5,09	23430,2	100,0	160991,7	100,0	6,87	20881,5	100,0	141983,8	100,0	6,8

0304 Kalafilee põhieksport ja -import
Ekspord

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Holland	1837,3	34,5	143,8	31,0	78,25	1467,1	26,0	124,0	21,6	84,55	1577,0	23,7	145,6	23,0	92,36
Sveits	718,6	13,5	97,3	21,0	135,46	1012,1	18,0	146,0	25,5	144,24	1205,8	18,1	156,6	24,7	129,87
Taani	718,2	13,5	59,3	12,8	82,54	532,9	9,5	53,3	9,3	100,05	709,9	10,7	71,1	11,2	100,15
Kanada	85,2	1,6	9,3	2,0	109,54	356,1	6,3	43,2	7,5	121,29	529,0	7,9	53,0	8,4	100,17
Prantsusmaa	186,1	3,5	15,6	3,4	83,80	310,4	5,5	29,3	5,1	94,49	514,7	7,7	52,3	8,2	101,61
Saksamaa	693,3	13,0	49,5	10,7	71,34	635,5	11,3	51,9	9,1	81,70	495,1	7,4	42,2	6,7	85,26
Leedu											471,2	7,1	8,8	1,4	18,77
USA	146,5	2,7	16,7	3,6	114,31	533,7	9,5	60,2	10,5	112,80	360,7	5,4	42,9	6,8	118,96
Soome	461,4	8,7	30,7	6,6	66,60	339,4	6,0	24,7	4,3	72,65	353,2	5,3	28,7	4,5	81,26
Rootsi	186,6	3,5	14,4	3,1	77,35	131,7	2,3	11,4	2,0	86,77	144,5	2,2	14,3	2,3	99,08
Island	179,9	3,4	23,3	5,0	129,60										
Muud	117,1	2,2	3,8	0,1	33,43	316,7	5,6	29,3	5,1	92,56	449,1	6,7	32,7	5,2	72,74
Kokku	5341,6	100	464,3	100	86,92	5635,6	100	573,4	100	101,74	6665,5	100,0	634,0	100	95,11

Import

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
SRÜ	521,0	17,9	19,0	27,9	36,44	1436,4	34,0	68,7	50,4	47,80	2022,9	30,6	100,8	48,2	49,83
Norra	988,3	33,9	14,2	20,9	14,41	825,9	19,5	15,7	11,6	19,06	1112,2	16,8	18,1	8,6	16,26
USA	262,1	9,0	7,4	10,9	28,28	778,4	18,4	20,4	15,0	26,26	940,4	14,2	25,3	12,1	26,88
Tšiili						196,2	4,6	5,5	4,0	28,09	541,6	8,2	13,5	6,4	24,87
India	90,1	3,1	3,1	4,5	33,97						336,0	5,1	8,0	3,8	23,88
Peruu	148,4	5,1	4,8	7,0	32,13	212,7	5,0	4,8	3,5	22,56	323,2	4,9	8,2	3,9	25,25
Argentiina	94,8	3,3	1,5	2,2	15,56	150,0	3,6	4,5	3,3	30,11	236,4	3,6	5,3	2,6	22,58
Tai											235,1	3,6	4,8	2,3	20,59
Prantsusmaa						91,1	2,2	1,7	1,2	18,26	134,3	2,0	4,4	2,1	32,45
Suurbritannia	125,1	4,3	2,3	3,3	18,10	83,7	2,0	1,9	1,4	23,22					
Soome	117,6	4,0	2,6	3,8	21,76	73,4	1,7	2,3	1,7	31,68					
Leedu											121,3	1,8	3,7	1,8	30,18
muud	567,5	19,5	13,2	19,6	23,26	380,6	11,0	10,7	7,9	28,11	601,0	9,1	17,2	8,2	28,61
Kokku	2914,9	100	68,1	100	23,35	4228,5	1,0	136,3	100	32,23	6604,4	100	209,2	100	31,68

0305 Kuivatatud, soolatud, suitsutatud või vürtsikala põhieksport ja -import

Eksport

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Ukraina	10601,9	57,1	49,3	53,4	4,65	24918,4	63,7	102,1	51,2	4,10	6475,3	50,5	25,6	31,8	3,96
Venemaa	5625,0	30,3	16,5	17,9	2,94	9357,6	23,9	42,3	21,2	4,52	4036,7	31,5	23,6	29,2	5,84
Jaapan	464,4	2,5	6,6	7,2	14,24	639,9	1,6	19,4	9,7	30,32	523,0	4,1	12,4	15,4	23,76
Moldova	1638,5	8,8	4,9	5,3	3,00	2471,8	6,3	11,1	5,5	4,48	943,7	7,4	5,2	6,4	5,49
Määramata	842,5	4,3	10,5	11,3	12,43	1489,3	3,8	18,5	9,2	12,39	501,7	3,9	6,6	8,2	13,12
Muud	221,2	1,2	4,6	5,0	20,76	240,8	0,6	6,1	3,1	14,21	345,1	2,7	7,3	9,1	21,17
Kokku	19393,7	100	92,5	100	4,77	39117,7	100	199,5	100	5,10	12825,4	100	80,7	100	6,29

Import

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Leedu	21,9	11,2	0,9	16,6	41,21	197,1	65,5	6,9	57,9	34,95	212,0	61,3	7,3	49,0	34,43
Venemaa	18,1	9,2	1,0	17,6	52,81	35,3	11,7	1,9	15,7	53,10	47,7	13,8	4,0	27,1	84,87
Norra	9,2	4,7	0,3	5,7	33,66	6,4	2,1	0,3	2,9	54,72	53,9	15,6	2,0	13,1	36,21
Soome	2,3	1,2	0,3	5,4	125,18	4,4	1,5	0,5	4,5	123,86	6,4	1,8	0,7	5,0	117,73
Prantsusmaa						4,1	1,4	0,1	1,2	33,20	11,6	3,4	0,2	1,6	20,30
Saksamaa	3,2	1,6	0,0	0,8	13,83	6,2	2,1	0,6	4,9	95,01	10,2	3,0	0,2	1,2	17,39
Island	75,8	38,6	1,7	31,7	22,75	30,6	10,2	0,9	8,0	30,96					
Rootsi	39,3	20,0	0,9	16,4	22,65	15,8	5,2	0,5	3,9	29,66					
Holland	12,8	6,5	0,1	2,3	9,80										
Läti	9,2	4,7	0,0	0,5	3,01										
Muud	4,5	2,3	0,2	3,0	36,34	1,1	0,4	0,1	0,8	93,16	4,1	1,2	0,4	3,0	108,1
Kokku	196,3	100	5,4	100	27,69	300,8	100	11,9	100	39,51	345,8	100	14,9	100	43,09

0306 Vähilaadsete põhieksport ja -import
Ekспорт

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Island	7650,5	80,4	138,4	68,1	18,09										
Hiina	658,0	6,9	22,2	10,9	33,67	1341,4	95,6	38,6	92,1	28,76	1068,9	71,5	34,2	74,3	32,02
Jaapan	119,2	1,3	5,9	2,9	49,18	20,3	1,4	0,8	2,0	40,89	153,2	10,2	2,7	5,9	17,67
Ukraina											148,4	9,9	4,3	9,4	29,25
Määramata											67,7	4,5	2,6	5,6	37,78
Läti						21,5	1,5	1,7	4,0	78,57	31,0	2,1	1,0	2,2	33,33
Rootsi						19,7	1,4	0,7	1,7	35,54					
Taani	917,3	9,6	31,4	15,5	34,23										
Muud	164,8	1,7	5,3	2,6	32,27	0,9	0,1	0,1	0,3	126,08	26,5	1,8	1,2	2,6	44,84
Kokku	9509,9	100	203,1	100	21,36	1403,7	100	41,9	100	29,85	1495,6	100	46,0	100	30,79
Lisaks	3241,1		69,4			9831,3		294,0			12739,6		392,4		
Kõik kokku	12751		272,5		21,36	11235,0		335,9		29,85	14235,2		438,4		30,79

Import

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Island						5,8	1,1	0,4	1,5	68,74	211,1	28,3	7,6	23,3	35,77
Gröönimaa	3,8	1,0	0,1	0,7	36,87						157,4	21,1	5,8	18,0	37,13
Taani	75,2	19,3	4,0	19,0	52,61	171,0	31,6	7,4	28,2	42,98	147,3	19,8	5,7	17,7	38,95
Kanada	15,5	4,0	0,9	4,4	58,56	47,3	8,7	2,0	7,5	41,60	60,9	8,2	2,6	8,0	42,45
Rootsi	241,7	62,0	9,1	43,8	37,69	246,1	45,5	9,3	35,5	37,63	58,2	7,8	2,1	6,4	35,51
Norra	38,1	9,8	3,8	18,5	100,90	44,5	8,2	3,6	13,7	80,04	31,1	4,2	2,0	6,1	63,18
Fääri saared						10,3	1,9	0,4	1,5	37,06	29,4	3,9	1,1	3,5	38,48
Belgia	6,2	1,6	1,4	6,6	221,66						22,5	3,0	0,9	2,7	39,50
Muud	9,2	2,4	1,4	7,0	156,88	16,4	3,1	3,2	12,2	193,73	27,4	3,7	4,6	14,3	168,72
Kokku	389,8	100	20,8	100	53,33	541,4	100	26,1	100	48,20	745,4	100	32,4	100	43,46

307 Molluskite põhieksport ja -import

Eksport

	2000					2001					2002				
	tonn	%	tuh kr	%	kr/kg	tonn	%	tuh kr	%	kr/kg	tonn	%	tuh kr	%	kr/kg
Läti						9,3	93,4	252,5	84,5	27,29	8,2	89,7	228,7	76,6	27,74
Malta	237,3	98,6	1559,3	94,902	6,57	0,1	1,1	10,3	3,5	94,08	0,2	2,4	12,9	4,3	59,48
Luxemburg											0,1	1,1	9,2	3,1	91,80
Libeeria						0,1	1,5	9,3	3,1	64,67					
Määramata	3,0	1,3	37,9	2,3036	12,57										
Muud	0,4	0,2	45,9	2,8	115,32	0,4	4,0	26,7	8,9	67,15	0,6	6,9	47,9	16,0	75,70
Kokku	240,7	100	1643,1	100	6,83	9,9	100	298,9	100	30,17	9,2	100	298,7	100	32,48

Import

	2000					2001					2002				
	tonn	%	tuh kr	%	kr/kg	tonn	%	tuh kr	%	kr/kg	tonn	%	tuh kr	%	kr/kg
Venemaa						7,1	21,5	339,1	18,7	48,04					
Hispaania	24,0	43,3	272,0	18,01	11,33	4,6	13,9	163,1	9,0	35,81	11,7	31,7	438,8	20,8	37,50
											7,6	20,7	221,7	10,5	29,06
Soome	4,8	8,6	587,1	38,882	122,63	4,1	12,6	497,0	27,5	119,96	5,4	14,5	639,4	30,3	119,31
Leedu	0,4	0,7	20,6	1,4	56,45	2,1	6,5	111,2	6,1	51,83	3,4	9,2	193,7	9,2	56,90
											2,0	5,5	58,8	2,8	28,80
Tai						1,1	3,2	55,2	3,0	52,07	1,4	3,7	76,8	3,6	56,65
Taani	1,3	2,4	82,9	5,5	63,24	2,9	8,8	185,6	10,3	64,47	1,2	3,2	68,6	3,2	58,36
Peruu	5,0	9,0	85,9	5,7	17,18	5,6	17,0	77,7	4,3	13,96					
Belgia	2,1	3,8	125,6	8,3	60,05	2,9	8,9	205,9	11,4	70,75					
Mexico	11,0	19,9	136,3	9,0	12,38										
Argentina	3,1	5,6	32,1	2,1	10,28										
Muud	3,7	6,7	167,5	11,093	45,32	2,5	7,6	175,0	9,7	70,48	4,2	11,4	413,6	19,6	98,34
Kokku	55,4	100	1510,0	100	27,25	32,8	100	1809,7	100	55,18	36,9	100	2111,3	100	57,27

1604 Kalakonservide ja -toitude põhieksport ja -import

Ekспорт

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Ukraina	5860,4	12,6	109,0	12,1	18,60	21707,1	46,9	437,6	43,0	20,16	30980,2	49,8	327,5	37,0	10,57
Määramata	32497,0	70,1	582,9	64,8	17,90	15006,8	32,4	311,8	30,6	20,78	7799,4	12,5	143,1	16,1	18,34
Venemaa	319,2	0,7	5,7	0,6	17,95	1198,3	2,6	23,8	2,3	19,90	7078,8	11,4	41,7	4,7	5,89
USA											3125,8	5,0	63,0	7,1	20,14
Leedu	913,9	2,0	24,2	2,7	26,52	1627,8	3,5	38,1	3,7	23,43	2076,7	3,3	49,8	5,6	24,00
Tšehhi	1693,7	3,7	35,3	3,9	20,86	1764,0	3,8	41,2	4,0	23,34	1800,9	2,9	36,8	4,2	20,46
Moldova	521,7	1,1	3,4	0,4	6,60	380,5	0,8	6,9	0,7	18,05	1683,9	2,7	9,8	1,1	5,79
Läti	1506,8	3,3	37,0	4,1	24,56	1012,3	2,2	25,7	2,5	25,36	1541,9	2,5	31,3	3,5	20,29
Slovakkia	1008,5	2,2	20,5	2,3	20,36	601,6	1,3	12,9	1,3	21,52	970,3	1,6	19,5	2,2	20,15
Soome	487,3	1,1	18,5	2,1	37,99	490,4	1,1	19,7	1,9	40,18					
Saksamaa	451,7	1,0	39,1	4,3	86,49	724,8	1,6	57,5	5,7	79,36	818,7	1,3	53,9	6,1	65,90
Muud	1091,0	2,4	23,1	2,6	21,20	1798,6	3,9	42,4	4,2	23,58	4312,9	6,9	109,4	12,4	25,38
Kokku	46351,2	100	898,9	100,0	22,81	46312,2	100	1017,7	100,0	21,98	62189,4	100,0	885,9	100,0	14,24

Import

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Leedu	164,1	12,0	4,5	16,6	27,595	574,0	24,1	15,4	26,2	26,85	1073,5	38,3	34,5	44,6	32,11
Saksamaa	657,6	48,0	10,4	38,1	15,785	946,5	39,7	20,7	35,2	21,916	546,0	19,5	12,9	16,7	23,598
Rootsi	70,7	5,2	1,1	3,9	15,203	88,5	3,7	2,1	3,6	24,037	232,2	8,3	7,2	9,4	31,197
Läti	53,3	3,9	1,4	5,0	25,77	109,7	4,6	2,3	3,9	20,806	342,3	12,2	6,3	8,2	18,51
Tai	47,4	3,5	1,8	6,7	38,581	73,3	3,1	2,4	4,1	33,238	181,4	6,5	5,6	7,3	31,063
Norra	79,8	5,8	2,3	8,4	28,691	170,0	7,1	5,1	8,6	29,729	70,2	2,5	2,5	3,3	35,811
Taani	175,4	12,8	1,9	6,9	10,782	193,6	8,1	3,1	5,2	15,784	143,1	5,1	2,2	2,8	15,299
Hispaania	51,8	3,8	0,8	2,8	14,968	45,5	1,9	0,7	1,3	16,3	19,0	0,7	0,4	0,5	21,467
Muud	70,0	5,1	3,1	11,5	44,7	184,9	7,7	7,0	11,9	24,68	0,0	7,0	5,6	7,2	28,519
Kokku	1370,0	100,0	27,3	100,0	19,903	2386,0	100,0	58,9	100,0	24,68	2803,8	100	77,3	100,0	27,56

1605 Vähilaadsetest ja molluskitest konservide ja toitude põhieksport ja -import

Eksport

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Rootsi	84,8	95,2	10,95	98,0	129,12	101,6	86,2	13,91	96,6	136,92	125,0	97,9	18,29	98,1	146,32
Muud	4,3	4,8	0,23	2,0	53,08	16,3	13,8	0,49	3,4	29,88	2,7	2,1	0,35	1,9	131,36
Kokku	89,1	100	11,17	100	125,47	117,9	100	14,40	100	122,10	127,7	100	18,65	100	146,01

Import

	2000					2001					2002				
	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg	tonn	%	mln kr	%	kr/kg
Norra	2,1	4,2	0,19	4,8	88,35	20,7	30,1	1,87	32,9	90,17	75,5	55,6	4,41	52,8	58,45
Taani	24,6	48,5	1,82	47,0	73,83	18,7	27,2	1,15	20,4	61,74	30,6	22,5	1,68	20,1	54,94
Hispaania	2,1	4,2	0,11	2,9	52,19	2,2	3,1	0,17	3,0	79,98	11,0	8,1	0,49	5,9	44,76
Island	4,8	9,4	0,44	11,4	92,37	14,1	20,4	1,23	21,7	87,70	9,7	7,1	0,60	7,2	62,01
Soome	10,1	19,8	0,82	21,2	81,46	6,3	9,2	0,76	13,4	120,20	3,5	2,6	0,51	6,1	145,10
Holland	5,6	11,0	0,34	8,9	61,41	5,3	7,7	0,27	4,8	51,05					
Muud	1,5	2,9	0,14	3,7	99,24	1,6	2,3	0,21	3,7	132,02	5,5	4,0	0,66	7,9	120,49
Kokku	50,8	100	3,87	100	76,15	68,9	100	5,67	100,0	82,35	135,7	100	8,36	100	61,55

Kala ja kalatoodete põhieksport ja -import 2002. aastal

	Eksport			Import			
	Tonni	Tuh kr	Hind, kr/kg	Tonni	Tuh kr	Hind, kr/kg	
0302 Värske kala							
030211	Forell, lõhed	1,9	186,1	99,10	523,9	22067,4	42,12
030212	Idalõhed, atlandi väärislõhe	0,4	40,9	103,78	364,7	16268,3	44,60
030219	Muud lõhelased	0,0	4,1	119,00	25,9	1011,7	39,12
030240	Heeringad, sh räim	0,0	0,0		55,6	78,9	1,42
030250	Tursk	13,3	94,0	7,06	0,6	95,1	165,18
030261	Sardiinid, sardinellid, kilud	18,9	86,6	4,59	7259,7	20881,0	2,88
030261800	sh kilud	18,0	56,7	3,15	7259,7	20881,0	2,88
030264	Makrellid (skumbriad)	0,4	16,7	37,36	0,0	0,0	
030266	Angerjad	22,8	2905,8	127,64	0,0	0,0	
030269	Muud	732,6	39593,5	54,04	3765,8	61177,6	16,25
	Teised kalad	249,7	4203,4	16,8	11,0	2085,0	189,5
0302 kokku		1040,0	47131,0	45,31	12007,1	123665,0	10,30
0303 Külmutatud kala							
030350	Heeringad, sh räim	2931,4	9068,8	3,09	7022,7	36765,5	5,24
030371800	Kilud	34955,5	127931,9	3,66	3249,8	14766,8	4,54
030380	Kalamaks ja mari	36,5	574,8	15,76	4,3	774,0	178,67
	Teised kalad	3756,6	22964,5	6,11	10603,2	89673,8	8,46
0303 kokku		41680,0	160540,0	3,85	20880,0	141980,0	6,80
0304 Filee, kalaliha, surimi							
030410	Värske või jahutatud filee	3288,7	347784,6	105,75	840,7	41601,5	49,48
030410130	idalõhedest, atlandi väärislõhest	1,2	70,7	56,94	6,1	294,8	48,37
030410190	muudest mageveekaladest	3251,3	343584,3	105,68	805,5	40070,7	49,75
030410910	Muu kalaliha, sh surimi mageveekalast	33,5	3842,8	114,76	0,0	0,0	
030410970	Liblikfilee heeringast, räimest	0,0	0,0		20,5	807,0	39,36
030420	Külmutatud filee	2818,0	273566,6	97,08	2613,3	99708,9	38,15
030420130	idalõhedest, atlandi väärislõhest	5,7	398,7	70,20	166,9	6406,2	38,37
030420190	muudest mageveekaladest	2614,2	264986,0	101,37	1027,6	57581,8	56,03
030420750	heeringatest, räimest	1,9	36,9	19,24	597,8	8901,4	14,89
030490	Muu külmutatud kalaliha	558,9	12602,1	22,55	3150,3	67888,8	21,55
030490050	Kalavalk (surimi)	0,0	0,0		1838,5	45413,2	24,70
030490100	Muu külmut. kalaliha mageveekaladest	6,3	317,1	50,39	51,6	749,7	14,54
030490220	Heeringast, räimest	0,0	0,0		6,4	249,0	39,05
0304 kokku		6665,5	633953,0		6604360,0	209199,0	

	Eksport			Import		
	Tonni	Tuh kr	Hind, kr/kg	Tonni	Tuh kr	Hind, kr/kg
0305 Kuivatatud, suitsu- ja soolakala						
030520 Kalamaks ja -mari	669,6	15209,3	22,71	4,5	1454,7	322,16
030530 Soolatud, vürtsitatud või kuivat, filee	0,4	56,5	135,64	42,9	1523,6	35,51
030541 Suitsukala, sh filee idalõhedest, atlandi väärislõhest	11,0	1555,4	141,78	99,4	5359,4	53,93
030542 Suitsuheeringas, - rääm	58,2	654,8	11,24	22,1	861,8	38,94
030549 Muud suitsukalad, sh lest, makrell	701,2	5939,6	8,47	115,8	4140,7	35,77
030551 Kuivatatud tursk (soolatud või mitte)	0,0	0,0		9,8	160,9	16,46
030559 Muud kuivatatud kalad	37,7	663,9	17,62	15,5	589,7	37,92
030561 Soolatud heeringas	2,2	85,6	39,35	31,8	594,6	18,70
030569 Muud soolakalad	11345,1	56529,3	4,98	4,0	218,0	54,32
0305 kokku	12825,4	80694,3		345,8	14903,0	
1604 Konservid ja toidud						
160411 Lõhedest	2,5	266,9	106,17	20,5	777,5	37,93
160412 Heeringatest, räimest	1235,6	51025,4	41,30	1041,3	34141,4	32,79
160413 Sardiinist, sardinelist, kilust	44130,5	545315,5	12,36	438,4	7038,6	16,05
160414 Tuunist, bellamiidist	50,9	591,1	11,61	140,2	5169,6	36,87
160415 Makrellist	370,1	7836,9	21,18	105,8	2346,9	22,18
160416 Anšoovisest	0,9	13,0	14,37	0,0	0,0	
160419 Muudest kaladest	216,2	9008,7	41,66	147,3	3234,1	21,95
160420 Muud tooted, sh surimist	16181,5	271583,0	16,78	907,4	24111,9	26,57
1604200500 sh sardiinidest, makrellidest	2825,6	68105,0	24,10	492,3	13766,6	27,96
160430 Kaaviar, selle asendajad	1,2	241,9	202,75	2,8	452,3	160,77
1604 kokku	62189,4	885882,5		2803,8	77272,0	
03+16 kokku	120394,1	1781033,1		32027,0	475261,2	

4. KALAKASVATUS EESTIS

4. Kalakasvatus Eestis

Kaubakala kasvatus ja müük

Kalakasvatuse viimaste aastate toodangumahud on toodud peatükis 1 (tabel 1.1 ja 1.7). 2002. aastal oli kalakasvatajate toodang ESA andmetel 356,1 tonni. See moodustab vaid 1,6% Eesti kalatarbimisest.

Käesoleva peatüki aluseks on 2003. aasta novembris läbiviidud Eesti kalakasvatajate kirjalik küsitlus. Küsitlusele vastas õigeaegselt 12 kalakasvatajat üle Eesti, kelle 2002. aasta kogutoodang kattis statistikaameti poolt avaldatud kogutoodangu mahu täielikult.

Kalakasvatusega on Eestis tegeletud pikki aastaid. Kõige vanem praegu tegutsev ja küsitlusele vastanud kalakasvatus rajati 1967. aastal, noorimad oli aastast 2002. Küsitlusele vastanud kalakasvatajatest alustas 33% tegevust enne 1979. aastat, 42% vahemikus 1980-1999. aasta ja 25% peale 2000. aastat.

Enamikus Eesti kalakasvatustes (92%) töötab alla 10 inimese ettevõtte kohta. Kolmandik kaubakalakasvatajatest tegeleb ka noorkala kasvatamisega looduslike veekogude kalavarude rikastamiseks ning turisminduse, majutuse või toitlustamisega. Iga neljas töötleb (nt suitsutab) oma kasvatatud kalu. Kalakasvatajate lisategevusteks on veel kalakasvatuse tehnoloogiline nõustamine, karpkala asustusmaterjali müük ja sadamateenused.

Suurem osa (58%) praeguseid kalakasvatajaid on viimase paari aasta jooksul kaubakaladest kasvatanud vikerforelli, kolmandik karpkala ning üksikud angerjat ja kokre (tabel 4.1). 2002. aastal tootsid pooled kalakasvatajatest ka kalamarja, kuid sel aastal on neid vähemaks jäänud.

Tabel 4.1. **Kaubakala kasvatamine viimase 2 aasta jooksul** (% vastajatest)

	2002. aastal	2003. aastal
Vikerforell	58	58
Karpkala	33	33
Angerjas	8	8
Koger	8	8
Toidukalamari	50	33

Uuringus küsitletud kaubakala kasvatajate kogutoodang oli 2002. aastal 365,5 tonni (ESA andmetel Eestis kokku 2002.a 356,1 t). Ettevõtted võib toodangu mahu järgi jagada nelja gruppi:

- üle 75 t aastas - 17% vastajatest
- 40-74 t aastas – 17% vastajatest
- 15-39 t aastas - 33% vastajatest
- kuni 14 t aastas - 33% vastajatest

70% vastajate arvates on Eestis forelli pakkumine juba suurem kui nõudlus, teiste kalaliikide osas nähakse veel turupotentsiaali (tabel 4.2). Mõnede väikeste ja keskmiste kalakasvatajate hinnangul on müügi kasvu ruumi ka forelli osas.

Tabel 4.2. **Kalakasvatajate arvamus kaubakala nõudluse ja pakkumise suhtest** (% vastajatest)

	Pakutakse rohkem kui nõudlus	Pakkumine on nõudlusega võrdne	Nõudlus on suurem kui pakkumine
Karpkala	20	20	60
Vikerforell	70	0	30
Angerjas	0	0	100
Koger	0	0	100
Toidukalamari	33	34	33

Ligi pool (45%) Eestis kasvatatavast kaubakalast müüakse kalaturismiettevõtetele eluskalana (tabel 4.3). Enam-vähem võrdne osa (12-14%) müüakse ettevõttest otse tarbijale ja kauplustele ning hulgimüüjatele. Kaubakala on viimase 2 aasta jooksul eksportinud ligi viiendik kalakasvatajatest.

Tabel 4.3. **Kaubakala turustuskanalid** (% kaubakala kogumüügist, kaalutud keskmine)

Kalaturismiettevõtetele eluskalana	45
Ettevõttest/talust otse lõpptarbijale	14
Vahendajale/hulgimüüjale	13
Otse kauplusele	12
Otse turule	5
Otse toitlustusasutustele	4
Muu (töötlemiseks, ekspordiks, tütarfirmadele)	7
Müügi käive kokku	100%

Kuna kaubakala põhiturg Eestis on praegu kalaturismiettevõtted, siis on ka loomulik, et suur osa Eestis kasvatatavast kalast müüakse eluskalana (tabel 4.4). Kalakasvatajad töötlevad suhteliselt väikese osa kaubakala mahust (fileena ja töödeldult vaid 4% müügi mahust). Väikesed ja keskmised kalakasvatajad töötlevad oma kala rohkem kui suured kalakasvatusettevõtted. Ükski kalakasvataja Eestis praegusel ajal ise kala ei külmuta.

Tabel 4.4. **Kaubakala müügi kogused tööstusastme järgi** (% kaubakala kogumüügist)

Eluskalana (kalaturismiettevõtetele jm)	56
Roogitud kalana jahutatult	26
Rookimata kalana jahutatult	10
Kalafileena jahutatult	4
Teiste kalatoodetena	3
Suitsukalana	1
Külmutatud kalana	0
Külmutatud kalafileena	0
Kokku	100%

Investeeringud kaubakala kasvatuse

Küsitlusele vastanud kalakasvatustevõtete investeeringute maht oli eelmisel aastal 6,4 miljonit krooni ning sel aastal hinnanguliselt 4,4 miljonit krooni (tabel 4.5). 2002. aastal läks suurem osa investeeringutest ehitiste rajamiseks, sel aastal tiikide renoveerimiseks ja mitmesuguste seadmete (avameresump, tiikide hapnikuvarustus jms) soetamiseks. Eelmise aasta suurem investeeringute maht kalakasvatusele tuli peamiselt tänu SAPARD programmile, 28% 2002. aasta koguinvesteeringutest saadi SAPARDi abina (tabel 4.6). Riigi abi koolituskulude katmisel märkis vaid üks ettevõtte, kuid see toetus oli väga väike.

Tabel 4.5. **Investeeringud kalakasvatuse 2002. ja 2003. aastal** (% aasta investeeringutest)

	2002.aastal %	2003.a. progn. %
Tiikide, basseini jm veekogude rajamiseks	17	1
Ehitiste rajamiseks	77	28
Jahutus- ja külmutustehnoloogiasse	1,5	0
Kala töötlemiseks (k.a. fileerimiseks, suitsutamiseks)	3	2
Sööda tootmiseks, hoidmiseks jms	1,5	0
Koolitusele	0	4
Mujale (tiikide renoveerimiseks, seadmete ostuks, kalamarja tootmise vastavusse viimiseks EL nõuetega)	0	65
Kokku %-des	100	100
Kokku kroonides	6,373 mln kr	4,353 mln kr

Tabel 4.6. **Riigi abi kalakasvatuse investeeringutes** (v.a garantiid jms)

(% kalakasvatuste koguinvesteeringutest)

	2002.aastal %	2003.a. progn. %
SAPARD	28	0
Muud (kaitsvate liikide: saarmas, meri- ja kalakotkad kaitseks)	6	2

Enamuse kalakasvatajate hinnangul investeeringute vajadus kaubakala kasvatuse lähiaastail suureneb (tabel 4.7). Raha tuleks suunata eelkõige ehitiste ja tiikide rajamiseks ning kala töötlemiseks.

Tabel 4.7. **Investeeringute vajadus kaubakala kasvatamisel lähema 2 aasta jooksul**

(% vastajatest)

	Suureneb oluliselt	Suureneb mõnevõrra	Ei muutu	Vähe- neb	Ei oska öelda
Ehitiste rajamiseks	57	29	14	0	0
Tiikide jm veekogude rajamiseks	50	33	17	0	0
Kala töötlemiseks (k.a. fileerimiseks, suitsutamiseks)	50	17	0	17	16
Jahutus- ja külmutustehnoloogiasse	43	14	29	14	0
Sööda tootmiseks, hoidmiseks jms	20	0	40	20	20
Koolitusele	17	0	33	0	50
Mujale (tiikide, rajatiste ja hoonete renoveerimine, sumpade soetamine, järvede puhastam.)	71	29	0	0	0

Probleemid kaubakala kasvatuses

Kaubakala kasvatuse arengu takistusi tunnetavad ettevõtjad nii tootmise laiendamise, tootmisprotsessi enda (kvaliteetne asustusmaterjal) kui turustuse valdkondades (tabel 4.8). Põhi-probleemiks võib siiski nimetada investeeringute vähesust. Vähem ollakse hädas sööda ja kalahaigustega. Ettevõtted ise tõid oluliste probleemidena välja veel riiklike toetuste puudumise (v.a SAPARD), omandiküsimused ja odava importkala (Norrast). Riigilt oodatakse tuge sugukarja hoidmisel, ikaldustoetust (veepuudus, üleujutused, suvel liiga kõrge vee temperatuur, liiga külmadel talvedel), maaparandustoetust ja praktikatoetust.

Investeeringute vähesus ja kvaliteetse sööda kõrge hind on probleemiks pigem väikestele ja keskmistele kalakasvatajatele, suurtele teeb enam muret oma toodangu turustamine.

Tabel 4.8. **Kaubakala kasvatuse arengut takistavad probleemid** (% vastajatest)

	Takistab oluliselt	Takistab mõnevõrra	Ei takista
Investeeringute vähesus rajatistesse (veekogud jms)	71	14	15
Kvaliteetse asustusmaterjali soetamisraskused	67	33	0
Kvaliteetse sööda kõrge hind	63	13	25
Investeeringute vähesus ehitistesse	57	29	14
Probleemid turustamisel	40	60	0
Kvalifitseeritud tööjõu puudus	29	43	28
Vähene info kalakasvatuse kohta	20	60	20
Kalahaigused	17	17	66
Probleemid kvaliteetse sööda kättesaadavusega	0	33	67

Kaubakala turustamisel on väiksemad kalakasvatajad enim hädas oma toodete müügile saamisega, kõigile tekitab probleeme importkalaga hinnakonkurentsipüsimine (tabel 4.9). Osadele keskmise suurusega kalakasvatajatele põhjustab turustusraskusi ka see, et sageli ei suudeta kauplusi aastaringiselt ühtlaselt varustada, mistõttu kevadeti kaotatakse turg importkalale. Spetsiaalne kalaturg aitaks kalakasvatajate hinnangul kala müügivõimalusi parandada. Mõne väiketootja turustusvõimalusi kahandab aeg-ajalt see, et aeg-ajalt on nende kalal halb maitse (nt mudamaitse).

Tabel 4.9. **Kaubakala turustamise probleemid** (% vastajatest)

	Takistab oluliselt	Takistab mõnevõrra	Ei takista
Üha raskem on kauplustesse kala müügile saada	71	29	0
Tugev konkurents importkalaga (ka külmutatud importkalaga)	70	20	10
Liiga suured kauplejate vahendustasud	50	50	0
Kokkuostjate puudumine	29	57	14
Tarbijate madal ostuvõime	25	50	25
Jahutus/külmutusseadmete piiratud maht	14	14	72
Tugev siseriiklik konkurents	0	71	29
Ebarahuldavad kala töötlemisvõimalused	0	67	33
Ebastabiilne eksporditur	0	40	60

Kaubandusega koostöö parandamiseks soovivad kalakasvatajad oma toodangule väiksemad juurdehindlusi ja mitte alati odavama importkala pakkumiste eelistamist. Soovitakse konkreetseid lepinguid ja kokkuleppeid hinnapoliitikas. Oluliseks peetakse värske kala puhul

tarbijatele Eestimaise kala ostuvõimaluse pakkumist ja selle paremat reklaamimist. Kodumaist kala aitaks paremini müüa ka tootjate omavaheline koostöö (nt ühistu) kala töötlemisel ja turustamisel. Kuna importkala on sageli kodumaisest odavam, tuleks tõhustada ka selle üle veterinaarkontrolli, eriti selle kvaliteedi ja säilimisaegade üle, välistamaks ebatervet konkurentsi.

Uuendused kalakasvatuses

Lähiaastatel plaanivad väiksemad ja keskmised kalakasvatajad senisest tõsisemalt tegeleda oma toodangu müügiga Eestis (tabel 4.10). Üle poolte kalakasvatajatest kavatsevad ka oma tootmisse investeerida, suurendamaks tootmisvõimsusi ja renoveerimaks olemasolevaid rajatisi ja hooneid. Kalamüügil loodetakse rohkem tuge saada ka tootmise kõrval teiste teenuste (s.h turism) pakkumise arendamise abil. Ekspordile orienteeruvad vaid üksikud kalakasvatajad. Lisaks soovitakse kalakasvatajate omavahelist koostööd edendada hakata. Kuigi arvatakse, et forelli osas ületab pakkumine juba nõudluse, siis teisi kalaliike lähitulevikus ükski kalakasvataja kindlalt kasvatama hakata ei plaani. Ligi pooled vastajaist seda varianti siiski ei välista.

Tabel 4.10. **Lähituleviku tegevussuunad kalakasvatuses** (% vastajatest)

	Kindlasti	Mõnevõrra	Kindlasti mitte
Pöörata senisest suuremat rõhku müügile siseturul	75	25	0
Suurendada tootmisvõimsusi	63	37	0
Renoveerida tootmist	56	44	0
Mitmekesistada tootmist (s.h turismiteenused)	50	38	12
Suurendada töödeldud kaubakala osakaalu müügis	33	67	0
Kasvatada ise rohkem asustusmaterjali	29	43	28
Pöörata senisest suuremat rõhku ekspordile	22	56	22
Kasvatada rohkem erinevaid kalaliike	0	43	57

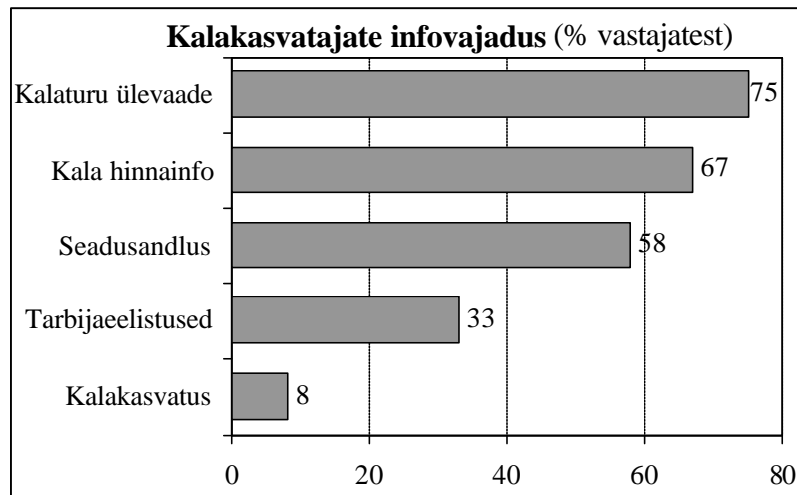
Infovajadus ja ootused riigilt

Kalakasvatajad tunnevad kõige enam puudust turuinfost, soovitakse nii kalaturu ülevaateid kui pidevat hinnainfot (joonis 3.1). Huvi tuntakse ka täpsemate impordiandmete vastu (nt punase kalamarja päritolu ja impordihinnad). Üldiselt teatakse kuidas tiike rajada ja kaubakala kasvatada, kuid turustamise osas tunnetatakse tugevalt lisainfo vajadust. See näitab ka antud uuringu ning käesoleval aastal põllumajandusministeeriumi poolt tellitud ja EKI poolt kogutava värsket kala jaehinna monitooringu olulisust kalakasvatajate jaoks. EKI avaldab värsket

kala jaehinnad turgudel ja kauplustes igakuiselt (v.a juulis) väljaandes Hinnainfo ja kodulehel www.ki.ee.

Soovitakse rohkem teada ka teistes riikides (nt Soomes, Taanis) koolitusvõimaluste kohta. Kalakasvatuse osas vajatakse infot Eesti tingimustesse sobivate eri forellitõugude kohta.

Joonis 3.1

Riigilt (põllumajandusministeeriumilt) ootavad kalakasvatajad järgmiste meetmete rakendamist:

- Võrdsustada riiklike toetuste saamisel kalakasvatajad (k.a noorkalakasvatajad) teiste põllumajandustootjatega (s.h looduskahju-, tõuaretus- ja teised toetused).
- Lahendada kiiresti kalakasvatuste tunnustamine, mis praegu takistab eksporti.
- Kehtestada kvoodid kohalikele tootjatele värske kala müügiks.
- Abi osutamine infrastruktuuri rajamisel (nt korralik juurdepääsu tee põhimaanteedelt tootmisobjektini).
- Rahalisi vahendeid kalaturu korralduse seaduse rakendamiseks. Turukorraldust importkaladele (nt imporditollid kolmandatest riikidest, sh Norra kalale).
- Kalamajandusosakonda võtta tööle vähemalt üks erihariduse (EPMÜ) ja reaalse tööpraktikaga spetsialist. Sõbralikku ja ettevõtteid toetavaid riigiametnikke ja valitsust.

Osad tootjad ei oota riigilt mingit abi, sest turg peaks ise kalakasvatust reguleerima.

4. osa kokkuvõte

- 2002. aastal toodeti Eesti kalakasvatajate poolt ESA andmetel 356,1 tonni kala. Kalakasvatajate toodang moodustab vaid 1,6% kalatarbimisest Eestis.
- Kolmandiku Eesti kalakasvatajate **lisategevuseks** on turismindus, majutus või toitlustamine ning sama paljud tegelevad ka noorkala kasvatamisega looduslike veekogude kalavarude rikastamiseks. 25% kalakasvatajatest töötleb oma toodetud kalu.
- 58% Eesti kalakasvatajatest kasvatab forelli, 33% karpkala. Kokre ja angerjat kasvatavad vaid üksikud.
- 66% kalakasvatajatest toodab aastas kuni 40 tonni kaubakala, 34% toodab üle 40 tonni.
- 70% kaubakala kasvatajatest hindab forelli **pakkumist** praegu juba suuremaks kui nõudlus. Teiste kalaliikide osas nähakse veel turukasvuks potentsiaali.
- Eesti kalakasvatajate suurim **turg** on praegu kalaturismi ettevõtted. 45% toodetavast kalast müüakse kalaturismiettevõtetele (eluskalana), 39% otse lõpptarbijale, vahendajatele ja otse kauplustele.
- 56% Eestis toodetavast kalast müüakse eluskalana, 10% rookimata, 26% roogitult ning vaid 4% fileeritult ja sama palju töödeldult.
- 2002. aastal **investeeriti** kaubakalakasvatusele ligikaudu 6,4 miljonit krooni, selle aasta investeeringuid hinnatakse 4,4 miljonile kroonile. Eelmisel aastal investeeriti kõige enam ehitiste rajamisse, sel aastal tiikide renoveerimisse ja seadmete soetamisse. 2002. aastal moodustas riigi abi kalakasvatuse investeeringutest 34%, sel aastal vaid ligikaudu 2%. Investeeringute vajadus kalakasvatusele lähiajal suureneb.
- Eesti kalakasvatuse **arengu põhilisteks takistusteks** ongi investeeringute vähesus, lisaks ka kvaliteetse asustusmaterjali soetamisraskused ja kvaliteetse sööda kõrge hind. Probleeme tekitab ka turustamine, sest importkalaga (eriti Norra lõhe) hinnakonkurentsipüsimine on raske. Väiksematel kalakasvatajatel on keeruline oma toodangut kauplustesse müügile saada.
- **Kalakasvatajate ja kaupluste vahelise koostöö** arendamiseks sooviksid kalakasvatajad Eestimaise kala ostuvõimaluse suuremat pakkumist kohalikele tarbijatele, väiksemaid juurdehindlusi, et püsida importkalaga konkurentsipüsimise ja kaupmeestega kindlaimaid lepinguid kogustele ja kokkuleppeid hinnapoliitikas. Kontrolli peaks tõhustama importkala kvaliteedi ja säilimiseaegade üle. Kalakasvatajad ise aga peaksid omavahel hakkama tegema koostööd nii kala töötlemisel kui turustamisel.
- **Lähiaastatel** kavatakse kalakasvatajad suuremat rõhku pöörama hakata oma toodete müügile, laiendada, renoveerida ja mitmekesistada (nt turismiteenuste juurdepakkumise) tootmist.
- Kalakasvatajate poolt nõutum **infoliik** on turuinfo. Soovitakse nii turuülevaateid kui hinnainfot. Vajatakse ka kalakasvatust puudutavat seadusandlikku teavet.
- **Riigilt oodatakse** kalakasvatajate kohtlemist sarnaselt põllumajandustootjatega (toetused jms), kalakasvatajate tunnustamisprotsessi kiirendamist, kala turukorralduse rakendamist ning kalakasvatust tundva spetsialisti palkamist põllumajandusministeeriumi kalamajandusosakonda.

Kalakasvatajate küsitluse jaotustabelid

KAUBAKALA KASVATUS JA MÜÜK TEIE ETTEVÖTTES JA EESTIS

1. MIS AASTAST ALATES TEIE ETTEVÖTE/TALU **KAUBAKALA** KASVATUSEGA TEGELEB?

Alates aastast

2. MILLISEID **KAUBAKALU** TEIE ETTEVÖTE/TALU ON 2 VIIMASEL AASTAL KASVATANUD?

	2002. aastal	2003. aastal
Karpkala	33	33
Vikerforell	58	58
Angerjas	8	8
Koger	8	8
Toidukalamari	50	33

3. KUI PALJU **KAUBAKALA** KASVATAS TEIE ETTEVÖTE/TALU 2002. AASTAL KOKKU? tonni

4. KAS TEIE HINNANGUL EESTIS PRAEGU KASVATATAVA **KAUBAKALA** HULK VASTAB TURU NÕUDLUSELE?

	Pakutakse rohkem kui nõudlus	Pakkumine on nõudlusega võrdne	Nõudlus on suurem kui pakkumine
Karpkala	20	20	60
Vikerforell	70	0	30
Angerjas	0	0	100
Koger	0	0	100
Toidukalamari	33	34	33

5. MILLISEID TURUSTUSKANALEID TE OLETE SEL AASTAL KASUTANUD OMA KASVATATUD **KAUBAKALA** MÜÜGIL JA KUI SUURE OSAKAALU ERINEVAD TURUSTUSKANALID KAUBAKALA MÜÜGIKÄIBEST MOODUSTAVAD?

	Osakaalu %
Kalaturismiettevõtetele eluskalana	45
Ettevõttest/talust otse lõpptarbijale	14
Vahendajale/hulgimüüjale	13
Otse kauplusele	12
Otse turule	5
Otse toitlustusasutustele	4
Otse mujale müügikohta (tänaval, maanteedes, kaupluste kõrval jms)	0
Muu (töötlemiseks, ekspordiks, tütarfirmadele)	7
Müügikäive kokku	100%

6. KAS OLETE VIIMASE 2 AASTA JOOKSUL OMA ETTEVÖTTES/TALUS KASVATATUD KAUBAKALA MÜÜNUD EKSPORDIKS?

	Jah	Ei
2002. aastal	17	83
2003. aastal	18	82

7. MILLISEL KUJUL MÜÜSITE 2002. AASTAL OMA ETTEVÖTTES KASVATATUD KAUBAKALA?

Eluskalana (kalaturismiettevõtetele jm)	56
Roogitud kalana jahutatult	26
Rookimata kalana jahutatult	10
Kalafileena jahutatult	4
Teiste kalatoodetena	3
Suitsukalana	1
Külmutatud kalana	0
Külmutatud kalafileena	0
Kokku	100%

INVESTEERINGUD KAUBAKALA KASVATUSSE

8. MILLESSE JA KUI PALJU OLETE VIIMASEL 2 AASTAL INVESTEERINUD OMA ETTEVÖTTES/TALUS KALAKASVATUSE ARENDAMISEKS?

	2002.aastal	2003.a. progn.
	%	%
Tiikide, basseinide jm veekogude rajamiseks	17	1
Ehitiste rajamiseks	77	28
Jahutus- ja külmutustehnoloogiasse	1,5	0
Kala töötlemiseks (k.a. fileerimiseks, suitsutamiseks)	3	2
Sööda tootmiseks, hoidmiseks jms	1,5	0
Koolitusele	0	4
Mujale (nimetage)	0	65
Kokku	100	100
Kokku kroonides	6,373 mln kr	4,353 mln kr

9. KUI SUUR OSA KOGU KALAKASVATUSE INVESTEERINGUTEST ON RIIGI ABI (v.a garantiid jms)?

	2002.aastal	2003.a. prognoos
	%	%
SAPARD	28	0
Muud (nimetage)	6	2

10. MILLINE ON INVESTEERINGUTE VAJADUS **KAUBAKALA** KASVATAMISEKS TEIE ETTEVÖTTES/TALUS LÄHEMA 2 AASTA JOOKSUL?

	Suureneb oluliselt	Suureneb mõnevõrra	Ei muutu	Vähe- neb	Ei oska öelda
Ehitiste rajamiseks	57	29	14	0	0
Tiikide jm veekogude rajamiseks	50	33	17	0	0
Kala töötlemiseks (k.a. fileerimiseks, suitsutamiseks)	50	17	0	17	16
Jahutus- ja külmutustehnoloogiasse	43	14	29	14	0
Sööda tootmiseks, hoidmiseks jms	20	0	40	20	20
Koolitusele	17	0	33	0	50

Probleemid kaubakala kasvatases

11. MILLISED PROBLEEMID TAKISTAVAD KÄESOLEVAL AJAL KAUBAKALA KASVATUSE ARENGUT TEIE ETTEVÖTTES?

	Takistab oluliselt	Takistab mõnevõrra	Ei takista
Investeeringute vähesus rajatistesse (veekogud jms)	71	14	15
Kvaliteetse asustusmaterjali soetamisraskused	67	33	0
Kvaliteetse sööda kõrge hind	63	13	25
Investeeringute vähesus ehitistesse	57	29	14
Probleemid turustamisel	40	60	0
Kvalifitseeritud tööjõu puudus	29	43	28
Vähene info kalakasvatuse kohta	20	60	20
Kalahaigused	17	17	66
Probleemid kvaliteetse sööda kättesaadavusega	0	33	67

12. MILLISED PROBLEEMID TAKISTAVAD KÄESOLEVAL AJAL TEIE ETTEVÖTTES/TALUS KASVATATUD KAUBAKALA TURUSTAMIST?

	Takistab oluliselt	Takistab mõnevõrra	Ei takista
Tugev konkurents importkalaga (ka külmutatud importkalaga)	70	20	10
Tugev siseriiklik konkurents	0	71	29
Jahutus/külmutusseadmete piiratud maht	14	14	72
Ebarahuldavad kala töötlemisvõimalused	0	67	33
Üha raskem on kauplustesse kala müügile saada	71	29	0
Tarbijate madal ostuvõime	25	50	25
Ebastabiilne eksporditurg	0	40	60
Liiga suured kauplejate vahendustasud	50	50	0
Kokkuostjate puudumine	29	57	14

13. MIDA OOTATE MÜÜGIPARTNERITELT KOOSTÖÖ PAREMAKS LAABUMISEKS?

UUENDUSED

14. MILLELE PLAANITE OMA ETTEVÖTTES/TALUS KAUBAKALA KASVATAMISEL JA MÜÜGIL LÄHITULEVIKUS ROHKEM RÕHKU PÖÖRATA?

	Kindlasti	Mõnevõrra	Kindlasti mitte
Suurendada tootmisvõimsusi	63	37	0
Renoveerida tootmist	56	44	0
Kasvatada ise rohkem asustusmaterjali	29	43	28
Kasvatada rohkem erinevaid kalaliike	0	43	57
Pöörata senisest suuremat rõhku müügile siseturul	75	25	0
Pöörata senisest suuremat rõhku ekspordile	22	56	22
Suurendada töödeldud kaubakala osakaalu müügis	33	67	0
Mitmekesistada tootmist (s.h turismiteenused)	50	38	12

INFOVAJADUS JA OOTUSED RIIGILT

15. MILLISEST INFOST TUNNETE PUUDUST? Märkige need, millest puudust tunnete.

Kalakasvatuse (tiikide rajamise, söötmise jms) alase infost	8
Kalakasvatust puudutava seadusandluse kohta käivast infost	58
Kalaturu olukorda kirjeldavast infost	75
Kala hinnainfost	67
Tarbija eelistuste, ostuharjumuste ja soovide kohta käivast infost	33

16. MIDA OOTATE RIIGILT (PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUMILT) OMA ETTEVÖTTES KAUBAKALA KASVATUSE JA -MÜÜGI PAREMAKS KORRALDAMISEKS?

Andmed ettevõtete kohta

17. MITU TÖÖTAJAT TEGELEB TEIE ETTEVÖTTES KAUBAKALA KASVATUSE JA TURUSTAMISEGA SEL AASTAL? Märkige töötajate keskmine arv käesoleva aasta kohta (k.a. hooajatöölised, kelle tööaeg arvestage kogu aasta peale).

Kuni 10	92%
11-20	8%
21-50	0%
51-100	0%
üle 100	0%

18. KUI TEIE ETTEVÕTE/TALU TEGELEB KAUBAKALA KASVATUSE KÕRVAL
VEEL TEISTE ÄRILISTE TEGEVUSTEGA, SIIS MILLISTEGA? Võib märkida mitu.

Noorkala kasvatamine looduslike veekogude kalavarude rikastamiseks	33
Põllumajandustootmine	8
Metsandus	0
Toiduainete töötlemine (ka kala töötlemine, nt suitsutamine)	33
Majutus, turismindus, toitlustus	25
Toitlustus ilma majutuseta	8
Käsitöö valmistamine ja müük	0

5. KALA PAKKUMINE JAEKAUBANDUSES

5. Kala pakkumine jaekaubanduses

Kala pakkumise analüüsiks viis Eesti Konjunktuuriinstituut 2003. aasta augustis läbi üle-eestilise kauplesevaatluse. Selle käigus registreeriti 15-s suurema käibega kaupluses kalade ja kalatoodete nimed, päritoluriigid, kaalud ja hinnad. Vaadeldavateks toodeteks olid nii värske kui külmutatud kala, töödeldud kala ning muud kalatooted, vaadeldi nii kodumaiseid kui imporditud kalatooteid. Uuringu eesmärgiks oli kala ja kalatoodete sortimendi laiuse, erinevate tootenimetuste, toodete hindade ja päritolu analüüsimine.

Vaatlus viidi läbi järgmistes kauplustes:

Tallinn (7)	Rocca al Mare Citymarket Rocca al Mare Prisma Marja Pirita Selver Stockmann Tallinna Kaubamaja Mustakivi Konsum
Tartu (3)	Kivilinna Kaubanduskeskus Lõunakeskuse Maksimarket Ujula Konsum
Narva (1)	Astri
Pärnu (2)	Port Artur Mai Selver
Paide (1)	Paide Maksimarket
Viljandi (1)	Viljandi Maksimarket

Registreeritud kalad ja kalatooted jaotati analüüsi jaoks järgmistesse gruppidesse:

1. Värske kala
2. Külmutatud kala
3. Töödeldud kala
 - suitsukala
 - soolakala
 - kuivatatud, vinnutatud kala
4. Muud kalatooted
 - kalakonservid
 - kalapreservid
 - kalakulinaartooted
 - kalapulgad ja -burgerid
 - krabipulgad ja -nuudlid
 - mereannid

Sortimendi keskmine laius kaupluse kohta

Sortimendi laiuse väljaselgitamiseks loeti kauplustes üle kõik erinevatesse tootegruppidesse kuuluvad tooted, kusjuures erinevateks toodeteks loeti ka sama nimetusega, kuid erineva pakendiga kaubad. Sortimendi laiuse analüüsist selgub, et Eesti suuremate toidukaupluste kala ja kalatoodete valik on keskmiselt 257 toodet kaupluse kohta, neist keskmiselt 168 on kodumaised ja 89 imporditud. Kaupluste sortiment on kõige laiem kalakulinaartoodete ja kalakonservide grupis (keskmiselt 68 ja 49 toodet kaupluse kohta). Tarbijate valikuvõimalused on aga oluliselt väiksemad kuivatatud, külmutatud ja värskete kalade ostmisel (keskmiselt 5, 7 ja 8 toodet kaupluse kohta, vt tabel 5.1).

Tabel 5.1. **Kodumaise ja imporditud kala ning kalatoodete arv kauplustes**
(tk keskmiselt kaupluse kohta)

	Kodumaised			Imporditud			Kokku keskm.	Max sortimendi laius
	Tal- linnas	Mujal Eestis	Eestis kokku	Tal- linnas	Mujal Eestis	Eestis kokku	Kodum. ja import kokku	Kodum. ja import kokku
Värsked kala	4,4	3,3	3,8	6,1	1,6	3,7	7,5	18
Külmutatud kala	2,1	2,4	2,3	5,4	4,6	5,0	7,3	19
Suitsukala	19,0	17,8	18,3	5,0	1,8	3,3	21,6	34
Soolakala	12,6	15,6	14,2	2,0	0,6	1,3	15,5	26
Kuivatatud kala	3,9	3,5	3,7	0,9	1,0	0,9	4,6	8
Kalakonservid	29,4	35,0	32,4	19,7	14,3	16,8	49,2	72
Kalapreservid	16,0	15,4	15,7	0,6	0,0	0,3	16,0	21
Kalakulinaaria	48,9	45,9	47,3	28,4	13,3	20,3	67,6	120
Kalapulgad ja -burgerid	14,6	12,8	13,6	3,0	4,3	3,7	17,3	25
Krabipulgad ja -nuudlid	9,6	8,4	8,9	8,6	6,6	7,5	16,4	29
Mereannid	9,0	6,9	7,9	33,7	17,4	26,3	32,9	78
Kokku	169,4	166,8	168,0	113,4	65,4	89,3	257,3	x

Tallinna kauplustes on imporditud kalatoodete sortiment 1,7 korda laiem kui ülejäänud Eestis. Importtoodete valik on Tallinnas suurem eelkõige mereandide ning kalakulinaartoodete grupis. Kodumaiste toodete arv aga ei sõltu kaupluste piirkondlikust asukohast (keskmiselt ca 168 toodet kaupluse kohta üle Eesti). Kuid arvestada tuleb seda, et antud vaatluse all olnud kauplused olid kõik suured supermarketid, neist enamik ketikauplused. Konkurents erinevates tootegruppides kodumaiste ja importtoodete vahel on erinev – kõige enam pakuvad imporditud kalatooted Eestis toodetule konkurentsi mereandide (eriti krevettide puhul), värsked ja külmutatud kala ning krabipulkade ja –nuudlite osas. Kõige rikkalikum kala ja kalatoodete valik oli Stockmannis (369 erinevat toodet), samas oli ka teiste kauplustega võrreldes kõige enam importkalatooteid. Kodumaiste kalatoodete valik oli kõige laiem Pirita Selveris.

Värsked kala sortimendis oli vaadeldud kauplustes müügil kõige sagedamini forelli ja lõhet (mõlemat 67%-s valimi kauplustest) (tabel 5.2). 40%-s kauplustes müüdi ka koha (fileerituna), kuid seda võis leida vaid Tallinnas ja Pärnus. Teisi kalaliike oli müügil vaid üksikutes suurtes toidukauplustes ning sedagi põhiliselt Tallinnas ja Pärnus. Kokku oli 15-s kaupluses müügil 14

erinevat liiki värsket kala. Neist üle poolte olid saadaval vaid 1-2 kaupluses. Vaid 5 kaupluses oli müügil 5 või rohkem erinevat värsket kala liiki.

Forell ja lõhe olid enamasti Norra päritolu, kuid tavatarbijale oli värsket kala päritolu väljaselgitamine üpris keeruline, kuna hinnasiltidel päritoluriiki üldiselt ei olnud märgitud. Värsket kala päritolu sai teada vaid müüjalt küsides ning see oli enamasti pärit 4 riigist: Eestist, Norrast, Soomest või Leedust. Kõige suurem värsket kala valik oli Pirita Selveris ja Stockmannis.

Tabel 5.2. **Värsket kala esinemissagedus valimi kauplustes**

(% kauplustest, kus antud kalad müügil olid)

	%		%		%
Forell	67	Heeringafilee	20	Jõevähid	13
Lõhe	67	Heigifilee	20	Koha	7
Lõhefilee	67	Haug	13	Ahven	7
Forellifilee	60	Räime rümp	13	Heigirümp	7
Lõhemedaljon, steik jms	47	Räimefilee	13	Mintaifilee	7
Kohafilee	40	Säinafilee	13	Mõõkkala steigid	7
Forelli liblikas, steik jms	27	Lestafilee	13	Tursk	7
Ahvenafilee	27	Hai steigid	13	Kalmaarituubid	7
Forelli- ja lõhesupikogu	27	Muud kalatooted	13		
Haugifilee	20	Forelli ja lõhe kõhuääred	13		

Külmutatud kaladest oli pea kõikides kauplustes müügil heik, heigifilee ja merluusifilee (80% kauplustest) (tabel 5.3). 2/3-s kaupluste külmllettidest võis leida ka külmutatud mintafileed. Teisi kalaliike oli tarbijatel võimalik osta vaid üksikutest kauplustest. Valdav osa külmutatud kalast oli importpäritoluga. Kõige suurem külmutatud kala valik oli Paide Maksimarketis.

Tabel 5.3. **Külmutatud kala esinemissagedus valimi kauplustes**

(% kauplustest, kus antud kalad müügil olid)

	%		%
Heik (terve ja rümp)	80	Räimefilee	27
Heigifilee	80	Lõhepala tükeldatud fileest	20
Merluusifilee	80	Ahvenafilee	20
Mintaifilee	67		

Enamus **suitsukalast**, mis suurtes toidukauplustes müüakse, on Eestis toodetud. Kõikides valimi kauplustes müüdi külmsuitsulõhet ja pea kõikides kuumsuitsuheiki (tabel 5.4). Sagedamini esinenud suitsukalad olid veel külmsuitsuskumbria ja -forell, kuumsuitsutursk ja -ahven. Kokku müüdi kauplustes suitsutatult 20 erinevat kalaliiki. Kõige suurem suitsukalavalik oli Rocca al Mare Prisma.

Kõigis vaatluse kauplustes müüdi **soolalõhet** ja -heeringat (tabel 5.5). Enamikes kauplustes oli müügil ka soolaforell, õrnsoolalõhe ja -heeringas. Valdav osa soolakalast oli Eesti päritolu, üksikud tooted olid imporditud Leedust ja Soomest. Suurima soolakalavalikuga kauplus oli Tartu Lõunakeskuses asuv Maksimarket.

Tabel 5.4. **Suitsukala esinemissagedus valimi kauplustes**

(% kauplustest, kus antud kalad müügil olid)

	%		%
Lõhe, külmsuits	100	Lõhe, kuumsuits	67
Heik, kuumsuits	93	Skumbria, kuumsuits	53
Skumbria, külmsuits	87	Tuulehaug, kuumsuits	53
Tursk, kuumsuits	87	Õlleamps suitsulõhest	47
Ahven, kuumsuits	80	Forell, kuumsuits	40
Forell, külmsuits	80	Räim, kuumsuits	40
Gorbuuša, külmsuits	67	Latikas, kuumsuits	33

Tabel 5.5. **Soolakala esinemissagedus valimi kauplustes**

(% kauplustest, kus antud kalad müügil olid)

	%
Soolalõhe	100
Soolaheeringas	100
Soolaforell	93
Õrnsoolalõhe	73
Õrnsoolaheeringas	73
Soolasäinas	53
Õrnsoolaforell	47
Soolatud kõhuääred	33
Kaluri Õlleamps	20
Soolagorbuuša	20

Kalakulinaaria ja **–konservide** osas on valdav Eestis toodetu, kuid ka importtoodete valik on rikkalik. Imporditud kalakonservide seas on rohkesti tuunikalakonserve, mida Eestis ei toodeta, kuid lai imporditud kalakulinaaria valik näitab aga nende toodete konkurentsivõimelisust Eesti turul. Üksikud kalakonservid, mis oma koostise poolest olid Eestis toodetule sarnased, olid pärit Lätist. Kalakonserve ja –kulinaartooteid müüdi kõikides valimi kauplustes, kõige ulatuslikum kalakonservide valik oli Tartu Lõunakeskuse Maksimarketis, kalakulinaariatooteid oli enim Stockmannis.

Kodumaistele **kalapuljade** ja **–burgeritele** pakub Eesti kaupadele konkurentsi eelkõige Leedu toodang. Sealjuures on osad Vici kaubamärgi all toodetud kalapuljad toodetud Eestis, osad Leedus.

Krabipulki ja **–nuudleid** on kauplustes müügil keskmiselt 16 erinevat toodet, millest 9 on Eestis toodetud ning 7 imporditud Leedust. Antud tootegrupis konkureerivad 3 ettevõtet (AS Makrill, AS Kriskal ja Viciunai Grupp).

Mereandidest on Eestis müügil kalmaare, krevette, hiidkrevette, tiigerkrevette, austreid, homaare, jõekarpe, sinimerekarpe, rannakarpe, rohekarpe, jõevähke, merevähke, kaheksajalgu, krabisid, kuningkrabisid, langostiine ja kalamarja. $\frac{3}{4}$ mereandide sortimendist on importtoodet, $\frac{1}{4}$ Eesti

tootjate püütud/toodetud (põhiliselt krevetid ja kalamari). Mereandide valik oli suurim Stockmannis.

Eestis müügilolevate kalatoodete arv

Järgnevas lõigus antakse ülevaade Eestis müüdavate kalade ja kalatoodete nimetuste arvu kohta erinevates tootegruppides. Võrreldes eespoolkirjeldatud sortimendi laiuse uuringuga, ei võeta siin arvesse pakendi tüüpi ja kaalu, vaid ainult erinevaid toodete nimetusi (erinevateks toodeteks on loetud ka erinevate tootjate ühenimelised tooted). Toodete päritolu on määratud kaubakoodi või selle puudumisel hinnasildil oleva info järgi.

Kauplusevaatlusest selgus, et Eestis on müügil 1532 erinevat kalatoodet, neist 949 olid Eesti päritoluga (Eestis toodetud), 558 imporditud ning 25 põhjal ei olnud võimalik päritolu kindlaks määrata (tabel 5.6). Seega on kalatoodete valik Eesti kauplustes rikkalik, kuid kui arvestada erinevate tootjate poolt toodetud ühenimelisi kalatooteid üheks, siis on kalatoodete koguarv ligikaudu 40% väiksem.

Tabel 5.6. Kala ja kalatoodete erinevate nimetuste arv Eesti suuremates kauplustes

	Kodu- maiseid	Impordi- tuid	Kokku	Impordiriigid (erinevate toodete arv neist riikidest)
Värske kala	41	34	75+6*	17 FIN, 10 NOR, 3 SWE, 3 LIT, 1 ESP
Külmutatud kala	20	38	58+19*	13 LIT, 8 ARG, 5 NOR, 3 DEN, 2 ESP, 2 RUS, 2 FRA, 1 FIN, 1 THA, 1 POL
Suitsukala	168	25	193	18 LIT, 6 FIN, 1 SWE
Soolakala	120	13	133	9 LIT, 2 NOR, 2 FIN
Kuivatatud kala	30	7	37	4 LIT, 1 KOR, 1 LAT, 1 THA
Kalakonservid	126	108	234	35 THA, 23 LAT, 13 RUS, 11 KOR, 10 ESP, 6 VNM, 5 AUS, 2 LIT, 1 PHL, 1 DEN, 1 HOL
Kalapreservid	78	1	79	1 LIT
Kalakulinaaria	279	135	414	80 LIT, 34 FIN, 16 LAT, 5 SWE
Kalapulgad ja -burgerid	29	11	40	11 LIT
Krabipulgad ja -nuudlid	19	25	44	23 LIT, 2 RUS
Mereannid	39	161	200	39 ESP, 25 DEN, 24 LIT, 22 FIN, 13 IDN, 12 VNM, 9 RUS, 4 ARG, 4 NOR, 2 LUX, 2 NZL, 1 LAT, 1 MYS, 1 FRA, 1 SWE, 1 CAN
Kokku	949	558	1507+25*	

* toodete arv, mille puhul ei õnnestunud päritolu välja selgitada

Kodumaiste tootenimetuste arv ületab müügil olevaid importtooteid 1,7 korda. Suurema valikuga tootegrupid on kalakulinaaria (414 toodet), kalakonservid (234), mereannid (200) ja suitsukala (193). Kalapreservide, soolakala, suitsukala ning kalapulgade ja -burgerite grupis domineerivad kodumaised tootenimetused. Mereannid ja külmutatud kalad on enamasti imporditud.

Värske kala tootenimetuste arv on suur eelkõige seetõttu, et nii forelli kui lõhet müüakse mitmel erineval moel: tervelt, roogituna, fileena, fileelõikudena, viiludena, nn steikidena jne. Külmutatud kala puhul võib täheldada sama – seda müüakse rümbana, nahaga, nahata, fileena, fileepaladena, fileetükkidena.

Uuringust ilmnes, et imporditud värske ja külmutatud kala päritolu kindlakstegemine on keeruline. Enamus kauplustest ei kirjuta värske kala hinna juurde kauba päritoluriiki ning alati pole müüjadki kursis, millisest riigist antud kala on toodud. Külmutatud kalade puhul ei märgi maaletoojad alati pakenditele kala päritoluriiki ning viimase kindlakstegemisel ei pruugi kasu olla ka toote joonkoodist. Toote joonkood on sageli siinsete maaletoojate (ja pakendajate) poolt pakendile pandud (seega Eesti kood).

Vaadeldud 15-s kaupluses müüdi kalu ja kalatooteid 22 erinevast riigist. Imporditud kalatoodete nimetusi oli kõige enam pärit Leedust (188 erinevat nimetust; 34% imporditud nimetuste arvust), Soomest (82; 16%), Hispaaniast (52; 10%) ja Lätist (41; 8%).

Lisaks selgus kalasortimendi vaatluse käigus, et osades kauplustes märgitakse hinnasiltidel kalatööstusettevõtte nime asemel vahendaja ehk hulgimüügifirma nimi. Töötajate ning edasimüüjate nimedega eksitakse rohkem imporditud kalatoodete puhul, kuid eksimusi leidub ka kodumaiste kaupade juures. Näiteks oli juhuseid, kus Kaluri sprotikonservi tootja kohale oli hinnasildile märgitud OÜ Säga. Tegelikult toodab Kaluri *brand'i* all tooteid Dagotar/Hiiu Kalur ning Säga on üksnes tema toodete edasimüüja, mitte antud konservide tootja. Importtoodete hinnasiltidele kohaliku vahendaja nime kirjutamine võib aga tarbijaid eksitada, mistõttu võib jääda mulje, et ka antud toode on eestimaine.

Eesti kalatööstusettevõtete toodete esindatus kauplustes

Eestis tegutseb üle 90 kalatööstusettevõtte. Seetõttu uuris EKI kodumaiste kalatöötajate keskmist toodete arvu Eesti kauplustes. Vaadeldud 15-s kaupluses märgati ligi poolte Eesti kalatöötajate toodangut (kokku 41 firmat). Kaupluste sortimendis oli kõige esinduslikumalt Viru Kalatööstuse

Tabel 5.7. Eesti suuremate kalatöötajate toodete arv kauplustes (tk keskmiselt kaupluse kohta)

	Tallinnas			Mujal Eestis			Eestis kokku		
	min	max	keskmine	min	max	keskmine	min	max	keskmine
Viru Kalatööstuse OÜ	31	58	39,4	27	58	40,4	27	58	39,6
AS Dagotar/AS Hiiu Kalur	16	42	27,7	13	48	24,5	13	48	26
AS M.V.Wool	0	74	23,6	0	52	12,9	0	74	19,1
AS Paljassaare Kalatööstus	8	23	16,4	6	20	12,9	6	23	14,5
OÜ Marwel Mereroog	5	10	7,3	3	12	8,4	3	12	8,2
OÜ Kälid	0	12	7,6	0	24	10,4	0	24	8
AS Kriskal	0	8	5,4	0	10	4,8	0	10	5,1
AS Poseidon Foods	1	5	2,9	0	12	5,5	0	12	4,1
AS Makrill	2	6	4,4	1	4	2,4	1	6	3,4
AS Replent	0	9	2,7	0	11	2,4	0	11	2,7

OÜ toodangut (keskmiselt 40 toodet kaupluse kohta üle Eesti), millele järgnesid AS Dagotari/AS Hiiu Kaluri, AS M.V.Wooli ning AS Paljassaare Kalatööstuse tooted (vt tabel 5.7).

Üle-eestiliselt varieerub enim AS M.V.Wooli keskmine toodete arv (Tallinnas keskmiselt 24 toodet kaupluse kohta, mujal Eestis 13). See tuleneb sellest, et pealinna ketikauplustes (nt Selverites) on AS M.V.Woolil oma kalalett, mis võimaldab värsket kala ja kalakulinaartooteid pakkuda laiemas valikus. Maapiirkondades on AS M.V.Woolil oma kalalette aga vähem.

Kala ja kalatoodete keskmised hinnad kauplustes

Kalatoodete hinnavõrdluseks valiti välja kauplustes kõige sagedamini esinevad tooted või toote-grupid. Hinnavõrdluseks arvutati erineva suurusega pakendi hinnad kilohindadeks. Tulemustest on näha, et minimaalsed ja maksimaalsed kilohinnad varieeruvad Eesti kauplustes küllaltki palju (tabel 5.8). See on tingitud ka pakendatud ja lahtise kauba hinnaerinevustest. Reeglina on pakendatud kaup kallim kui lahtine kaup ning väiksemas pakendis kallim kui suures. Erinevalt nii

Tabel 5.8. Kala ja kalatoodete keskmised hinnad Eesti kauplustes (kr/kg)

	min	max	keskmine	hinnavahe (max/min)
Värsked forell	69.90	90.50	83.42	1,3
Värsked forellifilee	114.00	133.50	121.80	1,2
Värsked lõhe	54.90	95.00	79.19	1,7
Värsked lõhefilee	98.00	129.90	122.86	1,3
Külmutatud mintafilee nahata	69.80	88.80	77.33	1,3
Külmutatud merluusifilee nahata	74.80	91.30	79.24	1,2
Külmutatud heigifilee nahata	54.80	78.00	64.00	1,4
Külmsuitsu lõhefilee	135.00	201.00	179.58	1,5
Soolaheeringas	22.90	56.00	30.53	2,4
Soolatud lõhefilee	134.50	289.00	231.12	2,1
Soolatud forellifilee	125.90	333.30	229.49	2,6
Kuivatatud Peipsi tint	62.00	170.00	126.45	2,7
Sprotid õlis (konserv)	26.00	90.00	52.29	3,5
Suitsuräimed õlis (konserv)	35.60	50.00	41.82	1,4
Praetud Peipsi tint tomatid (konserv)	30.00	35.80	32.80	1,2
Tuunikala vees (konserv)	53.50	191.10	105.12	3,6
Vürtsikilufilee	85.00	179.10	135.15	2,1
Balti vürtsikilu (preserv)	14.50	75.00	44.21	5,2
Tallinna kilud (preserv)	31.30	43.60	35.00	1,4
Heeringafileed kastmetes ja marinaadides	34.70	126.00	70.64	3,6
Räimefileed kastmetes ja marinaadides	32.30	112.70	55.76	3,5
Kalapulgad ja -burgerid	35.33	96.72	54.49	2,7
Krabipulgad ja -nuudlid	42.50	99.17	64.29	2,3
Koorimata krevetid	57.00	99.80	73.76	1,8
Kooritud krevetid	135.00	295.00	185.86	2,2

mõnestki Eesti toiduainest (nt joogipiim) kalatoodete puhul see reegel üldiselt ka kehtib. Pakendi suuruse ja kilohinna erinevuse heaks näiteks on Balti vürtsikilud, kus erineva suurusega pakendites oleva kala kilohinna vahe on rohkem kui 5-kordne - 100-grammises pakendis Balti vürtsikilu maksis mõnes kaupluses 75 kr/kg, kuid 1-kilostes pakendites tooteid võis osta ka hinnaga 14.50 kr/kg. Enamikes vaadeldud tootegruppides jäi maksimum- ja miinimumhinna vahe alla 3 korra. Seega tarbijatel tasub kalatoodete ostmisel hoolega vaadata ka pakendite kaalusid, sest kalatoodete puhul on hinnavaheed eri pakendite vahel märgatavad.

EKI kalavaatlusega uuriti ka kauplustes enim esindatud ja võimalikult võrreldavate kodumaiste ja imporditud kalatoodete keskmiste kilohindade erinevusi. Analüüsi kolme erinevat tootegruppi (tabel 5.9). Hinnavõrdlusest järeldus, et lisanditega heeringafileeide puhul on kodumaise toodangu keskmine kilohind 11 krooni võrra (17%) kõrgem kui imporditud kaubal, mis on ka üheks põhjuseks, miks Leedu tooted on Eestis konkurentsivõimelised ning nende sortiment on suur. Sama on näha kalapulgade ja -burgerite puhul – Eestis toodetu on ligikaudu 16% kallim kui Leedust pärit kalapulgad. Eesti ja Leedu krabipulgade ja -nuudlite keskmises kilohinnas olulist hinnavahet ei olnud.

Tabel 5.9. **Kodumaiste ja imporditud kalatoodete keskmised hinnad kauplustes (kr/kg)**

	Kodumaine			Import			Eestis kokku		
	min	max	keskmine	min	max	keskmine	min	max	keskmine
Heeringafileeid lisanditega	46.00	92.50	74.86	43.33	83.33	63.84	43.33	92.50	66.94
Kalapulgad ja -burgerid	35.33	96.72	56.24	38.00	70.80	48.43	35.33	96.72	54.49
Krabipulgad ja -nuudlid	42.50	99.00	64.46	46.67	99.17	64.08	42.50	99.17	64.29

Kauplusevaatluse kokkuvõtteks võib öelda, et Eestis toodetud kalatoodete sortiment on küll laiem kui impordil, kuid Leedu kalatoodete positsioon Eesti turul on samuti küllalt tugev. Leedu kalatooted on konkurentsivõimelised nii hinnas kui sortimendi ulatuses.

5. osa kokkuvõte

- 2003. aasta augustis oli Eesti **suuremates toidukauplustes müügil keskmiselt** 257 kala ja kalatoodet kaupluse kohta (168 kodumaist ja 89 imporditud). Tallinna kauplustes oli imporditud kalatoodete sortiment 1,7 korda laiem kui ülejäänud Eestis. Kodumaiste toodete sortimendi laius üle-eestiliselt ei erinenud.
- **Kõige suurem on kalatoodete valik** kalakulinaaria ja –konservide tootegruppides (vastavalt 68 ja 49 toodet keskmiselt suure toidukaupluse kohta).
- Enim pakuvad **imporditud kalatooted** Eestis toodetule konkurentsi mereandide, värskete ja külmutatud kala ning krabipulkade ja –nuudlite osas.
- **Rikkalikuim oli kalatoodete valik** Stockmannis, kõige **enam kodumaiseid** kalatooteid oli Selverites. Kuid erinevates tootegruppides oli liidrikohtadel ka teisi kauplusi, k.a väljastpoolt Tallinna.
- **Värsketest kalast** on kauplustes müügil valdavalt forell, lõhe ja koha, teisi kalaliike on vaid üksikutes kauplustes. Kalatoodete valik on Tallinnas ja Pärnus parem kui teiste Eesti linnade kauplustes. Kokku oli valimi 15-s kaupluses müügil 14 erinevat liiki värsket kala. Värsket räime oli müügil vaid 4-s, lesta 2-s, ahvenat 3-s, koha 5-s ja haugi 3-s kaupluses.
- Enamikes suurtes toidukauplustes on **külmutatud kaladest** müügil heik, heigifilee, merluusifilee ja mintafilee. Teisi kalaliike oli külmutatult võimalik osta vaid üksikutes kauplustest. Valdav osa külmutatud kalast oli importpäritoluga.
- Värskete kala ja külmutatud kala puhul on kala päritolu kindlakstegemine küllaltki keeruline. Enamus kauplustest ei märgi värskete kalade hinnasiltidele päritoluriiki. Samuti pole müüjad alati kursis sellega, kust riigist vastav kala on toodud. Külmutatud kalade pakenditele ei märgi maaletoojad alati kala päritoluriiki. Aidata ei pruugi ka toote joonkood, kuna see on maaletooja poolt Eestis peale pandud (seega Eesti kood).
- Suurem osa Eestis müüdavast **suitsukalast** on Eestis toodetud. Sagedamini müügil esinenud suitsukalad olid külmsuitsulõhe, kuumsuitsuheik, külmsuitsukumbria ja -forell, kuumsuitsutursk ja –ahven. Kokku müüdi kauplustes suitsutatult 20 erinevat kalaliiki. Suitsuräime müüdi vaid 6-s kaupluses, suitsuahvenat 11-s, suitsulesta 4-s ja suitsulatikat 5-s.
- **Soolakalast** võib müügil sagedamini leida soolalõhet, –heeringat, -forelli, õrnsoolalõhet ja –heeringat. Valdav osa soolakalast oli Eesti päritolu.
- **Kalakulinaaria** ja **–konservide** sortimendis on ülekaalus küll kodumaised tooted, kuid importtoodete valik on samuti rikkalik. Kalakulinaaria grupis pakuvad Eestis toodetule konkurentsi Leedu tooted, konservide puhul mõned Lätis pärit tooted ja tuunikalakonservid erinevatest riikidest. Leedu kalakulinaariatooted on Eesti võrreldavatest toodetest odavamad (nt lisanditega heeringafilee hinnavahe on 17% Eestis toodetu kahjuks).
- Kodumaistele **kalapulkade ja –burgeritele** pakub Eesti kauplustes konkurentsi odavam Leedu toodang, kuid Eestis toodetu sortiment on laiem.
- **Krabipulkade ja –nuudlite** valiku laius ja hind on Eesti ja Leedu toodete puhul enam-vähem võrdsed. Konkurents käib 2 ettevõtte vahel.
- $\frac{3}{4}$ **mereandide** sortimendist on importtooted erinevatest riikidest.

- Eestis oli 2003.aasta augustis müügil 1532 **erinevat kalatoodet** (949 Eestis toodetud, 558 imporditud, 25 päritolu teadmata). Suurema valikuga tootegrupid on kalakulinaaria (414 toodet), kalakonservid (234), mereannid (200) ja suitsukala (193).
- Vaadeldud 15-s kaupluses müüdi kalu ja kalatooteid 22 erinevast riigist. **Impordiriikidest** olid olulisemad Leedu (188 erinevat nimetust), Soomest (82), Hispaaniast (52) ja Lätist (41).
- Vaadeldud 15-s kaupluses märgati 41 **Eesti kalatööstusettevõtte** toodangut. Kaupluste sortimendis oli kõige enam AS Viru Kalatööstuse toodangut (keskmiselt 40 toodet kaupluse kohta üle Eesti), järgnesid AS Dagotar/AS Hiiu Kalur, AS M.V.Wool ning AS Paljassaare Kalatööstus.
- Kalatoodete **hinnaerinevused** erinevate tootjate ja erineva suurusega pakendite vahel on üpris suured. Väiksemate pakendite kilohinnad on kalatoodete puhul reeglina oluliselt kõrgemad kui suuremate pakendite puhul.

6. KALA TARBIMINE

6. Kala tarbimine

Kala ja kalatoodete tarbimise peatükk koosneb kahest osast: Eesti Statistikaameti leibkonnauuringute põhjal koostatud ülevaatest kalale ja kalatoodetele tehtud kulutustest ja tarbimiskogustest ning EKI tarbijauuringu põhjal tehtud ülevaatest Eesti elanike kala ja kalatoodete tarbimisharjumuste ja eelistuste kohta.

Kulutused kalale ja kalatoodetele ning kalatarbimine

Eesti elanike keskmised kulutused on ESA leibkonnauuringute andmeil kasvanud reaalsel ostujõudu arvestades 1996-2002. aastal kokku 22% (nominaalkasv 72,3%). Toidukulutuste reaalkasv oli viimasel 7 aastal hinnaindeksit arvestades 3,5%. Toidukulutuste osakaal kogukulutustes väheneb jätkuvalt (2002.a 30,5%).

Kulutused kalatoodetele kasvasid 1996-2002. aastal 58,3% võrra ehk 210 kroonilt (1996.a) 332 kroonini (2002.a) elaniku kohta aastas.

Tabel 6.1. **Elanike kulutused** (kr elaniku kohta)

	Kulutused kuus kokku	Kulutused toidule kuus (v.a alkoh. j-d.)	Kulutused toidule aastas	Toidu osa tarbimis- kuludes, %	Kulutused kalale ja kalatoodete le kuus	Kulutused kalale ja kalatoodete le aastas
1996	1430,8	589,2	7070,4	41,2	17,5	210
1997	1661,9	614,3	7371,6	37,0	19,2	230
1998	1880,9	638,2	7658,4	33,9	20,2	242
1999	1915	631,6	7579,2	33,0		
2000	2234,4	716,4	8596,8	32,1	27,3	327
2001	2320,7	735,6	8827,2	31,7	24,6	295
2002	2465,0	752,4	9028,8	30,5	27,7	332
Kasv '02/'96, %	72,3	27,6		-26,0	58,3	58,1
Reaalkasv '02/'96, %	22	3,5				21,6

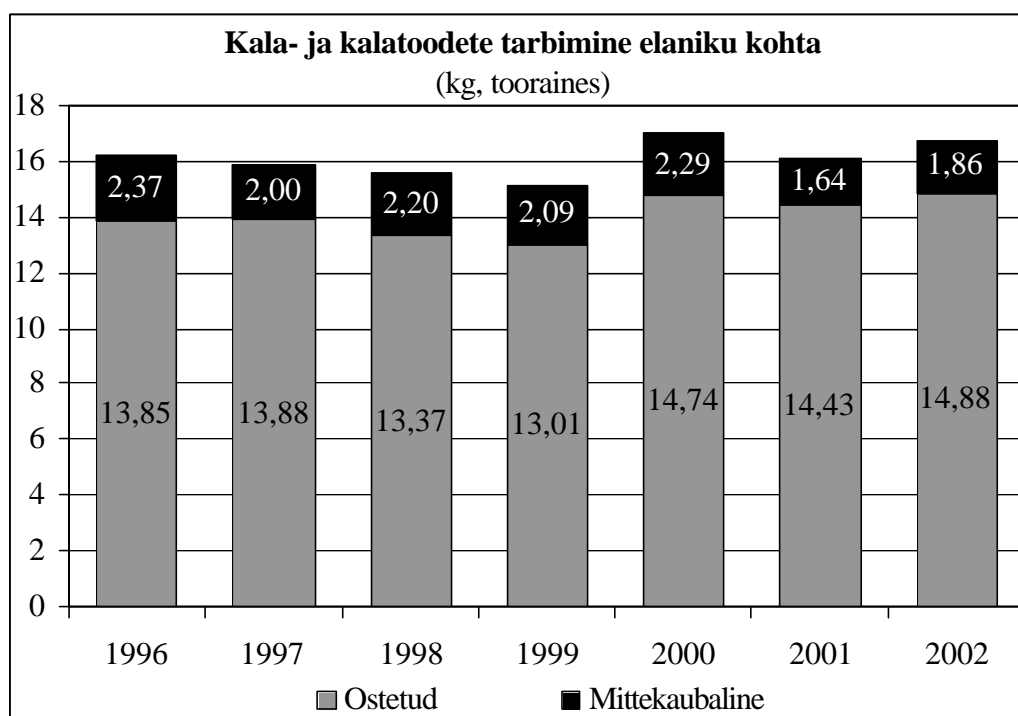
Allikas: ESA leibkonnauuringud

Vaatamata kalatoodete ostmiseks tehtavate kulutuste 58%-lisele suurenemisele on tarbitava kala kogus ESA andmetel viimase 7 aastaga suurenenud vaid 2% (toote kaalus), seejuures ostetud kogused on suurenenud 5,6%, kuid tasuta saadud või omapüütud kala kogused on vähenenud 21,7%. Niinimetatud mittekaubaline tarbimine väheneb üldiselt ka teiste toiduainegruppide osas.

Tabel 6.2. **Kala ja kalatoodete tarbimine elaniku kohta keskmiselt aastas** (kg)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2002/ 1996, %
Ostetud	12,6	12,8	12,2	11,8	13,3	13,0	13,3	5,6
Mittekaubaline tarbimine	2,3	1,9	2,1	2,0	2,2	1,6	1,8	-21,7
Kokku	14,9	14,7	14,3	13,8	15,5	14,6	15,1	2,0
Kokku ümber arvestatud kalale	16,2	15,9	15,6	15,1	17,0	16,1	16,7	3,1

Allikas: ESA

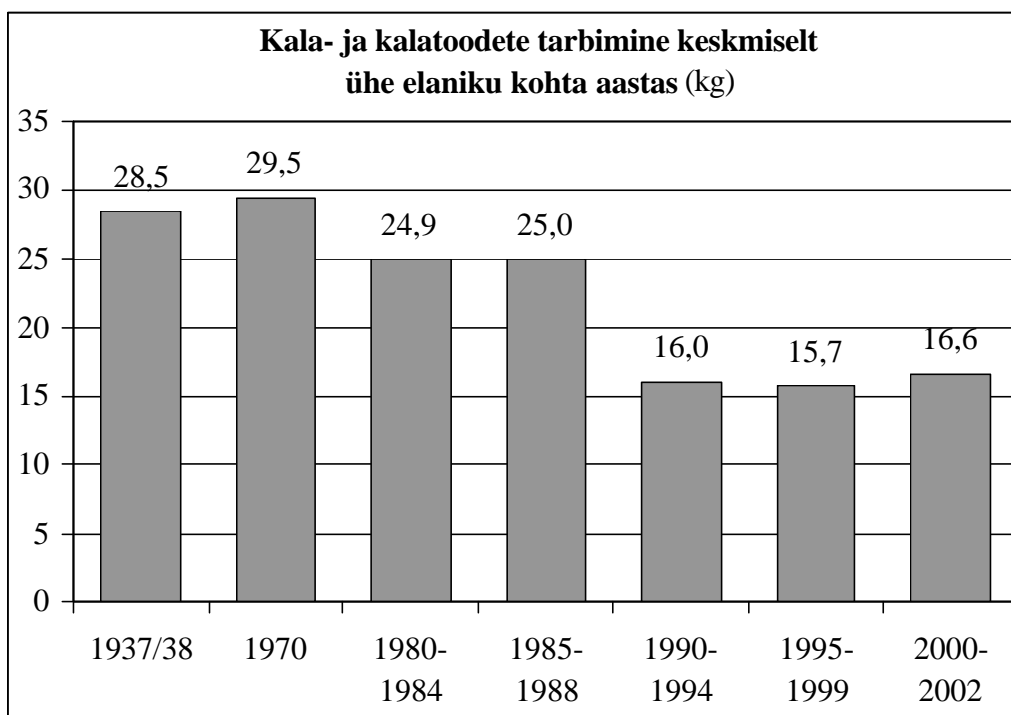

Kala- ja kalatoodete tarbimiskogused on viimase 7 aasta jooksul kasvanud vähem kui näiteks liha- ja piimatoodetel, puuviljal ja marjadel (tabel 6.3). 2002. aastal tarbiti Eestis kalatooteid ühe elaniku kohta vaid 0,5 kg ehk 3% enam kui 1996. aastal.

Tabel 6.3. **Toiduainete tarbimine ühe elaniku kohta** (kg, ümberarvestatult toorainele)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2002/1996, %
Teraviljatooted	102	104	92	92	89	88	85	-16,7
Lihatooted	54	55	56	59	60	61	62	+14,8
Piimatooted	246	250	241	256	273	268	271	+10,2
Kalatooted	16,2	15,9	15,6	15,1	17,0	16,1	16,7	+3,1
Puuvili, marjad	97	109	95	97	121	118	118	+21,7
Köögiviljad	88	93	91	84	91	87	93	+5,7
Kartul	144	139	121	116	124	120	99	-31,3

Kui võrrelda kala- ja lihatoodete tarbimiskoguseid, siis on näha, et kalatooteid tarbivad eestlased 3,7 korda vähem kui lihatooteid ning kuna kalatoodete tarbimine on aastate jooksul suurenenud oluliselt vähem kui lihatoodetel, siis vahe kala- ja lihatoodete tarbimises on praegu suurem kui aastaid tagasi. Kala ja kalasaaduste tarbimine Eestis vähenes tunduvalt alates 1990-ndatest aastatest ning on praegu tunduvalt väiksem kui eelnevatel aastakümnetel (joonis 6.2).

Tabel 6.4. Kala tarbimine Euroopa riikides

	Kala tarbimine kg/el, tooraines	Toidukulude osakaal kogukulutustes, %	Kala osakaal toidukuludes, %
	1996	1999	1999
Belgia+Lux	20,9	12,1	6,6
Taani	24,0	11,6	5,2
Saksamaa	14,9
Kreeka	26,1	15,7	8,3
Hispaania	40,7	17,3	13,9
Prantsusmaa	29,8	15,2	6,6
Iirimaa	17,2	13,6	2,9
Itaalia	23,5	17,4	9,2
Holland	15,8	9,5	3,2
Austria	14,2	12	2,5
Portugal	63,3	20,5	15,6
Soome	34,0	13,2*	3,9
Rootsi	30,1	12	5,0
Suurbritannia	21,5	9,5	4,2
EU 15	24,9
Island 1999	46,2
Norra 1999	37,3	12,1	6,6
Šveits	...	7,8	...
Eesti 2002	16,2	30,1	4,0

*2001-2002

Allikas: Consumers in Europe. Facts & Figures. Eurostat 2001

Lääne-Euroopas on kala osakaal leibkonna toidukulutustes riigiti suhteliselt erinev, ulatudes 2,5%-st Austrias 15,6%-ni Portugalis. Enam tarbitakse kala Portugalis (63 kg/el), Islandil (46 kg/el), Hispaanias (41 kg /el), Norras (37 kg/el). Kala tarbimine on üldiselt väiksem kui liha tarbimine: liha tarbimine ületab kala tarbimist Islandil 1,6 korda, Norras 2,5 korda, Rootsis 3,4 korda, Šveitsis 6,7 korda (Eestis 3,7 korda).

Kalatoodete osakaal toiduratsioonis kipub paljudes riikides pigem vähenema kui tõusma. Eesti näitaja (17 kg/el tooraines) jääb koguseliselt Põhjamaadele esialgu tublisti alla. Selle kasvu piirab hinnatõus, värske kala halb kättesaadavus ja elanike suhteliselt madal ostujõud võrreldes teiste riikidega.

Eesti kala ja kalatoodete tarbimine moodustab alla 2/3 Euroopa tarbimise tasemest.

Kui Eestis kulutatakse kalale 332 kr elaniku kohta aastas, siis näiteks Soomes 990 kr (63,26 eurot) aastas.

Arvestades kala tervislikke omadusi, võiks kalatoodete tarbimine ulatuda Eestis vähemalt Skandinaaviamaade tasemele (30-40 kg elaniku kohta aastas).

Kui arvestada, et toidukulutused on 1996-2002. aastatel kasvanud 3,5% võrra (reaalkasv), siis samas tempos kasvu jätkumise korral on kalatoodete tarbimise kasvuks vähe võimalusi. Kuid palju sõltub ka alternatiivsete toodete (eelkõige liha) hinnamuutustest lähiaastatel.

Sarnaselt Eestiga on kalatooted ka EL-s olnud üheks kiiremini kallinenud toiduainegrupiks viimastel aastatel.

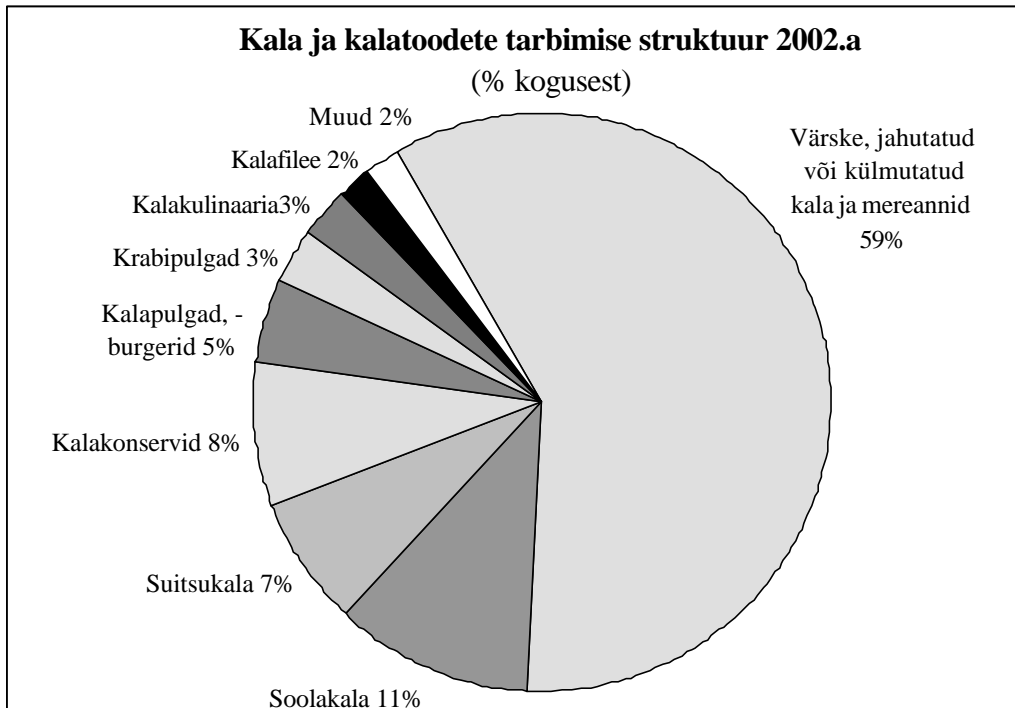
Tabel 6.5. **Toiduainete hinnamuutus 1996-2000 EL-s** (1996.a=100)

	2000.a (%)
Toit kokku	104
Teraviljatooted	104
Lihatooted	102
Piimatooted, munad	101
Õli, rasvad	92
Puuviljad	105
Kalatooted	116
Kalatooted Eestis	127

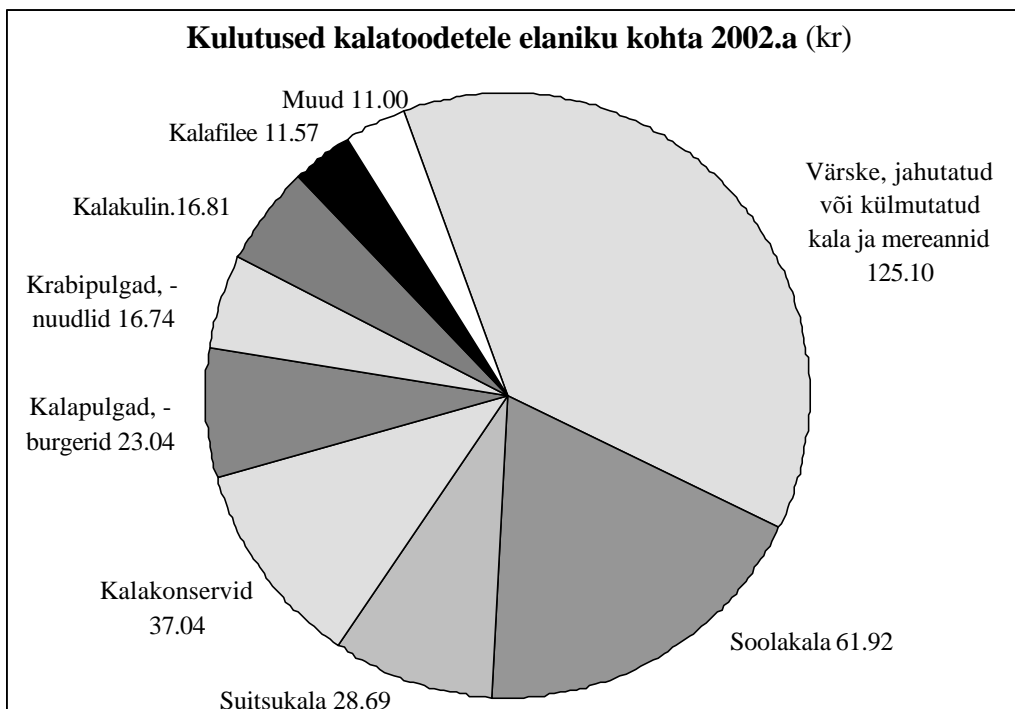
Suurema osa (59%) Eestis tarbitavast kalast moodustas 2002. aastal ESA andmetel värske jahutatud või külmutatud kala. Eestimaalaste jaoks on olulisemad veel soolakala (11%), kalakonservid (8%) ja suitsukala (7%), teiste kalatoodete osakaal kalatarbimises on märgatavalt väiksem. Kala ja kalatoodete tarbimise struktuur 2002. aastal on toodud joonisel 6.3.

Kuna värske kala on hinnalt odavam kui suurema lisaväärtusega kalatooted, siis on ka värske kala osakaal tarbijate kulutustes kalatoodetele väiksem kui kaaluliselt – 2002. aastal kõigest 37,7% (joonis 6.4).

Joonis 6.3

Joonis 6.4

Kalatoodete tarbimise struktuur on viimastel aastatel muutunud – kalakonserve, krabipulki ja –nuudleid ning kalakulinaartooted süüakse varasemast rohkem, jahutatud või külmutatud kala ning soolakala vähem (tabel 6.6). Selle põhjuseks on nii rikkalikum suurema lisaväärtusega kalatoodete valik kui ka elanike sissetulekute kasv.

Tabel 6.6. **Kala ja kalatoodete tarbimine 1996-2002** (kg/el kohta aastas, toote kaalus)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Värske, jahutatud või külmutatud kala ja mereannid	10,24	10,25	9,85	9,16	10,25	9,57	9,90
Soolakala	1,95	2,12	1,88	1,97	2,17	2,13	1,86
Suitsukala	0,85	0,58	0,68	0,68	0,97	0,71	0,74
Kalakonservid	0,55	0,53	0,54	0,85	0,89	0,88	0,95
Kalapulgad ja -burgerid	0,81	0,77	0,47	0,40	0,43	0,50	0,54
Krabipulgad ja -nuudlid	0,00	0,00	0,16	0,13	0,18	0,22	0,32
Kulinaartooded kalast	0,19	0,15	0,14	0,17	0,29	0,27	0,34
Puhastatud või fileeritud kala	0,17	0,20	0,26	0,19	0,11	0,18	0,19
Muud tooted kalast	0,09	0,09	0,28	0,23	0,19	0,14	0,23
Kokku	14,85	14,69	14,27	13,78	15,48	14,60	15,07

Kalakuulinaartoodete ja krabipulkade populaarsuse kasvu tarbijate seas näitavad ka nende toodete ostmiseks tehtud suuremad kulutused võrreldes varasemate aastatega (tabel 6.7). Nimetatud kahe tootegrupi kulutused ühe elaniku kohta on viimastel aastatel suurenenud märgatavalt enam kui teiste kalatoodete puhul.

Tabel 6.7. **Kulutused kalatoodetele** (kr elaniku kohta aastas)

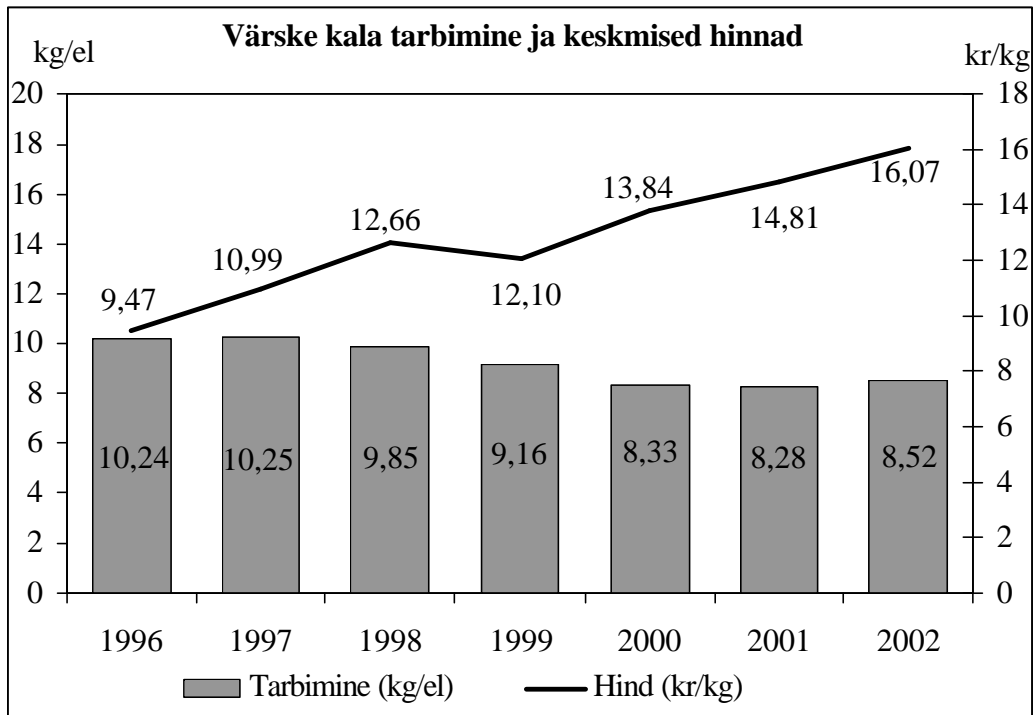
	2000	2001	2002
Värske, jahutatud või külmutatud kala ja mereannid	142.31	110.89	125.00
Soolakala	56.21	56.83	62.00
Suitsukala	36.58	27.80	29.00
Kalakonservid	32.91	32.47	37.00
Kalapulgad ja -burgerid	18.77	22.04	23.00
Krabipulgad ja -nuudlid	11.62	12.58	17.00
Kulinaartooded kalast	13.00	13.00	17.00
Puhastatud või fileeritud kala	5.00	12.00	12.00
Muud tooted kalast	10.60	7.00	10.00
Kokku kala	327.00	294.61	332.00

Värske kala hinnad on 7 aastaga tõusnud 70% (joonised 6.5-6.8). Hinnatõus on olnud suur erinevate kalaliikide kallinemise tõttu, kuid ka seepärast, et üha enam on müügil kallimaid kalaliike.

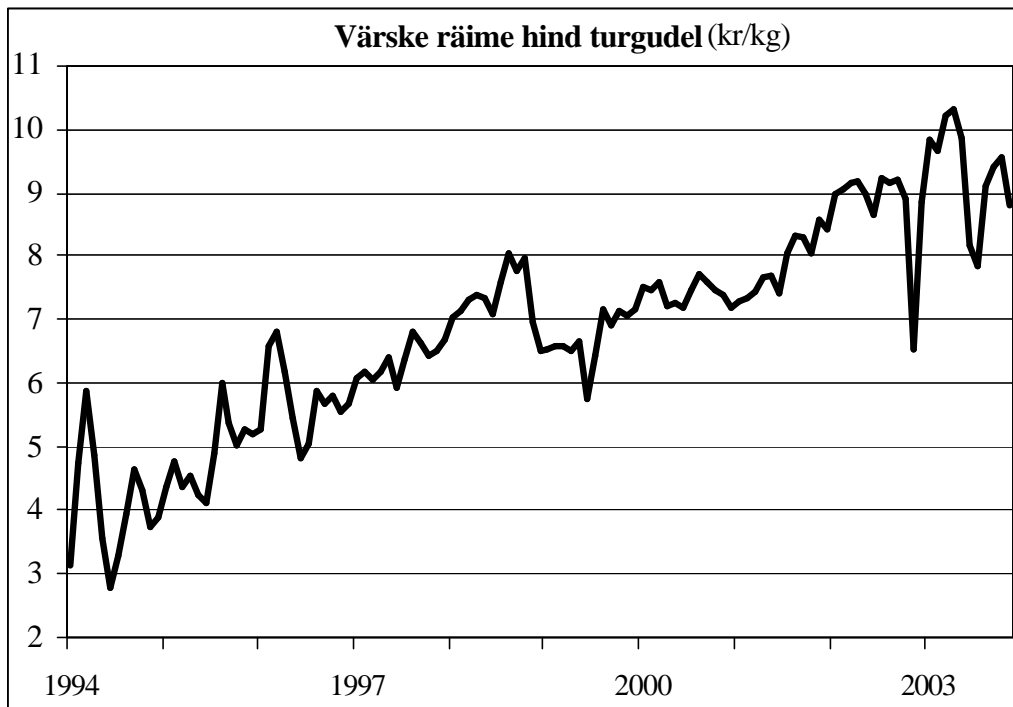
Hinnatõusu tõttu on ka **soola- ja suitsukala** tarbimine viimase 3 aasta jooksul vähenenud (joonis 6.9).

Muude kalatoodete tarbimine on küll suurenenud, kuid kogused on elaniku kohta väikesed. Kalakuulinaartoodete tarbimine on kasvanud vaatamata iga-aastasele hinnatõusule (tabel 6.8).

Joonis 6.5

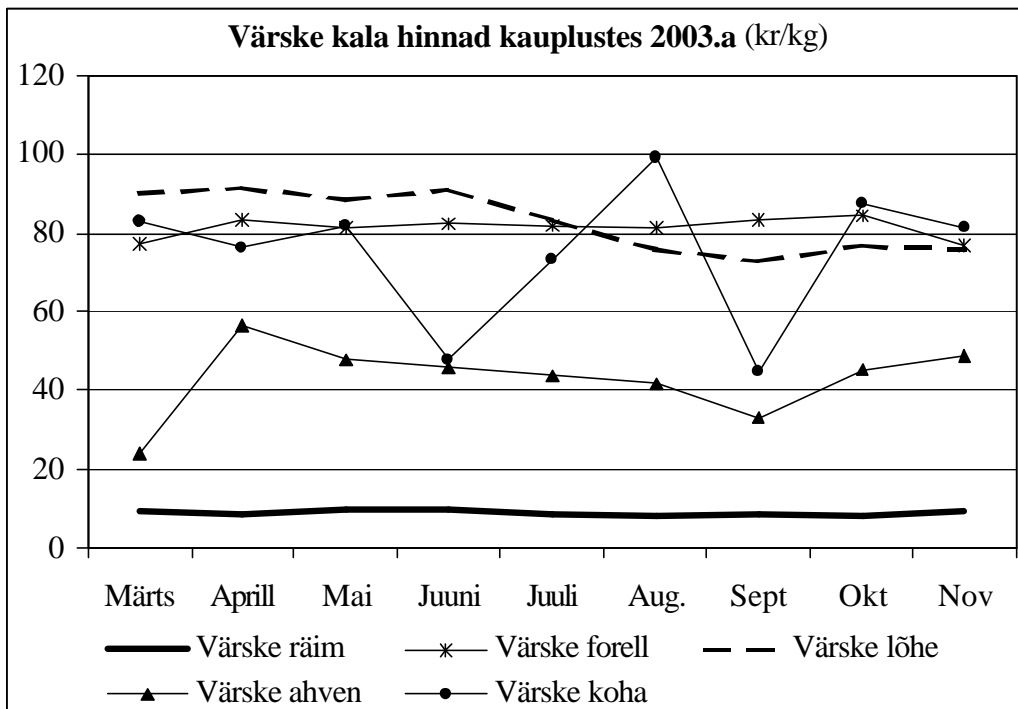

Joonis 6.6

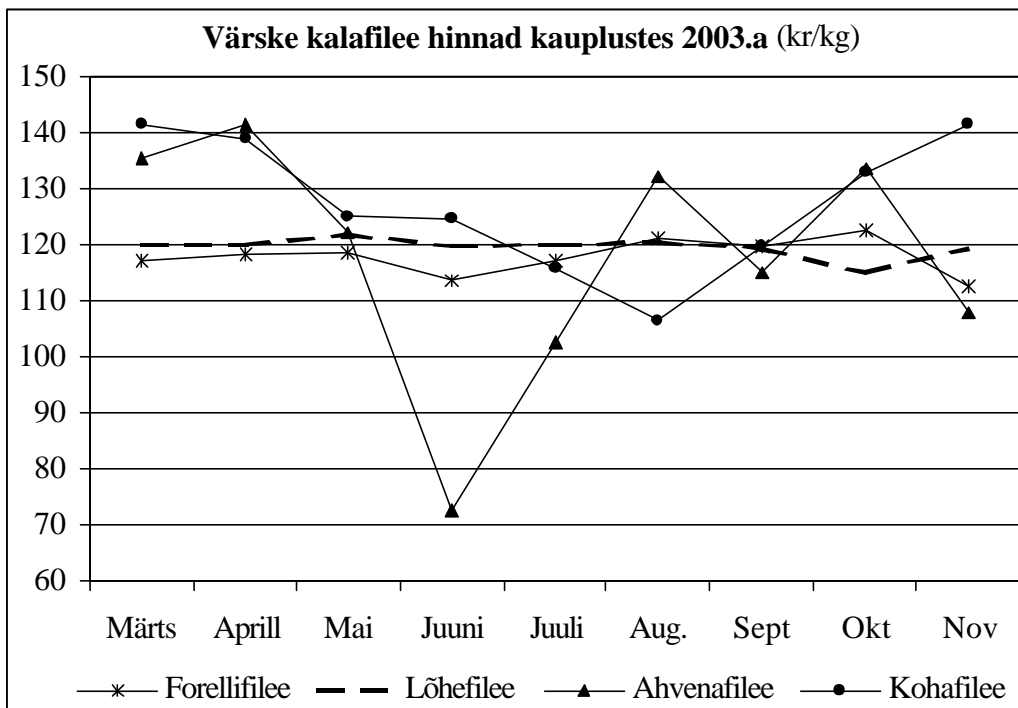
Allikas: EKI hinnavaatlused

Joonis 6.7

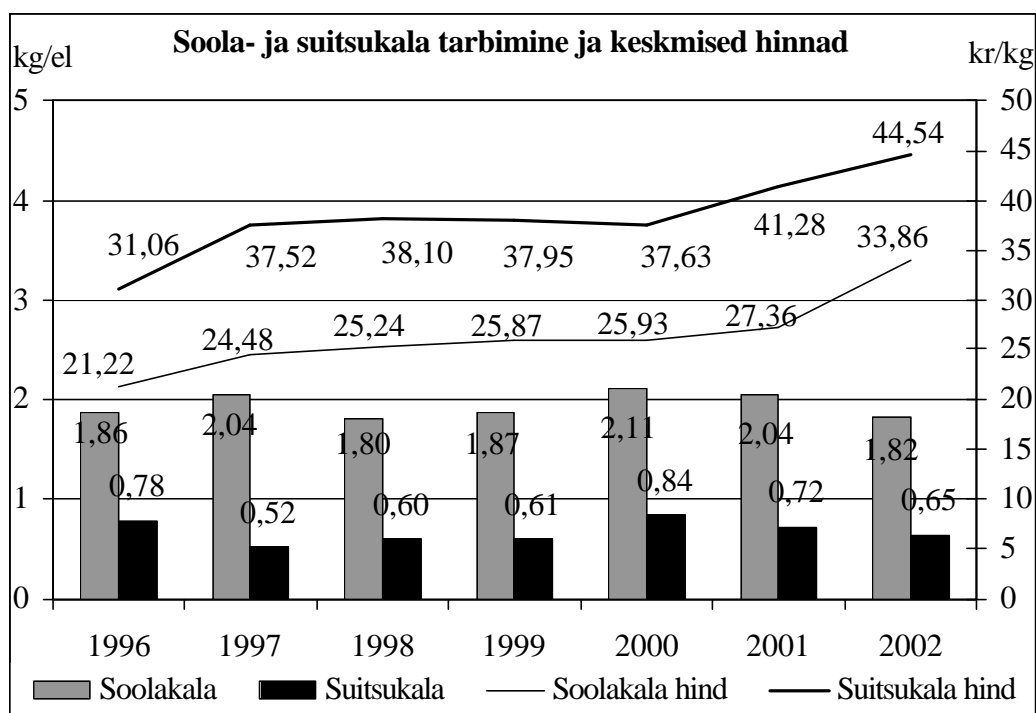

Allikas: EKI hinnavaatlused

Joonis 6.8

Allikas: EKI hinnavaatlused

Tabel 6.8. Muude kalatoodete tarbimine ja hinnad

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Kulinaartooded kalast kg	0.19	0.15	0.14	0.17	0.29	0.27	0.34
Puhastatud või fileeritud kala	0.17	0.20	0.26	0.19	0.11	0.18	0.19
Muud tooted kalast kg	0.09	0.09	0.28	0.23	0.19	0.14	0.23
Kulinaartoodete hind	45.75	50.35	54.91
Puhastatud kala hind	48.74	64.65	62.02
Muude toodete hind	31.59	30.29	32.76

Kala ja kalatoodete tarbimisharjumused

Ülevaade kala ja kalatoodete tarbimisharjumustest, ostueelistustest kalatööstuste tuntusest põhineb EKI poolt läbiviidud tarbijauuringu tulemustele. Kala tarbijauuring viidi läbi augustis ja septembris kirjaliku küsitluse vormis. Ankeetidele vastas 793 vastajat üle Eesti.

Tabel 6.9. Kala ja kalatoodete sömissagedus

	% vastanutest
Vähemalt paar korda nädalas	21
Umbes kord nädalas	36
Paar korda kuus	26
Umbes kord kuus	11
Harvemini	5
Ei söö kala ega kalatooteid üldse	1

Tarbijauuringust selgus, et üle poolte (57%) Eesti elanikest sööb kala ja kalatooteid vähemalt kord nädalas ja ligi neljandik (26%) vähemalt korra paari nädala kohta (tabel 6.9). Üldse ei söö kala ega kalatooteid vaid 1% eestimaalastest. Teistest sagedamini söövad kala suurlinnades elavad, jõukamad ning vanemad inimesed.

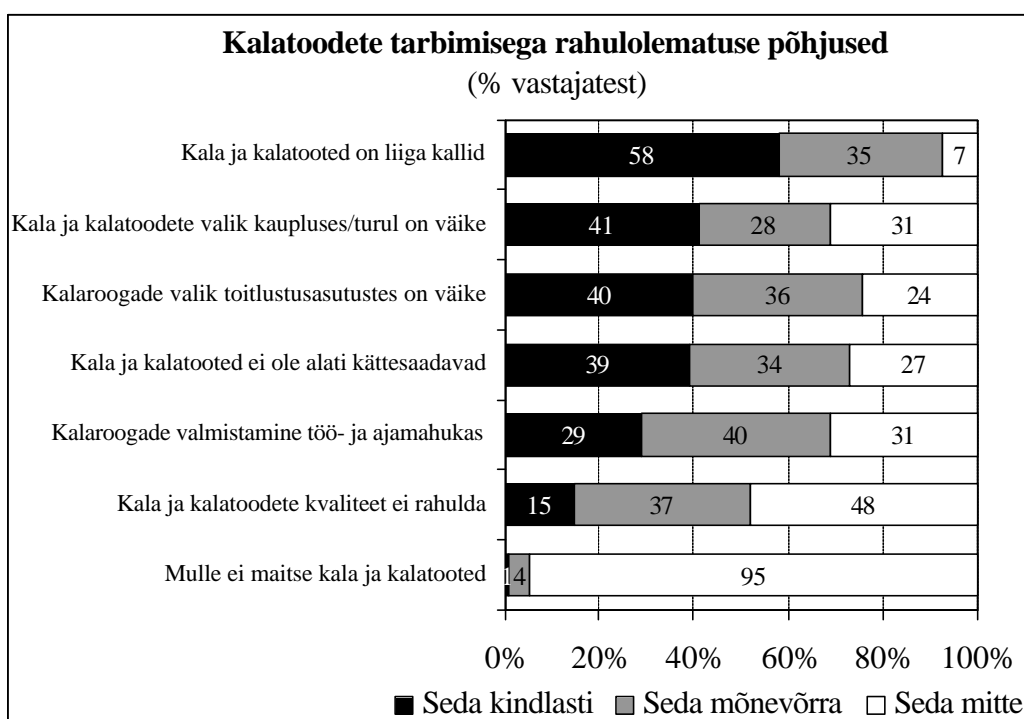
Suurem osa (62%) Eesti elanikest on oma praeguse kala ja kalatoodete söömissagedusega rahul (tabel 6.10). 36% vastajatest arvas, et nad sooviksid kala või kalatooteid süüa praegusest sagedamini. Vähem rahul olid eelkõige väikelinnades ja maal elavad eestlased. Seega on ligikaudu kolmandik Eesti elanikest potentsiaalsed kalatoodete tarbimise suurendajad.

Tabel 6.10. **Rahulolu kala ja kalatoodete söömissagedusega**

	% vastanutest
Jah, olen täiesti rahul	28
Olen enam-vähem rahul	34
Pigem ei ole rahul	25
Ei ole üldse rahul	11
Ei oska öelda	2

Rahulolematust kala ja kalatoodete söömissagedusega põhjustab kõige enam nende kõrge hind, kuid oluliste takistustena nimetasid vastajad ka kala ja kalatootude väikest valikut kauplustes ja toitlustusasutustes ning kättesaadavuse probleeme (müügikohad kaugel) (joonis 6.10). Inimesed, kes on harjunud omapüütud kala püüdma, sööb kala vähem siis, kui merelt saadud saak on väiksem. Kalliks pidasid kala ja kalatooteid kuni 2000-kroonise kuusissetulekuga (pereliikme kohta) ja üle 50-aastased inimesed, mitte-eestlaste jaoks on see olulisem takistus kala tarbimisel, kui eestlastele. Väikse kalavaliku üle nii kauplustes kui toitlustus-

Joonis 6.10

asutustes nurisesid eelkõige väikelinnades ja alevikes elavad inimesed. Kauplustes müüdava kalavalikuga ei ole päris rahul ka jõukamad tarbijad, kes sooviksid paremat valikut kiiresti valmistatavatest kalarooadest.

Värsket kalast söövad eestimaalased põhiliselt odavat räime ja kilu. Kolmandik vastajatest sööb värsket räime või kilu iga nädal, kolmandik korra kuus (tabel 6.11). Sagedamini söövad kilu Tallinnast väljaspool elavad, vanemad, väiksema sissetulekuga eestlased. Keskmise hinnaklassi kalu (lest, karpkala, ahven, makrell, tursk jt) sööb iga nädal vaid 11% ja korra kuus 32% vastajatest. Neid süüakse rohkem Tallinnas ja teistes suurlinnades. Jõukamad ja mitte-eestlased söövad keskmise hinnaklassi kalu sagedamini kui väikesemate sissetulekutega inimesed ja eestlased. Kallimaid kalu (lõhe, forell, koha jt) sööb aeg-ajalt 70% tarbijatest, kuid vaid 9% sööb neid iga nädal ning 23% korra kuus. Kallimate kalade sööjaid on enam Tallinnas ja teistes suurlinnades ning nad on keskmisest jõukamad. Seega mida kõrgema hinnaklassi kalad, seda vähem on neil tarbijaid ja seda harvemini neid süüakse, mis on ka Eesti elanike sissetulekuid arvestades igati loogiline tulemus.

ESA andmetega sarnaselt näitasid ka tarbijauuringu tulemused, et värsket ja külmutatud kala süüakse praegu vähem kui 5 aastat tagasi (tabel 6.12). Pooled tarbijatest ei ole räime ja kilu söömist viimase 5 aasta jooksul muutnud, kuid seda on vähendanud 33% vastajatest (põhiliselt jõukamad inimesed). Ka keskmise hinnaga ja kallimaid kalu süüakse Eestis vähem kui 5 aastat tagasi. Vähem söövad eelkõige suurlinnadest väljas elavad väiksemate sissetulekutega tarbijad, varasemast rohkem söövad kallimaid ja keskmise hinnatasemega kalu põhiliselt noored jõukamad tallinlased.

Viimase aasta jooksul ei ole kolmandik tarbijatest söönud odavamaid või keskmise hinnaklassiga ja pooled kallimaid **suitsukalu**. Suitsukala sööjatest on enamik teinud seda kas korra kuus või harvem. Iganädalasi suitsukalasööjaid on alla 10% tarbijatest, kallimate suitsukalade puhul vaid 3%. Suitsuräime ja teisi odavamaid suitsukalu süüakse põhiliselt Tallinnast väljaspool ning nende sööjate hulgas on valdavalt eestlased, vanemad ja väiksemate sissetulekutega inimesed. Keskmise hinnaklassi suitsukala söövad mitte-eestlased eestlastest enam ning need on valdavalt jõukamad inimesed. Kallimaid suitsukalu ostavad teistest sagedamini suurlinnades elavad suuremate sissetulekuga 30-64-aastased inimesed. Suitsukala tarbimist viimasel 5-1 aastal on suurendanud vaid vähesed tarbijad (odavamate kalade puhul 6%, kallimate puhul 11%). Valdav osa eestimaalastest ei ole seda muutnud või on seda pigem vähendanud. Keskmise hinnatasemega ja kallimaid suitsukalu söövad varasemast vähem eelkõige väiksemate sissetulekutega maal ja alevikes elavad inimesed. Kallima suitsukala tarbimise suurendajad on põhiliselt noored jõukamad linnainimesed.

Soola- ja vürtsikala sööjaid on Eestis rohkem kui suitsukala sööjaid. Ligi pooled (48%) vastajatest söövad soola- või vürtsikala korra kuus või sagedamini, 26% vastajatest harvem ja neljandik vastajatest ei ole neid viimase aasta jooksul üldse söönud. Soola- ja vürtsikala söövad vanemad inimesed rohkem kui noored. Soolakala tarbimiskoguste vähenemistrendi tõestavad ka tarbijate väited – 48% sööb seda sama palju kui 5 aastat tagasi, 27% sööb vähem ja vaid 8% sööb rohkem. Vähem söövad põhiliselt väiksemate sissetulekutega eestimaalased.

Tabel 6.11. **Erinevate kala ja kalatoitude söömissagedus viimasel aastal** (% vastajatest)

	Kord või paar nädalas	Korra kuus	Harvem	Ei söönud üldse
<u>Road värskest (ja külmutatud) kalast</u>				
Räim, kilu jt odavamad kalad	33	34	24	9
Lest, karpkala, ahven, makrell, tursk jt keskmise kallidusega kalad	11	32	41	16
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	9	23	38	30
<u>Suitsu-, soola- ja kuivatatud kala</u>				
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	9	24	35	32
Suitsulest, suitsukarpkala, suitsumakrell jt keskmise kallidusega kalad	5	24	41	30
Suitsulõhe, suitsuforell jt kallimad kalad	3	14	30	53
Soolakala, vürtsikala	18	31	26	25
Kuivatatud, vinnutatud kala	4	9	22	65
<u>Muud kalatooted</u>				
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatid, tuulehaug õlis jt)	20	40	30	10
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, Balti vürtsikilud, soolalõhe õlis jt)	11	31	33	25
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plast-pakendis (räimed koduses marinaadis, silgusült, heeringa fileetükid erinevates kastmetes jt)	11	32	30	27
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	18	36	28	18
Krabipulgad ja -nuudlid	14	34	26	26
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	2	9	22	67

Kuivatatud ja vinnutatud kala süüakse Eestis vähe ja ka nende sööjaid on vähe (65% vastajatest ei ole viimase aasta jooksul neid üldse söönud). Seda söövad põhiliselt nooremad mitte-eestlastest mehed. Ka kuivatatud kala süüakse praegu vähem kui aastaid tagasi.

Kalakonservide tarbijaskond on laiem kui teistel töödeldud kalatoodetel – 20% eestimaalastest on neid viimasel aastal söönud vähemalt korra nädalas, 40% korra kuus ja 30% harvem. Tallinlased söövad kalakonserve vähem kui mujal Eestis elavad inimesed, sama võib öelda jõukamate eestimaalaste kohta. Ligi pooled (47%) eestimaalastest ei ole kalakonservide söömist viimaste aastate jooksul muutnud.

Kalapulki ja –burgereid süüakse vaid mõnevõrra harvem kui konserve. Nende sööjaid on enam noorte mitte-eestlastest suurlinlaste hulgas. Kolmandik vastajatest sööb **kalapreserve** ja **kalakulinaartooteid** korra kuus, sama palju on neid, kes söövad seda harvem ning vaid 11% sööb neid vähemalt korra nädalas. Kalapreserve söövad enam vanemad eestlased, kalakulinaartooteid Tallinnas elavad eestlased. Kalakulinaartooteid süüakse maal varasemast vähem ja linnas varasemast rohkem. Nende tarbimist on noored ja jõukamad suurendanud, kuid vanaemad ja vähemjõukad tarbijad vähendanud. Eestlaste hulgas on kalakulinaartoodete söömise suurendajaid enam kui mitte-eestlaste seas.

Krabipulki ja –nuudleid söövad ligi pooled vastajatest korra kuus või sagedamini, üldse ei söö neid neljandik eestimaalastest. Krabipulki söövad enam noored ja linnaelanikud.

Tabel 6.12. **Kala ja kalatoodete söömise muutus võrreldes 5 aasta taguse ajaga**
(% vastajatest)

	Söön rohkem	Söön sama palju	Söön vähem	Ei oska öelda
<u>Road värskest (ja külmutatud) kalast</u>				
Räim, kilu jt odavamad kalad	11	50	33	6
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	9	38	41	12
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	21	24	33	22
<u>Suitsu-, soola- ja kuivatatud kala</u>				
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	6	42	40	12
Suitsulest, suitsukarpkala, suitsumakrell/-skumbria jt keskmise kallidusega kalad	6	37	39	18
Suitsulõhe, suitsuforell jt kallimad kalad	11	25	35	29
Soolakala, vürtsikala	8	48	27	17
Kuivatatud, vinnutatud kala	3	28	27	42
<u>Muud kalatooted</u>				
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatis, tuulehaug õlis jt)	10	47	37	6
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, Balti vürtsikilud, soolalõhe õlis jt)	6	48	35	11
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plastpakendis (räimed koduses marinaadis, heeringa fileetükid erinevates kastmetes jt)	22	33	29	16
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	20	41	27	12
Krabipulgad ja -nuudlid	22	35	24	19
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	9	20	23	48

Mereannid on Eesti tarbijate jaoks veel suhteliselt võõrad ning eksklusiivsed. Neid on viimasel aastal söönud vaid 33% vastajatest, valdav osa neist on mereande söönud harvem kui korra kuus. Ka mereande söövad põhiliselt kuni 49-aastased jõukamad linnainimesed.

Tarbijauuringu järgi sööb praegu kallimaid värskaid (või külmutatud) kalu, kalakulinaar-tooteid ning kala- ja krabipulki ligi viiendik inimesi enam kui 5 aastat tagasi. Teiste kalatoodete puhul oli söömise vähendajad tunduvalt rohkem kui suurendajaid.

Kalatooted süüakse **praegu rohkem** kui varem, kuna nende valik kauplustes on suurem ja need on tervislikud, mistõttu inimesed söövad kalatooted teadlikult rohkem (tabel 6.13). Ligi 1/5 tarbijatest, kes kala või kalatooted praegu rohkem söövad, tõid selle põhjusena välja ka kalatoodete parema kättesaadavuse ja kvaliteedi tõusu. Lisaks nimetati põhjustena veel sissetulekute tõusu, maitsete ja toitumisharjumuste muutusi, teadlikkuse kasvu, krabipulki ja –nuudleid kasutatakse salatites rohkem.

Tabel 6.13. **Kalatoodete varasemast rohkem söömise põhjused**

	% vastajatest
Kala ja kalatoodete valik kaupluses/turul on praegu suurem	29
Söön teadlikult rohkem kala, sest see on tervislik	27
Kala ja kalatoodete kättesaadavus üldiselt on parem	19
Kala ja kalatoodete kvaliteet on paranenud	17
Kala ja kalatooted on praegu maitavamad	15
Endale meeldib kalaroogaid valmistada	10
Kalaroogade valik toitlustusasutustes on praegu suurem	7
Kala ja kalatooted on praegu odavamad	2

Kalatoodete **varasemast vähem** söövad pooled vastajatest kala ja kalatooted eelkõige nende kõrge hinna tõttu (tabel 6.14). Teiste olulisemate põhjustena toodi veel ära kalaroogade valmistamise aja- ja töömahukust, probleeme kättesaadavusega (müügikohad kaugel) ja väikest valikut. Need on selged vihjed tootjatele nii tootarenduseks kui ka müügitöö parendamiseks. Kalatoodete kvaliteedi osas olid kriitilised vaid üksikud vastajad. Mitmed märkisid, et on vähendanud kalatoodete tarbimist tervislikel põhjustel, kuna ei tohi enam süüa soola- ja võrtsikala. Osad püüdsid hoiduda suitsukala ja kalakonservide liiga sagedasest söömisest, sest

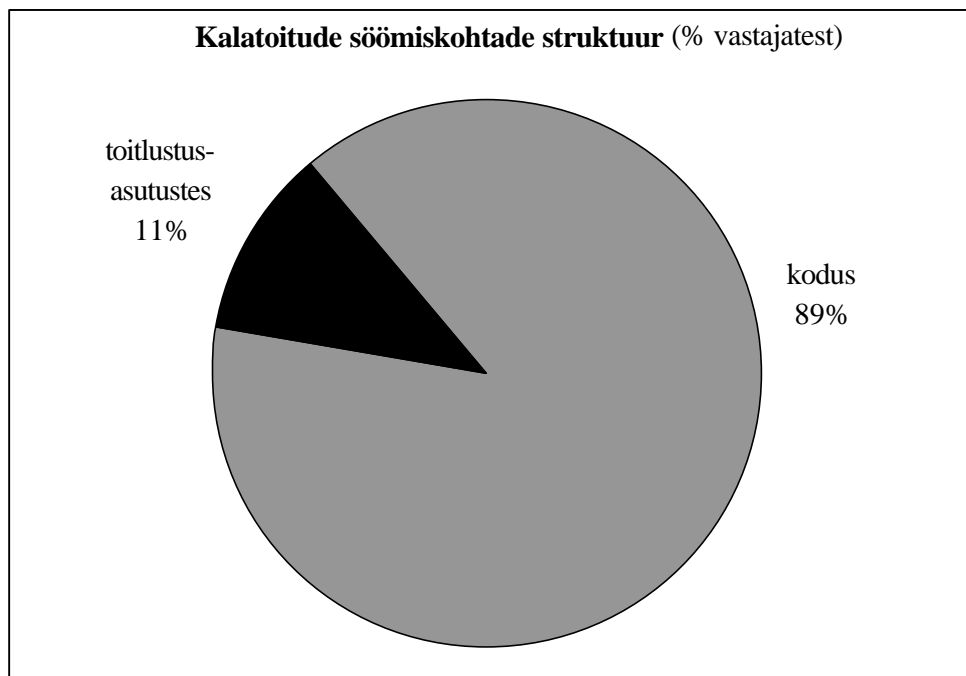
Tabel 6.14. **Kalatoodete varasemast vähem söömise põhjused**

	% vastajatest
Kala ja kalatooted on praegu kallimad	52
Kalaroogade valmistamine on aja- ja töömahukas	16
Kala ja kalatoodete kättesaadavus üldiselt on kehvem, sest kala müüakse kaugel	16
Kala ja kalatoodete valik kaupluses/turul on praegu väiksem	11
Kala ja kalatooted pole enam nii maitavad	8
Kalaroogade valik toitlustusasutustes on praegu väiksem	6
Kala ja kalatoodete kvaliteet on praegu halb või halvenenud	5

seegi ei pidavat nende arvates olema tervisele hea (nt konservides liiga palju õli) ning ka suitsukala kvaliteet oli nii mõnegi vastaja arvates praegu kehvem kui aastaid tagasi. Välja toodi ka see, et kala ja liha praeguse hinnasuhte puhul eelistatakse liha ning et odavamate kalade söömise asemel eelistatakse nüüd kallimaid. Kuna kauplustes on värskete kalade valik väike ja osadel turgudel müüakse kala ebameeldivates tingimustes (ebameeldiv tugev lõhn), siis võib ka seda nimetada takistuseks kala ostmisel ja söömisel.

Kuna suurem osa Eestis tarbitavast kalast süüakse ära kalaroogade või –toodetena kodus, siis kala tarbimise suurendamiseks tuleks põhirõhk pöörata just kalatoodete koduse tarbimise suurendamisele (joonis 6.11). Toitlustusasutustes söövad kalaroogasid teistest enam linnas elavad noored ja suuremate sissetulekutega eestimaalased.

Joonis 6.11

Kala ja kalatoodete ostmine

Kala ja kalatoodete ostmise võimalused on Eesti erinevates piirkondades väga erinevad, sest kala müümisel kasutatakse rohkem erinevaid meetodeid kui enamike toiduainete puhul. Kala müüakse Eestis kauplustes, turgudel, kalaautodest, võimalik on osta ka otse kalurilt või kalakasvatajatelt, püüda ise või saada tuttavatelt. Kala **ostukohtade struktuur** on erinev ka erinevate kalaliikide ja kalatoodete puhul. Üldistatuna võib öelda, et mida suurema lisaväärtusega (enam töödeldud) on kala või kalatoodet, seda suurem on kaupluste osakaal müügi- kohana (tabel 6.15). Vähemtöödeldud ja odavamate kalatoodete ja –liikide puhul on oluliseks ostukohaks ka turud.

Tabel 6.15. **Kala ja kalatoodete ostukohtade struktuur** (% ostetavatest kogustest)

	Kaup- lusest	Turult	Kalurilt, kalakas- vatajalt	Kala- autost (kala- kaup- mehelt)	Püüame (teeme) ise, saame tuttavatelt tasuta	Kokku
<u>ärske (ja külmutatud) kala</u>						
Räim, kilu jt odavamad kalad	31%	48%	5%	12%	4%	100%
Lest, karpkala, ahven, makrell, tursk jt keskmise kallidusega kalad	36%	36%	7%	9%	12%	100%
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	55%	22%	8%	6%	9%	100%
<u>Suitsu-, soola- ja kuivatatud kala</u>						
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	52%	32%	2%	4%	10%	100%
Suitsulest, suitsukarpkala, suitsumakrell/-skumbria jt keskmise kallidusega kalad	51%	29%	3%	4%	13%	100%
Suitsulõhe, suitsuforell jt kallimad kalad	67%	18%	4%	2%	9%	100%
Soolakala, vürtsikala	63%	23%	2%	2%	10%	100%
Kuivatatud, vinnutatud kala	32%	17%	6%	3%	42%	100%
<u>Muud kalatooted</u>						
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatis, tuulehaug õlis jt)	85%	11%	1%	1%	2%	100%
Kalapreservid plekk-karbis (Tln kilud, Balti vürtsikilud, soolalõhe õlis jt)	87%	11%	1%	1%	0%	100%
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plastpakendis (räimed koduses marinaadis, silgusült, heeringa fileetükid erinevates kastmetes jt)	89%	8%	0%	0%	3%	100%
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmut.)	91%	8%	0%	0%	1%	100%
Krabipulgad ja -nuudlid	92%	8%	0%	0%	0%	100%
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	93%	5%	0%	0%	2%	100%

Odavamaid **värsked (ja külmutatud) kalu** ostetakse põhiliselt turult (48% ostetavatest kogustest) ja kalleid põhiliselt kauplustest (55%). Suurlinnades moodustavad turuostud odavamate kalade ostudest üle 60%, keskmise kallidusega kalade puhul ligi 50% ja kallimate kalade puhul ligi 30%. Turult ostavad värsket kala teistest enam mitte-estlased ja vanemad inimesed. Maa- ja alevike elanikud ostavad ligi 30% odavamast värskest kalast ja ligi 20% keskmise kallidusega värskest kalast kalakaupmehelt (kalaautost).

Üle poole **suitsukala** kogusest ostetakse kauplustest, odavamast suitsukalast ostetakse ligi kolmandik ja kallimast ligi viiendik turult. Ka **soola- ja vürtsikala** ostetakse põhiliselt kaup-

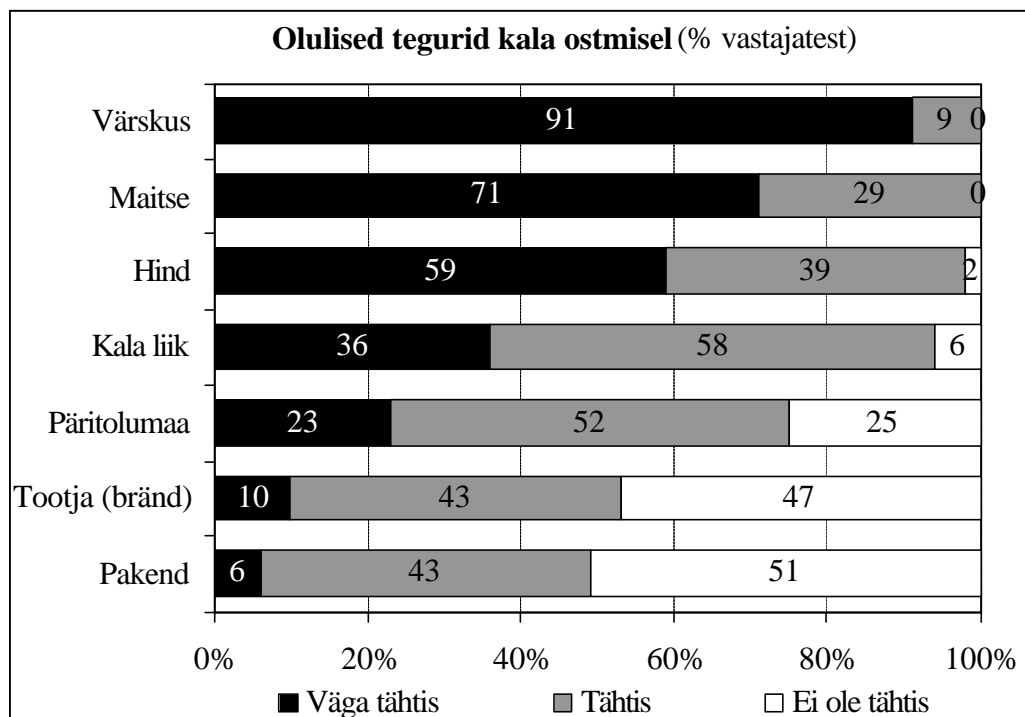
lustest, kuid ka turult ostetud kogused ei ole väiksed (23% kogu antud grupi ostudest). Suurlinnade ja mitte-eestlastest elanike puhul on turgude osakaal suitsu- ja soolakala ostukohana suurem kui mujal elavate inimeste ja eestlaste puhul. **Kuivatatud ja vinnutatud** kala tehakse põhiliselt ise (42% tarbitavast kogusest). Suurema töölusastmega kalatooteid ostetakse valdavalt kauplustest, turgude osakaalud jäävad nende puhul 5-11% piiresse.

Nagu eespool selgus takistavad kalatoodete tarbimise suurendamist Eestis ennekõike tarbijate madalad sissetulekud ja kalatoodete suhteliselt kõrge hind. Uuringus selgitati välja kuidas sissetulekute suurenemine võiks tarbijate kalatarbimist mõjutada. Kindlasti ei saa arvestada, et sissetulekute suurenemine suurendab automaatselt samavõrra ka kala ja kalatoodete kogutarbimist, kuna osade tarbijate puhul toimub tootegrupi sisene liikumine odavamalt kala-liikidelt ja –toodetelt kallimatele. Kuid Eestis on piisavalt tarbijaid, kes sissetulekute suurenedes sööks kala ja kalatooteid ka koguseliselt senisest rohkem. See peaks kalatööstustele ja kalakasvatajatele näitama, et tarbijad on huvitatud kala ja kalatooteid rohkem sööma, kuid praegune hinna- ja sissetulekute suhe seda ei luba.

Üle 70% vastajatest märkis, et **suuremate sissetulekute korral** ostaksid nad praegusest enam eelkõige kallimaid kalu (lõhe, forell, koha jt) nii värskena kui suitsutatuna (tabel 6.16). Kallimatest kaladest soovitakse osta kõige enam lõhet. Üle poolte vastajatest sooviks osta rohkem ka keskmise hinnatasemega värsked ja suitsutatud kalu (eelkõige lesta ja ahvenat) ning ligi pooled ostaksid enam kalakulinaartooteid (49% vastajatest) ja mereande (45%). Vähem on huvi kuivatatud kala, preserve, soola- ja vürtsikala ja odavamate kalade (nii värskena kui suitsutatult) vastu.

Kala ostmisel peavad tarbijad kõige tähtsamaks selle värskest, maitset ja hinda, vähem tehakse otsuseid pakendi ja tootja (brändi) järgi (joonis 6.12).

Joonis 6.12

Tabel 6.16. **Kalatoodete ostusoovid suuremate sissetulekute korral** (% vastajatest)

	Ostaksin palju rohkem	Ostaksin mõnevõrra rohkem	Ostaksin sama palju	Ostaksin vähem	Ei oska öelda
<u>Värske ja külmutatud kala</u>					
Räim, kilu jt odavamad kalad	8	18	59	7	8
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	18	41	34	1	6
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	40	38	13	1	8
<u>Suitsu-, soola- ja kuivatatud kala</u>					
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	8	19	57	6	10
Suitsulest, suitsukarpkala, suitsumakrell jt keskmise kallidusega kalad	16	38	34	2	10
Suitsulõhe, suitsuforell jt kallimad kalad	31	39	18	1	11
Soolakala, vürtsikala	8	18	55	3	16
Kuivatatud, vinnutatud kala	4	10	38	5	43
<u>Muud kalatooted</u>					
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatid, tuulehaug õlis jt)	8	23	56	6	7
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, Balti vürtsikilud, soolalõhe õlis jt)	6	20	61	4	9
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plastpakendis (räimed koduses marinaadis, silgusült, heeringa fileetükid erinevates kastmetes jt)	15	34	37	3	11
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	14	22	50	6	8
Krabipulgad ja -nuudlid	15	23	46	3	13
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	21	24	19	2	34

Värsket ja külmutatud kala on kauplustes ja turgudel saada erineval moel – terve kalana, roogitult ja fileeritult. Odavamaid kalaliike ostetakse Eestis põhiliselt puhastamata kujul, keskmise hinnatasemega kalu enam-vähem võrdselt nii puhastamata kui roogitult (vähem fileena) ning kallimaid kalu põhiliselt fileeritult (tabel 6.17). Vanemad inimesed ostavad kala puhastamata kujul enam kui nooremad ning nooremad fileerituna enam kui vanemad.

Uuringu käigus hindasid vastajad ka **kalatoodete valikut** kauplustes ja turgudel, kus tavaliselt toitu ostetakse. **Kaupluste** puhul ollakse enam rahul kõrgema lisaväärtusega kalatoodetega, mille puhul hindas valikut heaks üle poolte vastajatest ja rahuldavaks veidi alla poolte vastajatest (tabel 6.18). Värske ja suitsukala sortimendi hindamisel olid tarbijad märk-

Tabel 6.17. **Värske või külmutatud kala ostuviis** (% vastajatest)

	Enamasti puhastamata, rookimata	Enamasti roogitult	Enamasti fileeritult
Räim, kilu jt odavamad kalad	82	10	8
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	45	42	13
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	16	25	59

Tabel 6.18. **Hinnangud kala ja kalatoodete valikule põhilistes toiduostukohtades** (% vastajatest)

	Kaupluses			Turul		
	Hea	Rahuldav	Halb	Hea	Rahuldav	Halb
<u>Värske ja külmutatud kala</u>						
Räim, kilu jt odavamad kalad	21	47	32	39	54	7
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	18	48	34	26	55	19
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	39	42	19	22	51	27
<u>Suitsu-, soola ja kuivatatud kala</u>						
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	22	51	27	25	58	17
Suitsulest, suitsukarpkala jt keskmise kallidusega kalad	18	49	33	21	57	22
Suitsulõhe, suitsuforell jt kallimad kalad	33	43	24	20	53	27
Soolakala, vürtsikala	33	51	16	25	57	18
Kuivatatud, vinnutatud kala	13	41	46	20	51	29
<u>Muud kalatooted</u>						
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatis, tuulehaug õlis jt)	56	41	3	30	56	14
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, Balti vürtsikilud, soolalõhe õlis jt)	53	43	4	30	56	14
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plastpakendis (räimed koduses marinaadis, silgusült, heeringa fileetükid erinevates kastmetes jt)	48	45	7	19	52	29
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	57	40	3	24	54	22
Krabipulgad ja -nuudlid	56	40	4	23	54	23
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	35	44	21	14	42	44

sa kriitilisemad – ligi pooled pidasid seda rahuldavaks, odavamate värskete, külmutatud ja suitsukalade hinnati valikut pigem halvaks, kallimate ning soola- ja vürtsikala puhul pigem heaks. **Turgude** puhul olid vastused erinevate kalaliikide ja kalatoodete osas mõnevõrra ühtlasemad. Kõikides tootegruppides (v.a mereannid) hindas üle poolte vastajatest valikut rahuldavaks, vähem oldi rahul kallimate värskete, külmutatud ja suitsukalade, kuivatatud kalade, kalakulinaariatoodete ja mereandide pakkumisega.

Vastajad andsid ka oma hinnangu kala ja kalatoodete **väljapanekutele** kauplustes ja turgudel, kus nad tavaliselt neid tooteid ostavad. Suurem osa andis nende väljapanekule hindeks rahuldav ning seda nii kaupluste kui turgude kohta (tabel 6.19). Kaupluste puhul oldi kriitilisemad värskete, külmutatud, suitsu- ja soolakala ning mereandide väljapaneku osas, turgudel ei oldud rahul suurema töötlusastmega toodete ja mereandide väljapanekuga. Kuid üldiselt hinnati kauplustes kala ja kalatoodete väljapanekut paremaks kui turgudel, kusjuures Tallinna kauplustes sai kalatoodete väljapanek kõrgemaid hindeid kui muude linnade kaupluste väljapanekud.

Tabel 6.19. **Hinnang kala ja kalatoodete väljapanekule põhilistes ostukohtades**
(% vastajatest)

	Kauplustes			Turul		
	Hea	Rahuldav	Halb	Hea	Rahuldav	Halb
Värskete ja külmutatud kala	35	50	15	24	59	17
Suitsu-, soola ja kuivatatud kala	30	54	16	20	61	19
Muud kalatooted (kalakonservid, -preservid, kalakulinaartooted, kalapulgad ja -burgerid)	43	53	4	16	65	19
Krabipulgad ja -nuudlid	47	48	5	16	59	25
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	36	47	17	12	50	38

Vastajad hindasid ka nende poolt ostetavate kalade ja kalatoodete **kvaliteeti**. Enamasti hindasid tarbijad Eestis müüdud kalu ja kalatooteid kas heaks või rahuldavaks (tabel 6.20). Kõrgemalt hinnati kallimate kalade ja suurema töötlusastmega kalatoodete kvaliteeti, üle poolte vastajatest hindas nende kvaliteeti heaks. Odavamate ja keskmise hinnatasemega värskete, külmutatud ja suitsutatud kalade kvaliteedihinnangud jäid valdavalt rahuldavaks.

Kauplustele tehtud ettepanekutest nähtub, et kalatoodete tarbimise suurendamise põhiliseks takistuseks on nende hind (tabel 6.21). Oluliseks peeti ka värskete kala valiku suurendamist, tihedamat koostööd kalatööstusettevõtete ja kalakasvatajatega ning kvaliteetsemate kalatoodete hankimist. Mõnevõrra vähem tähtsaks peeti külmutatud, suitsu-, soola- ja kuivatatud kala ning suurema töötlusastmega kalade valiku suurendamist. Vastajad rõhutasid ka seda, et värskete kala peaks olema õigesti säilitatud ja paremini märgistatud (realiseerimisaeg ja päritolu) ning müüjad võiksid neid paremini tunda ja osata tarbijatele eri roogade valmistamiseks värsket kala soovitada. Paremat märgistamist oodatakse ka suitsukala puhul. Samuti soovitakse odavamate värskete kalade sortimendi laienemist kauplustes. Kalatarbimist aitaks

suurendada ka info kala valmistamisvõimaluste ja tervislikkuse kohta ning retseptide pakkumine kauplustes. Värske kala ja kalatooted köidaksid rohkem tarbijate tähelepanu kui neile tehtaks senisest enam reklaami. Mitmeid pretensioone tuli värske kala müügiilettide sanitaarhügieenilise olukorra kohta, seda pigem väiksemate kaupluste kohta.

Tabel 6.20. **Hinnangud ostetud kala ja kalatoodete kvaliteedile** (% vastajatest)

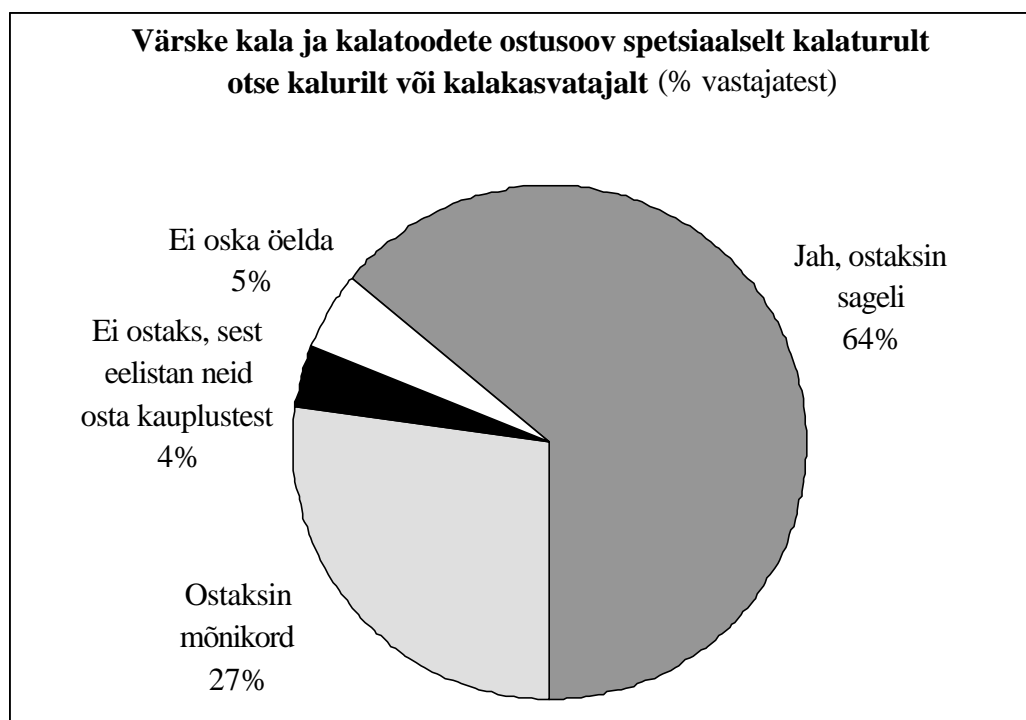
	Hea	Rahuldav	Halb
<u>Värske ja külmutatud kala</u>			
Räim, kilu jt odavamad kalad	39	57	4
Lest, karpkala, ahven, makrell jt keskmise kallidusega kalad	44	53	3
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	64	35	1
<u>Suitsu-, soola ja kuivatatud kala</u>			
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	30	61	9
Suitsulest, suitsukarpkala jt keskmise kallidusega kalad	35	60	5
Suitsulõhe, suitsuforell jt kallimad kalad	56	40	4
Soolakala, vürtsikala	43	51	6
Kuivatatud, vinnutatud kala	26	60	14
<u>Muud kalatooted</u>			
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatis, tuulehaug õlis jt)	47	48	5
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, soolalõhe õlis jt)	52	45	3
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plastpakendis (räimed kodus marinaadis, silgusült, heeringa fileetükid erinevates kastmetes jt)	55	43	2
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	55	42	3
Krabipulgad ja -nuudlid	59	39	2
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	47	49	4

Tabel 6.21. **Ettepanekud kauplustele kala ja kalatoodete pakkumise parandamiseks** (% vastajatest)

	Väga oluline	Olu-line	Ebaoluline
Pakkuma kalatooteid soodsama hinnaga	63	34	3
Tegema kalatoodetele sooduspakkumisi	60	35	5
Suurendama värske kala valikut	54	41	5
Tihendama koostööd kalatöötajate/-tootjatega	47	46	7
Hankima kvaliteetsemaid kalatooteid	46	49	5
Märkima (pakendil, hinnasiltidel) selgemalt päritolumaa ja/või tootja	45	42	13
Eelistama kodumaiste töötajate/tootjate tooteid	52	37	11
Suurendama suitsu-, soola- ja kuivatatud kala valikut	23	53	24
Suurendama muude kalatoodete valikut	21	57	22
Suurendama külmutatud kala valikut	17	53	30

Eestis, eriti Tallinnas, on aeg-ajalt arutatud **spetsiaalse kalaturu** rajamise üle, mistõttu küsiti ka antud uuringus tarbijate arvamusi selle kohta. Selgus, et kalaturult otse kalurilt või kalakasvatatelt ostuvõimalusest oli huvitatud suur osa tarbijatest – 64% vastajatest väitis, et külastaks seda sageli, 27% mõnikord. Vaid 4% tarbijatest jääksid ka kalaturu avamise korral kindlalt truuks kauplustele. See näitab, et kalaturu rajamise idee leiaks sobivate praktiliste lahenduste korral tarbijate hulgas heakskiidu.

Joonis 6.13

Kala ja kalatoodete ostueelistused

Nagu selgus kauplusevaatlusest, on Eestis müügilolevast sortimendist suurem osa küll kodumaiste tootjate valmistatud, kuid lettidel torkavad silma ka üsna paljud imporditud kalatooted (eelkõige Leedust). Küsitluse käigus uuriti tarbijatelt millise **päritoluga** kala ja kalatooteid nad viimase aasta jooksul ostnud on. Sarnaselt teiste toiduainetega eelistatakse üldiselt ka kalatoodete puhul osta kodumaiseid kaupu (tabel 6.22). Imporditud kalatoodetest on tarbijate poolt enam heakskiitu leidnud kallimad värsked ja suitsutatud kalad (nt värske Norra lõhe, Leedu ja Soome suitsukala), kalapulgad ja –burgerid (Leedu), krabipulgad ja –nuudlid (Leedu) ja mereannid. Nooremad ja üle 3500-kroonise pereliikme sissetulekuga inimesed on altimad imporditooteid ostma, kui teised tarbijagrupid. Vaatamata sellele, et imporditud (Leedu) kalakulinaariatooted on üldiselt Eesti omadest odavamad, ostavad neid jõukamad inimesed rohkem kui vähemjõukad – ligi 20% üle 2000-kroonise pereliikme kuusissetulekuga elanikud ostavad imporditud ja kodumaiseid kalakulinaariatooted enam-vähem võrdses kogustes. Imporditud kalapulki ja –burgereid ning krabipulki ja –nuudleid ostavad mitte-eestlased eestlastest enam.

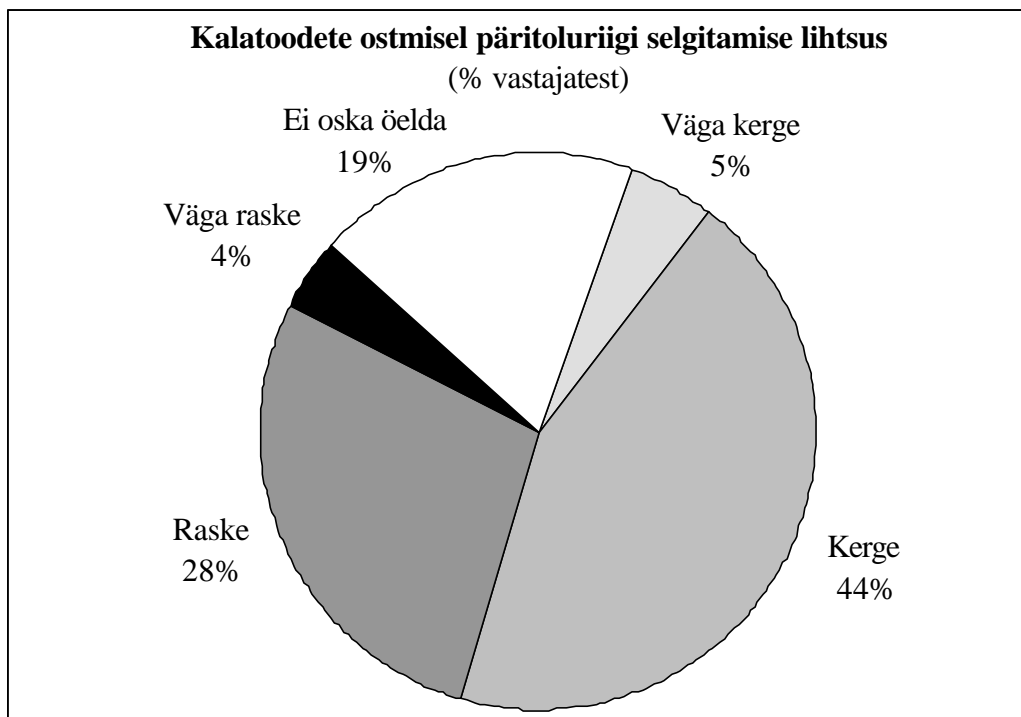
Tabel 6.22. **Kala ja kalatoodete ostud viimasel aastal päritolu järgi** (% vastajatest)

	Ostsin enamasti Eesti kaupa	Ostsin võrdselt kodumaist ja importi	Ostsin enamasti importi	Ei oska öelda
<u>Värske ja külmutatud kala</u>				
Räim, kilu jt odavamad kalad	90	4	0	6
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	68	16	1	15
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	43	28	7	22
<u>Suitsu-, soola ja kuivatatud kala</u>				
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	81	6	0	13
Suitsulest, suitsukarpkala jt keskmise kallidusega kalad	70	11	1	18
Suitsulõhe, suitsuforell jt kallimad kalad	45	24	4	27
Soolakala, vürtsikala	65	15	3	17
Kuivatatud, vinnutatud kala	52	5	1	42
<u>Muud kalatooted</u>				
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatis, tuulehaug õlis jt)	77	16	1	6
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, Balti vürtsikilud, soolalõhe õlis jt)	83	10	1	6
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plast-pakendis (räimed koduses marinaadis, silgusült, heeringa fileetükid erinevates kastmetes jt)	69	18	1	12
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	57	31	2	10
Krabipulgad ja -nuudlid	41	35	7	17
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	16	24	19	41

Kalatoodete päritolu väljaselgitamine on pooltele tarbijatele kerge või väga kerge, kuid kolmandikule valmistab see raskusi (joonis 6.14). Raskuste põhjustena märgiti eelkõige seda, et päritoluriiki ei ole toodetele märgitud või on see liiga väikeses kirjas. Kuid olulist segadust kalatoodete päritolu kindlakstegemisel tekitavad ka Eesti kalatööstusettevõtete eksitavad ja võõrapärased nimed ning osadele inimestele ka importtoodete eestipärased brändid. Värske kala päritolu polegi vastajate arvates sageli kaupluses võimalik selgeks teha, sest seda ei tea tihti ka müüjad. Turgudel on selline probleem veelgi teravam. Kokku on puutunud ka sellega, et külmutatud kala väikepakenditesse ümberpakkimisega kaob tarbijate jaoks päritolu välja-

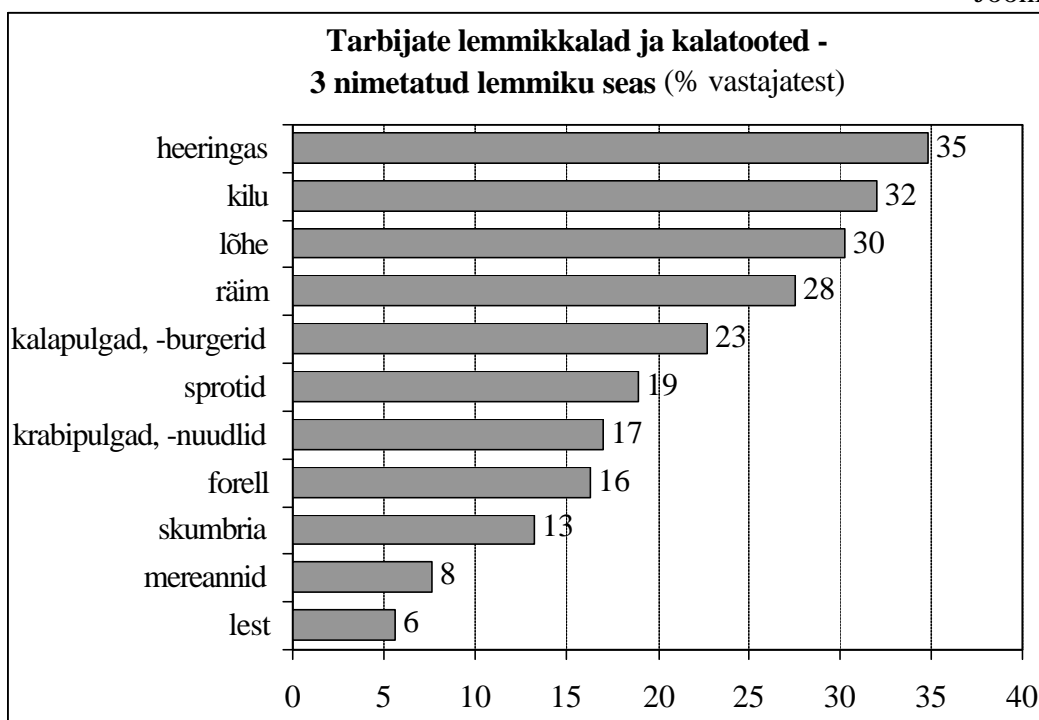
selgitamise võimalus. Kalatoodete päritolu identifitseerimist takistab veel tarbijate vähene teadlikkus Eesti kalatööstusettevõtetest ja nende poolt toodetud toodetest (s.t reklaami vähe).

Joonis 6.14

Eestimaalaste **lemmikkaladeks** võib pidada heeringat, kilu ja lõhet. 35% vastajatest nimetas oma 3 lemmikkala seas ära heeringa, 32% kilu ja 30% lõhe (joonis 6.15). Heeringat armastatakse eelkõige fileetükkidena erinevates kastmetes või marineeritult, kilu vürtsikiluna ja lõhet nii värskena, suitsutatult kui soolatult.

Joonis 6.15

Lemmiktoodete tootjana nimetati kõige sagedamini Viru Kalatööstust (19% lemmiktoote tootja nimetanutest). Sagedamini märgiti veel Esvat (ja Paljassaare Kalatööstust – 13%), Vicit (ja Viciunaid – 12%) ja Hiiu Kalurit/Dagotari (ja Kaluri brändi – 8%).

Tuntuimaks kalatööstusettevõtteks Eesti turul pidasid tarbijad Viru Kalatööstuse OÜ-d, kelle tooteid on ka kõige enam eestimaalasi ostnud (90% firma tundjatest) ning kelle toodete kvaliteeti hinnati kõige kõrgemalt (tabel 6.23). Eestlastest teab Viru Kalatööstust 94% ja mitte-eestlastest 76% vastajatest. Suurlinnadest väljas elavad inimesed teavad antud ettevõtet mõnevõrra paremini kui suurlinna elanikud.

Tabel 6.23. Kalatööstusettevõtete tuntus, nende toodete ostmine ja hinnang kvaliteedile

	Firma tuntus (% vastanutest)		Ostmine (% teadjatest)		Kvaliteet (% teadjatest)			
	Tean firmat	Ei tea firmat	Olen ostnud	Ei ole ostnud	Hea	Rahuldav	Halb	Ei oska öelda
Viru Kalatööstus	90	10	90	10	55	35	0	10
Hiiu Kalur / Dagotar	80	20	78	22	51	29	0	20
Makrill	60	40	68	32	47	22	0	31
Viciunai	53	47	67	33	40	25	3	32
Paljassaare Kalatööstus	50	50	51	49	33	24	0	43
Maseko	30	70	37	63	20	19	3	58
Poseidon Foods	16	84	21	79	13	11	0	76
Marwel Mereroog	14	86	18	82	13	8	0	79
Japs Kalatööstus	14	86	18	82	13	8	1	78
M.V.Wool	11	89	19	81	17	4	0	79
Kälid	8	92	12	88	8	7	0	85
Spratfil	4	96	5	95	3	3	0	94

Viru Kalatööstusest ei jää palju maha ka AS Hiiu Kalur, keda teadis 80% vastajatest, tooteid oli ostnud 78% firma tundjatest ning kelle toodete kvaliteeti hindas heaks 51% ja rahuldavaks 29% firma tundjatest. Hiiu Kalurit tundus mitte-eestlaste seas on oluliselt väiksem kui Viru Kalatööstusel. Hiiu Kalurit teadis 88% eestlastest ja vaid 49% mitte-eestlastest. Madalam on Hiiu Kaluri tuntus ka kuni 29-aastaste noorte seas, seda teadis 68% noortest ning 82-84% vanematest.

Tuntuselt järgmise grupi moodustavad AS Makrill (60% teadis firmat), Leedu Viciunai (53%) ja AS Paljassaare Kalatööstus (50%). Makrilli ja Viciunai tuntus on suurem Tallinnas

ning nooremate ja jõukamate inimeste seas. Makrilli tunnevad mitte-eestlased veidi paremini kui eestlased, Viciunai tuntus on eri rahvuste puhul sama. Ka Paljassaare Kalatööstust teavad tallinlased teistest paremini (59%), kuid nooremad (37%) ja mitte-eestlased (39%) teavad seda ettevõtet veel vähe.

Ülejäänud ettevõtteid tunti ning nende toodete ostjaid oli juba märksa vähem. Kvaliteedi-hinnangud jagunesid vastavalt firma tuntusele – mida tuntum on ettevõte, seda kõrgemalt hinnati ka selle firma toodete kvaliteeti.

Uuringus selgitati välja ka see kui hästi tarbijad tunnevad kalatoodete **brände**. Vaatluse alla võeti vaid brandid, mis nime poolest erinesid tootjanimedest. Kui Eesti tarbijad mõningaid suuremaid kalatööstusettevõtteid tundsid üsna hästi, siis firmade poolt kasutatavaid brände oskasid tootjanimedega kokku viia vaid üksikud inimesed. Vastajate jaoks oli problemaatiline ka brändide päritolumaade märkimine, kuigi riike osati pakkuda mõnevõrra enam kui tootjaid. See näitab, et kõikide Eestis müüdavate kalatoodete brändituntus on Eestis veel väga väike. Teistest veidi paremini tunti Viru Kalatööstuse OÜ-le kuuluvat brändi Viru Rand, AS Paljassaare Kalatööstusele kuuluvat brändi Esva ja AS Makrillile kuuluvat brändi Makra. Edetabelis neljandal kohal olev Vici bränd oli importtoodete kaubamärkidest tuntuim ning edestas kõiki teisi Eesti kalatööstusettevõtete poolt väljatöötatud brände. Teades tarbijate üldist poolehoidu kodumaiste toiduainete osas, siis võiks kohalike kalatööstusettevõtete müüki toetada ka tarbija jaoks kalatoodete brändide (pakendikujunduste) parem seostamine eesti-maisusega.

Tabel 6.24. **Kalatoodete brändinimede seostamine ettevõtete nimedega** (% vastajatest)

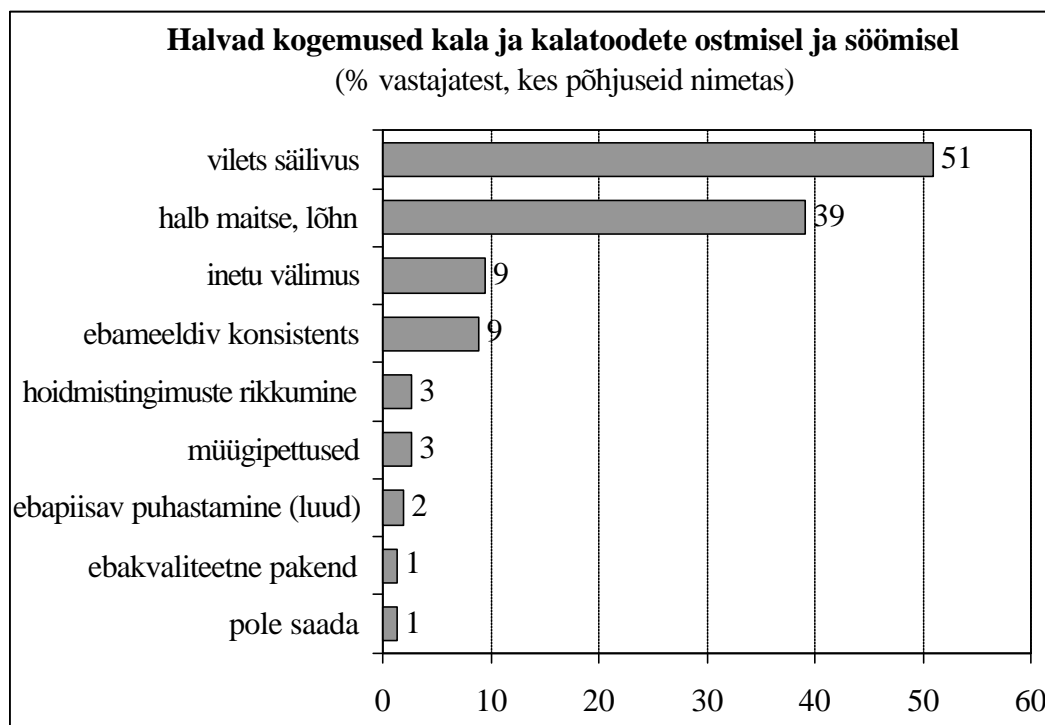
Brändinimi	Tootja nime või päritoluriiki teadis			Brändi tean, aga tootjat ei tea	Ei ole märganud, ei tea
	midagi pakkus	õigesti teadis	vaid riiki teadis		
Viru Rand (Viru Kalatööstuse OÜ)	30	6	24	57	12
Esva (AS Paljassaare Kalatööstus)	22	3	18	57	21
Makra (AS Makrill)	14	2	11	57	29
Vici (Viciunai Grupp – Leedu)	20	3	9	46	35
Kaluri (AS Hiiu Kalur)	14	3	11	35	51
Kapten Grant (UAB Makvela Geisiskes – Leedu)	7	0	3	27	66
Leedevälja (AS Kälid)	14	0	11	24	62
Zigmas (Kraitene – Läti)	4	0	3	11	85
Kipper (AS Spratfil)	2	0	2	10	88

Kalatoodete ostmisel või söömisel on viimase aasta jooksul olnud **halbu kogemusi** 26%-l vastajatest. Halvad kogemused olid enamasti seotud kala või kalatoodete säilivusega (51% vastajatest, kes halbu kogemusi märkis) (joonis 6.16). Sageli väideti, et kalatoodete pakendil oli küll kehtiv säilimisaeg, kuid vaatamata sellele olid tooted pakendite avamisel riknenud. Sarnaseid kaebusi tuli nii vaakumpakendite, konservide kui külmutatud toodete kohta.

Mitmed vastajad olid kala või kalatoodete söömisest saanud toidumürgituse, mis samuti on tõenäoliselt seotud säilitamistingimuste mittetäitmisega. Kalatoodete säilivuse osas oli vastajatel pretensioone nii turult, kalaautodest kui kauplustest ostetud kalade kohta.

Teiseks problemaatilisemaks teguriks kalatoodete puhul on olnud nende halb maitse või lõhn. Sageli märgiti, et tooted on liiga soolased või maitsetud, osad konservid liiga kuivad, osad liiga õlised. Ebameeldiva välimuse osas märgiti, et mõnikord on kalaburgerid katki, vürtsikilu hulgas on räimi või et sprotid on liiga väikesed või liiga suured. Konsistentsi osas kurdeti, et konservides on kalatooted liiga pehmed või osad kalatooted (nt suitsukalad) on liiga puised, osad liiga rasvased. Hoidmistingimuste rikkumise alla on koondatud pretensioonid müüjatele, et külmutatud tooted on üles sulanud ja uuesti külmutatud. Samuti ei ole harvad juhused, kui värsket kala nime all müüakse tegelikult ülessulatatud külmutatud kala ning nt räime puhul segatakse värsket kala seisnud kalaga kokku ja müüakse värsket kalana (müügipettused). On ka juhuseid, kus tarbijaid petetakse värsket kala kaalumisel.

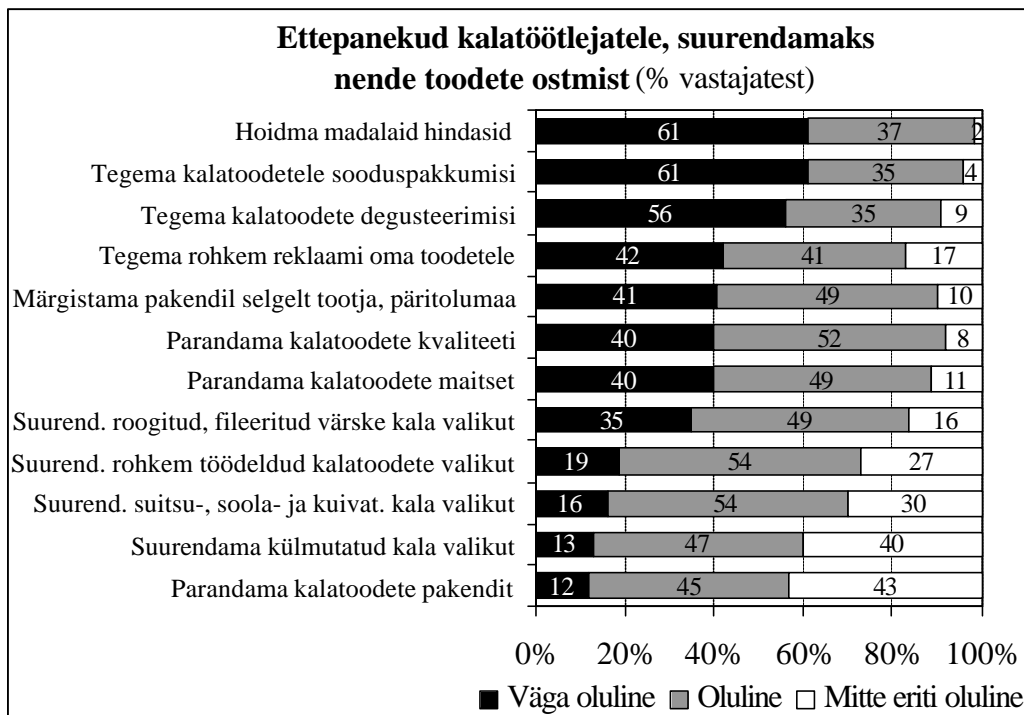
Joonis 6.16

Sarnaselt ettepanekutega kauplustele soovitakse ka tootjalt soodsamaid kalatoodete hindasid ja soodusmüüke (joonis 6.17), kuid neid ei tohiks teha vaid aegumistähtajale lähenevatele toodetele, vaid ka kvaliteetsetele kaupadele. Kõrgelt hinnatakse ka kalatoodete degusteerimisi, mis lihtsustaks kalatoodete ostul valiku tegemist. Degusteerimiste tähtsust rõhutab ka see, et kui üldiselt peetakse kalatooteid kalliks, siis ei soovi paljud tarbijad neid tooteid eelinfot omamata osta, vaid pigem jätavad need ostmata. Degusteerimiste või reklaamiga saaks aga tarbijad vajaliku info või mulje müügilolevatest kalatoodetest ning see lihtsustaks kindlasti ka ostuotsuseni jõudmist. Toote sortimendi laiendamist soovitakse eelkõige värsket kala puhul, seda eriti maal. Värsket kala müümisel tuleks senisest rangemalt jälgida kala säili-

vusaegasid. Tarbijatele ei meeldi ka Eesti kalatoodete võõrapärased nimed. Soovitakse kalatoodetest rohkem teada, tooteetikettidele rohkem ja suuremas kirjas infot toote kohta ning reklaami kala ja kalatoodete tervislikkuse kohta.

Joonis 6.17

6. osa kokkuvõte

- Kulutused kalatoodetele kasvasid 2002. aastal 13% 332 kroonini elaniku kohta aastas. Võrreldes 1996. aastaga oli kulutuste kasv 58,3% (210 kroonilt).
- 2002. aastal tarbiti Eestis 16,7 kg kala elaniku kohta aastas (ümberarvestatult kalale). Eestis tarbitava kala kogus oli 2002. aastal vaid 3,7% suurem kui 2001. aastal ja 3,1% suurem kui 1996. aastal. Kala tarbitakse praegu vähem kui esimese Eesti Vabariigi ajal ja nõukogude perioodil. Eesti kala ja kalatoodete tarbimine on alla 2/3 Euroopa keskmisest tarbimise tasemest.
- 2002. aastal söödi 59% Eestis tarbitavast kalast värsket (või külmutatud) kalana, 11% soolakalana, 8% kalakonservidena ja 7% suitsukalana.
- Varasemast rohkem süüakse Eestis kalakonserve, krabipulki ja –nuudleid ning kalakulinaartooteid, vähem süüakse jahutatud või külmutatud kala ning soolakala.
- Tarbijauuring näitas, et 57% Eesti elanikest sööb kala ja kalatooteid vähemalt kord nädalas ja 26% paar korda kuus.
- 36% tarbijatest sooviks kala ja kalatooteid süüa senisest enam. Seda on siiani takistanud kala ja kalatoodete kõrge hind ning kehv kättesaadavus.
- **Värskest kalast** söövad eestimaalased põhiliselt räime ja kilu.
- **Suitsukala** sööjaid on praegu vähem kui 5 aastat tagasi.
- 48% tarbijatest sööb **soola- või vürtsikala** vähemalt korra kuus, kuid selle söömine on aastate jooksul vähenenud.
- **Kuivatatud ja vinnutatud kala** sööjaid on Eestis vähe ning selle söömine väheneb.
- 20% eestimaalastest sööb **kalakonserve** korra nädalas, 40% korra kuus.
- **Kalapulki ja –burgereid** sööb 18% vastajatest korra nädalas, 36% korra kuus.
- 11% tarbijatest sööb **kalapreserve** korra nädalas, 31% korra kuus.
- 11% tarbijatest sööb **kalakulinaartooteid** korra nädalas, 32% korra kuus.
- **Krabipulki ja –nuudleid** sööb 14% Eesti elanikest korra nädalas, 34% korra kuus.
- **Mereande** on viimasel aastal söönud vaid 33% eestimaalastest.
- Need tarbijad, kes kala ja kalatooteid söövad varasemast rohkem põhjendavad seda sellega, et valik on suurem ja teadlikult püütakse tervislikumalt toituda. Tarbijad, kes on vähendanud oma kala tarbimist, tegid seda eelkõige kõrge hinna, aga ka kehv kättesaadavuse tõttu.
- Ligikaudu 90% kalast ja kalatoodetest süüakse ära kodus ja kümnendik toitlustusasutustes.
- Kallimat värsket kala ja suurema töötlusastmega kalatooteid ostetakse enam kauplustest. Vähenemisele on oodanud ja odavamate kalatoodete ja –liikide puhul on oluliseks **ostukohaks** ka turud.
- **Sissetulekute suurenemise korral** ostetakse Eestis senisest enam eelkõige kallimaid värsket ja suitsutatud kalu, kalakulinaartooteid ja mereande.
- Kala **ostmisel on tarbijatele olulisemad** selle värskus, maitse ja hind, vähem tähtsad on pakend ja tootja (bränd).

- Kõrgema lisaväärtusega kalatoodete **valikuga** kauplustes ollakse üldiselt rahul, värske ja suitsukala valikuga rahulolu oli märksa väiksem. Turgudel müüdavate töödeldud kalatoodete valikuga ollakse märksa vähem rahul kui kaupluste puhul.
- Kallimate kalade ja suurema töötlusastmega kalatoodete **kvaliteeti** hinnati kõrgemalt kui teiste kalatoodete puhul (üle poolte vastajatest hindas seda heaks). Odavamate ja keskmise hinnatasemega värskete, külmutatud ja suitsutatud kalade kvaliteedihinnangud jäid valdavalt rahuldavaks.
- Tarbijate huvi **spetsiaalse kalaturu** vastu on suur. 64% vastajatest ostaks sealt kala ja kalatooteid sageli, 27% mõnikord, vaid 4% tarbijatest jääksid ka kalaturu avamise korral kindlalt truuks kauplustele.
- Valdavalt eelistavad eestimaalased ka kalatoodete puhul **kodumaiseid** tooteid. **Imporditud** kalatoodetest ostetakse enam kallimaid värsked ja suitsutatud kalu, kalapulki ja –burgereid, krabipulki ja –nuudleid ja mereande.
- Kolmandikule tarbijaist on kalatoodete **päritolu selgitamine** raske, sest päritolumaa ei ole sageli toodetele märgitud või see on liiga väikeses kirjas. Segadust tekitavad ka Eesti kalatööstusettevõtete eksitavad ja võõrapärased nimed ning importtoodete eestipärased brändid.
- Eestimaalaste seas **tuntumad kalatööstused** on Viru Kalatööstuse OÜ (teab 90%) ja AS Hiiu Kalur/Dagotar (80%). Üle poolte vastajatest teavad ka AS Makrilli, AS Paljassaare Kalatööstust ja Viciunaid (Leedu). Tuntumate kalatööstusettevõtete toodete kvaliteedile anti kõrgemaid hinnanguid kui vähemtuntutele.
- Tuntumad **kalatoodete brändid** on Viru Rand, Esva ja Makra, kuid tervikuna tunneb Eesti tarbija kalatoodete brände halvasti.

Kala tarbijauuringu üldvastuste jagunemine

KALA TARBIMINE

(% vastanutest)

KUI SAGELI OLETE VIIMASE AASTA JOOKSUL KALA JA KALATOOTEID SÖÖNUD?

Vähemalt paar korda nädalas	21
Umbes kord nädalas	36
Paar korda kuus	26
Umbes kord kuus	11
Harvemini	5
Ei söö kala ega kalatooteid üldse	1

KAS OLETE RAHUL OMA KALA JA KALATOODETE SÖÖMISSAGEDUSEGA?

Jah, olen täiesti rahul	28
Olen enam-vähem rahul	34
Pigem ei ole rahul	25
Ei ole üldse rahul	11
Ei oska öelda	2

KUI TE PRAEGUSEL AJAL EI SÖÖ ÜLDSE KALA EGA KALATOOTEID VÕI EI OLE RAHUL OMA KALATOODETE TARBIMISEGA, SIIS MIS PÕHJUSEL? (% vastanutest, kes ei ole kala ja kalatoodete söömissagedusega üldse rahul või pigem ei ole rahul)

	Seda kindlasti	Seda mõnevõrra	Seda mitte
Kala ja kalatooted on liiga kallid	58	35	7
Kala ja kalatoodete valik kaupluses/turul on väike	41	28	31
Kalaroogade valik toitlustusasutustes on väike	40	36	24
Kala ja kalatooted ei ole alati kättesaadavad, müügikohad on kaugel	39	34	27
Kala ja kalatoodete kvaliteet ei rahulda	15	37	48
Kalaroogade valmistamine kodus on töö- ja ajamahukas	29	40	31
Mulle ei maitse kala ja kalatooted	1	4	95

PALUN HINNAKE, KAS JA KUI SAGELI TE VIIMASEL AASTAL ERINEVAID KALATOOTE SÕITE?

	Kord või paar nädalas	Korra kuus	Harvem	Ei söönud üldse
<u>Road värskest (ja külmutatud) kalast</u>				
Räim, kilu jt odavamad kalad	33	34	24	9
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	11	32	41	16
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	9	23	38	30
<u>Suitsu-, soola- ja kuivatatud kala</u>				
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	9	24	35	32
Suitsulest, -karpkala, -umakrell/-skumbria jt keskmise kallidusega kalad	5	24	41	30
Suitsulõhe, -forell jt kallimad kalad	3	14	30	53
Soolakala, vürtsikala	18	31	26	25
Kuivatatud, vinnutatud kala	4	9	22	65
<u>Muud kalatooted</u>				
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatid, tuulehaug õlis jt)	20	40	30	10
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, Balti vürtsikilud, soolalõhe õlis jt)	11	31	33	25
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plastpakendis	11	32	30	27
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	18	36	28	18
Krabipulgad ja -nuudlid	14	34	26	26
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	2	9	22	67

PALUN HINNAKE, KUIDAS ON MUUTUNUD TEIE KALA JA KALATOODETE SÖÖMINE VÕRRELDES SELLEGA, MIS **OLI 5 AASTAT TAGASI?**

	Söön rohkem	Söön sama palju	Söön vähem	Ei oska öelda
<u>Road värskest (ja külmutatud) kalast</u>				
Räim, kilu jt odavamad kalad	11	50	33	6
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	9	38	41	12
Löhe, forell, koha jt kallimad kalad	21	24	33	22
<u>Suitsu-, soola- ja kuivatatud kala</u>				
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	6	42	40	12
Suitsulest, -karpkala, -makrell/-skumbria jt keskmise kallidusega kalad	6	37	39	18
Suitsulöhe, suitsuforell jt kallimad kalad	11	25	35	29
Soolakala, vürtsikala	8	48	27	17
Kuivatatud, vinnutatud kala	3	28	27	42
<u>Muud kalatooted</u>				
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatis, tuulehaug õlis jt)	10	47	37	6
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, Balti vürtsikilud, soolalöhe õlis jt)	6	48	35	11
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plastpakendis -	22	33	29	16
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	20	41	27	12
Krabipulgad ja -nuudlid	22	35	24	19
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	9	20	23	48

KUI TE **SÖÖTE** MÕNINGAID KALATOOTEID **PRAEGU ROHKEM** KUI 5 AASTAT TAGASI, SIIS MIS PÕHJUSEL?

Kala ja kalatooted on praegu odavamad	2
Kala ja kalatoodete valik kaupluses/turul on praegu suurem	29
Kalaroogade valik toitlustusasutustes on praegu suurem	7
Kala ja kalatoodete kättesaadavus üldiselt on parem	19
Kala ja kalatoodete kvaliteet on paranenud	17
Kala ja kalatooted on praegu maitsvamad	15
Endale meeldib kalaroogasid valmistada	10
Söön teadlikult rohkem kala, sest see on tervislik	27

KUI TE **SÖÖTE** MÕNINGAID KALATOOTEID **PRAEGU VÄHEM** KUI 5 AASTAT TAGASI, SIIS MIS PÕHJUSEL?

Kala ja kalatooted on praegu kallimad	52
Kala ja kalatoodete valik kaupluses/turul on praegu väiksem	11
Kalaroogade valik toitlustusasutustes on praegu väiksem	6
Kala ja kalatoodete kättesaadavus üldiselt on kehvem, sest kala müüakse kaugel	16
Kala ja kalatoodete kvaliteet on praegu halb või halvenenud	5
Kala ja kalatooted pole enam nii maitsvad	8
Kalaroogade valmistamine on aja- ja töömahukas	16

PALUN HINNAKE LIGIKAUDU KUI SUURE OSA VIIMASE AASTA JOOKSUL TEIE POOLT SÖÖDUD KALAST SÕITE KODUS JA KUI SUURE TOITLUSTUSASUTUSTES.

Kodus	89%
Toitlustusasutustes	11%
Kokku	100%

KALA OSTMINE

KALA JA KALATOODETE OSTUVÕIMALUSED ON ERI PIIRKONDADES ERINEVAD. OSA INIMESI PÜÜAB ISE KALA VÕI SAAB SEDA TUTTAVATELT. KUST OSTATE VÕI SAATE KALA JA KALATOOTEID TEIE (TEIE PERE)? Märkige protsendid Teie (Teie pere) poolt ostetud või tasuta saadud kala ja kalatoodete kogustest nii, et rida kokku annaks 100%.

	Kaup- lusest	Turult	Kalurilt, kalakas- vatajalt	Kalaautost (kalakaup- mehelt)	Püüame (teeme) ise, saame tuttavateelt tasuta	KOKKU
<u>Värske (ja külmutatud) kala</u>						
Räim, kilu jt odavamad kalad	31%	48%	5%	12%	4%	100%
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	36%	36%	7%	9%	12%	100%
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	55%	22%	8%	6%	9%	100%
<u>Suitsu-, soola- ja kuivatatud kala</u>						
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	52%	32%	2%	4%	10%	100%
Suitsulest, suitsukarpkala, suitsumakrell/ -skumbria jt keskmise kallidusega kalad	51%	29%	3%	4%	13%	100%
Suitsulõhe, suitsuforell jt kallimad kalad	67%	18%	4%	2%	9%	100%
Soolakala, vürtsikala	63%	23%	2%	2%	10%	100%
Kuivatatud, vinnutatud kala	32%	17%	6%	3%	42%	100%
<u>Muud kalatooted</u>						
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatis, tuulehaug õlis jt)	85%	11%	1%	1%	2%	100%
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, Balti vürtsikilud, soolalõhe õlis jt)	87%	11%	1%	1%	0%	100%
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plastpakendis	89%	8%	0%	0%	3%	100%
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	91%	8%	0%	0%	1%	100%
Krabipulgad ja -nuudlid	92%	8%	0%	0%	0%	100%
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	93%	5%	0%	0%	2%	100%

KUI TE (TEIE PERE) SISSETULEKUD OLEKSID SUUREMAD, SIIS KUIDAS SEE MÕJUTAKS TEIE KALA JA KALATOODETE OSTMIST (tarbimist)?

	Ostaksin palju rohkem	Ostaksin mõnevõrra rohkem	Ostaksin sama palju	Ostaksin vähem	Ei oska öelda
<u>Värske ja külmutatud kala</u>					
Räim, kilu jt odavamad kalad	8	18	59	7	8
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	18	41	34	1	6
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	40	38	13	1	8
<u>Suitsu-, soola- ja kuivatatud kala</u>					
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	8	19	57	6	10
Suitsulest, suitsukarpkala, suitsumakrell/ -skumbria jt keskmise kallidusega kalad	16	38	34	2	10
Suitsulõhe, suitsuforell jt kallimad kalad	31	39	18	1	11
Soolakala, vürtsikala	8	18	55	3	16
Kuivatatud, vinnutatud kala	4	10	38	5	43
<u>Muud kalatooted</u>					
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatis, tuulehaug õlis jt)	8	23	56	6	7
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, Balti vürtsikilud, soolalõhe õlis jt)	6	20	61	4	9
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plastpakendis	15	34	37	3	11
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	14	22	50	6	8
Krabipulgad ja -nuudlid	15	23	46	3	13
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	21	24	19	2	34

MIS ON TEIE JAOKS KALA OSTMISEL TÄHTIS?

	Väga tähtis	Tähtis	Ei ole tähtis
Värskus	91	9	0
Maitse	71	29	0
Kala liik	36	58	6
Pakend	6	43	51
Hind	59	39	2
Tootja (bränd)	10	43	47
Päritolumaa	23	52	25

KUI OSTATE VÄRSKET VÕI KÜLMUTATUD KALA, SIIS MILLISEL KUJUL?

	Enamasti puhastamata, rookimata	Enamasti roogitud	Enamasti fileeritud
Räim, kilu jt odavamad kalad	82	10	8
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	45	42	13
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	16	25	59

PALUN HINNAKE KALA JA KALATOODETE VALIKUT KAUPLUSES JA TURUL, KUST TE TAVALISELT TOIDUKAUPU OSTATE?

	Kaupluses			Turul		
	Hea	Rahuldav	Halb	Hea	Rahuldav	Halb
<u>Värsk ja külmutatud kala</u>						
Räim, kilu jt odavamad kalad	21	47	32	39	54	7
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	18	48	34	26	55	19
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	39	42	19	22	51	27
<u>Suitsu-, soola ja kuivatatud kala</u>						
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	22	51	27	25	58	17
Suitsulest, suitsukarpkala jt keskmise kallidusega kalad	18	49	33	21	57	22
Suitsulõhe, suitsuforell jt kallimad kalad	33	43	24	20	53	27
Soolakala, vürtsikala	33	51	16	25	57	18
Kuivatatud, vinnutatud kala	13	41	46	20	51	29
<u>Muud kalatooted</u>						
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatis, tuulehaug õlis jt)	56	41	3	30	56	14
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, Balti vürtsikilud, soolalõhe õlis jt)	53	43	4	30	56	14
Kalakuulinaartooted lahtiselt, klaas- või plastpakendis (räimed koduses marinaadis, silgusült, heeringa fileetükid erinevates kastmetes jt)	48	45	7	19	52	29
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	57	40	3	24	54	22
Krabipulgad ja -nuudlid	56	40	4	23	54	23
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	35	44	21	14	42	44

PALUN HINNAKE KALA JA KALATOODETE VÄLJAPANEKUT KAUPLUSES JA TURUL, KUST TE TAVALISELT NEID OSTATE.

	Kaupluses			Turul		
	Hea	Rahuldav	Halb	Hea	Rahuldav	Halb
Värsk ja külmutatud kala	35	50	15	24	59	17
Suitsu-, soola ja kuivatatud kala	30	54	16	20	61	19
Muud kalatooted (kalakonservid, -preservid, kalakuulinaartooted, kalapulgad ja -burgerid)	43	53	4	16	65	19
Krabipulgad ja -nuudlid	47	48	5	16	59	25
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	36	47	17	12	50	38

PALUN HINNAKE KALA JA KALATOODETE KVALITEETI NENDE TOODETE PUHUL, MIDA TE OLETE OSTNUD?

	Hea	Rahuldav	Halb
<u>Värske ja külmutatud kala</u>			
Räim, kilu jt odavamad kalad	39	57	4
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	44	53	3
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	64	35	1
<u>Suitsu-, soola ja kuivatatud kala</u>			
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	30	61	9
Suitsulest, suitsukarpkala jt keskmise kallidusega kalad	35	60	5
Suitsulõhe, suitsuforell jt kallimad kalad	56	40	4
Soolakala, vürtsikala	43	51	6
Kuivatatud, vinnutatud kala	26	60	14
<u>Muud kalatooted</u>			
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatid, tuulehaug õlis jt)	47	48	5
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, Balti vürtsikilud, soolalõhe õlis jt)	52	45	3
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plastpakendis	55	43	2
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	55	42	3
Krabipulgad ja -nuudlid	59	39	2
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	47	49	4

MIDA PEAKSID TEIE ARVATES TEGEMA KAUPLUSED, ET PARANDADA KALA JA KALATOODETE PAKKUMIST (müümist)?

	Väga oluline	Oluline	Ebaoluline
Suurendama värske kala valikut	54	41	5
Suurendama külmutatud kala valikut	17	53	30
Suurendama suitsu-, soola- ja kuivatatud kala valikut	23	53	24
Suurendama muude kalatoodete (vt nimekiri eelmises küsimuses) valikut	21	57	22
Eelistama kodumaiste töötajate/tootjate tooteid	52	37	11
Tegema kalatoodetele sooduspakkumisi	60	35	5
Hankima kvaliteetsemaid kalatooteid	46	49	5
Pakkuma kalatooteid soodsama hinnaga	63	34	3
Tihendama koostööd kalatöötajate/-tootjatega	47	46	7
Märkima (pakendil, hinnasiltidel) selgemalt päritoluma ja/või tootja	45	42	13

KUI TEIL OLEKS VÕIMALIK VÄRSKET KALA JA KALATOOTEID OSTA SPETSIAALSELT KALATURULT OTSE KALURILT (KALAKASVATAJATELT), KAS TEEKSITE SEDA?

Jah, ostaksin sageli	64
Ostaksin mõnikord	27
Ei ostaks, sest eelistan neid osta kauplustest	4
Ei oska öelda	5

EELISTUSED

KALA JA KALATOOTED ON EESTIS MÜÜGIL NII KODUMAISE KUI KA IMPORT-PÄRITOLUGA. MILLISE PÄRITOLUGA KALA JA KALATOOTEID TE (TEIE PERE) VIIMASE AASTA JOOKSUL OSTSITE? Värske kala puhul arvestage päritolu kala järgi, teistel toodetel tootja/tööstuse järgi.

	Ostsin enamasti Eesti kaupa	Ostsin võrd- selt kodumaist ja importi	Ostsin enamasti importi	Ei oska öelda
<u>Värske ja külmutatud kala</u>				
Räim, kilu jt odavamad kalad	90	4	0	6
Lest, karpkala, ahven, makrell/skumbria, tursk jt keskmise kallidusega kalad	68	16	1	15
Lõhe, forell, koha jt kallimad kalad	43	28	7	22
<u>Suitsu-, soola ja kuivatatud kala</u>				
Suitsuräim, suitsukilu jt odavamad kalad	81	6	0	13
Suitsulest, suitsukarpkala jt keskmise kallidusega kalad	70	11	1	18
Suitsulõhe, suitsuforell jt kallimad kalad	45	24	4	27
Soolakala, vürtsikala	65	15	3	17
Kuivatatud, vinnutatud kala	52	5	1	42
<u>Muud kalatooted</u>				
Kalakonservid plekk-karbis (sprotid, räim tomatis, tuulehaug õlis jt)	77	16	1	6
Kalapreservid plekk-karbis (Tallinna kilud, Balti vürtsikilud, soolalõhe õlis jt)	83	10	1	6
Kalakulinaartooted lahtiselt, klaas- või plastpakendis	69	18	1	12
Kalapulgad ja kalaburgerid (külmutatud)	57	31	2	10
Krabipulgad ja -nuudlid	41	35	7	17
Mereannid (krevetid, krabid, kalmaarid, rannakarbid jt)	16	24	19	41

KUIVÕRD KERGE ON TEIL **KALATOODETE** OSTMISEL PÄRITOLURIIKI KINDLAKS TEHA?

Väga kerge	5
Kerge	44
Raske	28
Väga raske	4
Ei oska öelda	19

KUI TEIE HINNANGUL ON KALA JA KALATOODETE PÄRITOLURIIKI **RASKE** KINDLAKS TEHA, SIIS MIKS? (% vastanutest, kellel on päritolu eristamine, kas raske või väga raske)

	See kindlasti	Ka see	Mitte see
Päritoluriiki ei ole märgitud	51	40	9
Päritoluriik on märgitud liiga väikselt	41	50	9
Eesti tootjate nimed on eksitavad, võõrapärased	44	44	12
Importtoodetel on eestipärased nimed, brändid	25	48	27

KALA JA KALATOODETE SÖÖMISEL ON PALJUDEL ELANIKEL KUJUNENUD VÄLJA LEMMIKTOOTED. MILLISED ON TEIE **LEMMIKKALATOOTED**? Kui teate, märkige ka nende tootja või bränd. (märkige kuni 3 lemmikut)

Toode	Tootja/Bränd
-----	-----
-----	-----
-----	-----

KALATÖÖSTUSED

JÄRGNEVALT ON TOODUD NIMEKIRI MÕNINGATEST EESTIS OMA TOOTEID MÜÜVATEST KALATÖÖSTUSTEST. PALUN MÄRKIGE, KAS ESITATUD FIRMADE NIMED ON TEILE TUTTAVAD NING KAS OLETE NIMETATUD FIRMADE TOOTEID OSTNUD. JUHUL KUI OLETE MINGI FIRMA TOOTEID OSTNUD, SIIS PALUME MÄRKIDA LISAKS, KUIDAS OLETE JÄÄNUD RAHULE ANTUD FIRMA(DE) TOODETE KVALITEEDIGA.

	Firma tuntus (% vastanutest)		Ostmine (% teadjatest)		Kvaliteet (% teadjatest)			
	Tean firmat	Ei tea firmat	Olen ostnud	Ei ole ostnud	Hea	Rahuldav	Halb	Ei oska öelda
Viru Kalatööstus	90	10	90	10	55	35	0	10
Hiiu Kalur / Dagotar	80	20	78	22	51	29	0	20
Maseko	30	70	37	63	20	19	3	58
Paljassaare Kalatööstus	50	50	51	49	33	24	0	43
Marwel Mereroog	14	86	18	82	13	8	0	79
Viciunai	53	47	67	33	40	25	3	32
Poseidon Foods	16	84	21	79	13	11	0	76
Japs Kalatööstus	14	86	18	82	13	8	1	78
Kälid	8	92	12	88	8	7	0	85
Spratfil	4	96	5	95	3	3	0	94
M.V.Wool	11	89	19	81	17	4	0	79
Makrill	60	40	68	32	47	22	0	31

OSAD KALATÖÖSTUSED KASUTAVAD OMA TOODETE MÜÜGIL BRÄNDINIMESID. MÄRKIGE MILLISEID KALATOODETE BRÄNDE OLETE MÄRGANUD NING KUI TEATE, SIIS KA NENDE TOOTJA NIMI.

Brändinimi	Tootja nimi (või päritoluriik)	Brändi tean, aga tootjat ei tea	Ei ole märganud, ei tea
Leedevälja	28	72
Makra	67	33
Viru Rand	82	18
Esva	73	27
Vici	57	43
Kaluri	41	59
Kapten Grant	29	71
Kipper	10	90
Zigmas	11	89
Kirde Rand	22	78

KAS TEIL ON VIIMASE AASTA JOOKSUL OLNUD HALBU KOGEMUSI KALA JA KALATOODETE OSTMISEL VÕI SÖÖMISEL?

Ei ole	74	Kui on, siis millised need on olnud?
Jah on	26

MIDA PEAKSID TEIE ARVATES EESTI KALATÖÖSTUSED TEGEMA, ET NENDE TOOTEID ROHKEM OSTETAKS?

	Väga oluline	Oluline	Mitte eriti oluline
Suurendama roogitud ja fileeritud värske kala valikut	35	49	16
Suurendama külmutatud kala valikut	13	47	40
Suurendama suitsu-, soola- ja kuivatatud kala valikut	16	54	30
Suurendama muude kalatoodete (vt nimekiri varasemates küsimustes) valikut	19	54	27
Hoidma madalaid hindasid	61	37	2
Tegema kalatoodetele sooduspakkumisi	61	35	4
Tegema kalatoodete degusteerimisi	56	35	9
Parandama kalatoodete kvaliteeti	40	52	8
Parandama kalatoodete maitset	40	49	11
Parandama kalatoodete pakendit	12	45	43
Tegema rohkem reklaami oma toodetele	42	41	17
Märgistama pakendil selgemalt tootja ja päritoluma	41	49	10

Küsitletud kogumi iseloomustus

Regiooni järgi ¹ :	
Põhja-Eesti	35%
Kesk-Eesti	11%
Kirde-Eesti	11%
Lääne-Eesti	14%
Lõuna-Eesti	29%
Elukoha järgi:	
Tallinn	28%
suured linnad	19%
väikelinnad	24%
alevikud	10%
külad	19%
Rahvuse järgi:	
eestlased	75%
mitte-eestlased	25%
Vanuse järgi:	
kuni 29-aastased	20%
30 - 49 aastased	35%
50 - 64 aastased	23%
üle 64-aastased	22%
Soo järgi:	
naised	57%
mehed	43%
Hariduse järgi:	
algharidus või põhiharidus	14%
kesk- või keskeriharidus	59%
kõrgharidus (k.a magister, doktor)	27%
Netosissetulek leibkonnaliikme kohta kuus:	
Kuni 1000 krooni	15%
1001- 2000 krooni	37%
2001- 3500 krooni	33%
Üle 3500 krooni	15%

¹ Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 2001. aasta määrusega nr 126 kinnitatud Eesti piirkondlike üksuste statistilise klassifikaatori 3. tasemel esitatud maakondade grupid:

Põhja-Eesti: Harju maakond (sh Tallinn)

Kesk-Eesti: Järva, Lääne-Viru ja Rapla maakond

Kirde-Eesti: Ida-Viru maakond

Lääne-Eesti: Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare maakond

Lõuna-Eesti: Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi ja Võru maakond